

Strasbourg, 28 April 2010

ACFC/SR/III(2010)007
/Slovenian language version/

**THIRD REPORT SUBMITTED BY SLOVENIA
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Received on 28 April 2010

**Tretje periodično poročilo Vlade Republike Slovenije o
izvajanju Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo
narodnih manjšin v Republiki Sloveniji**

(22. april 2010)

Vsebina:

Uvod.....	1
Prakticni ukrepi na državni ravni za udejanjanje izsledkov drugega cikla.....	1
Ukrepi, sprejeti za izboljšanje izvajanja konvencije.....	4-13
Cleni 1-3.....	13
Cleni 4.....	13-25
Cleni 5.....	25-30
Cleni 6.....	30-38
Cleni 7-8.....	38-44
Cleni 9.....	44-51
Cleni 10.....	51-53
Cleni 11.....	53
Cleni 12.....	53-56
Cleni 13.....	56
Cleni 14.....	56-72
Cleni 15.....	72-75
Cleni 17.....	75-76
Cleni 18.....	76-77
Priloga 1.....	78
Priloga 2.....	78-79
Priloga 3.....	81-86

Tretje periodično poročilo Vlade Republike Slovenije o izvajanju Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin v Republiki Sloveniji

Uvod

Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin (v nadaljevanju: OKVNM), ki je začela veljati 1. februarja 1998, je ena najcelovitejših meddržavnih pogodb za varstvo pravic pripadnikov narodnih manjšin. Pogodbence te konvencije se zavezujejo, da bodo uveljavljale popolno in dejansko enakopravnost pripadnikov manjšin na vseh področjih gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega življenja in hkrati ustvarjale razmere, ki jim bodo omogočale izražati, ohranjati in razvijati svojo kulturo in identiteto.

Republika Slovenija je OKVNM ratificirala 25. februarja 1998. Glede na to, da konvencija ne vsebuje definicije pojma narodne manjšine in prepušča državam pogodbenicam, da same določijo etnicne skupine, ki jih v državi podpisnici obravnavajo kot narodne manjšine, na katere se konvencija nanaša, je Republika Slovenija, v skladu z ustavo in notranjo zakonodajo Republike Slovenije, ob ratifikaciji OKVNM pisno izjavila, da kot narodni manjšini šteje avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost v Republiki Sloveniji. V kolikor to ni v nasprotju z Ustavo Republike Slovenije in drugimi zakonskimi akti Republike Slovenije (v nasprotju s pravnim redom), se norme iz te konvencije nanašajo tudi na pripadnike romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji.

Za izvajanje OKVNM v Republiki Sloveniji, z izjemo področij, ki so v pristojnosti drugih organov, globalno skrbi Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti¹ v sodelovanju z Ministrstvom za zunanje zadeve Republike Slovenije.

¹ Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti (Sklep o organizaciji in delovnem področju Urada Vlade Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 75/2002) je samostojna strokovna služba Vlade Republike Slovenije, ki spremlja uresničevanje ustavnih in zakonskih določil, ki zadevajo posebne pravice pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti ter spremlja in skrbi za zaščito posebnih pravic v Republiki Sloveniji živece romske skupnosti, kolikor to ne sodi v področje drugih državnih oziroma organov lokalnih skupnosti.

Temeljne določbe o varstvu narodnih skupnosti so zapisane v Ustavi Republike Slovenije, podrobnejše določbe pa so vključene v zakone z različnih področij, ki se kakorkoli dotikajo položaja narodnih skupnosti in romske skupnosti. Za njihovo izvajanje so odgovorna posamezna ministrstva. Ob takšni razdelitvi pristojnosti je naloga Urada Vlade Republike Slovenije za narodnosti predvsem v tem, da globalno spremlja uresničevanje zakonskih in ustavnih določb o zaščiti narodnih skupnosti in njihove učinke v praksi, opozarja na pomanjkljivosti, pripravlja predloge in pobude vladi in drugim državnim organom in skupaj s posameznimi ministrstvi pripravlja analize in poročila, ki zajemajo širša vprašanja varstva narodnih skupnosti.

Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti sodeluje na področju manjšinske tematike tudi z mednarodnimi organizacijami (Svet Evrope, Evropska unija, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, civilni del NATO pakta, ...).

Nekaj originarnih pristojnosti pa ima Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti sam. To so predvsem področja, ki niso v pristojnosti posameznih ministrstev (financiranje krovnih organizacij italijanske in madžarske narodne skupnosti, sofinanciranje dvojezičnosti in drugih ustavnih pravic v tistih občinah, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, sofinanciranje skupnih italijanskih kulturnih ustanov s sedežem v sosednji Hrvaški, sofinanciranje italijanskih in madžarskih radijskih in televizijskih programov ter še nekatere pristojnosti, ki se nanašajo na tradicionalno oz. zgodovinsko poseljeno romsko skupnost, živce v Republiki Sloveniji, kot npr: financiranje delovanja krovne organizacije Romov, posredno sofinanciranje romskih društev po celotni državi ter sofinanciranje dejavnosti na področju romskega informiranja oz. medijev.

I. Prakticni ukrepi na državni ravni za udejanjanje izsledkov drugega cikla nadzovanja spoštovanja sprejetih obveznosti po Okvirni konvenciji Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin v Republiki Sloveniji

a. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti redno vzdržuje stike z narodnimi skupnostmi (npr. ob podpisovanju letnih pogodb o sofinanciranju ustavnih in drugih pravic narodnih skupnosti se na terenu – obisku občin – srečuje s predstavniki lokalnih skupnosti (župani) ter predsedniki občinskih samoupravnih narodnih skupnosti). Na srečanju tako župani kakor predsedniki predstavijo potrebe narodnih skupnosti, za katere želijo, da se poiščejo ustrezne rešitve. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti vzdržuje redne stike tudi z romsko skupnostjo, se udeležuje dogodkov, na katere ga romska skupnost povabi, in je vedno odprt za pogovore in dialog s predstavniki in pripadniki ter pripadnicami romske skupnosti. Na ta način poteka plodna izmenjava mnenj, hkrati pa je to tudi priložnost, da romska skupnost izrazi svoje mnenje, potrebe, stališča ali predloge. Redne stike s predstavniki drugih etnicnih skupin v Republiki Sloveniji vzdržuje Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.² V nadaljevanju poročamo po posameznih členih OKVNM o posebnih

² Pravna podlaga (61. člen Ustave Republike Slovenije, 8. in 65. člen Zakona o uresničevanju javnega interesa v kulturi, Nacionalni program za kulturo) na področju kulture je nekoliko širša kot na drugih področjih, zato Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti Ministrstva za kulturo Republike Slovenije (v nadaljevanju: sektor), ki je bil vzpostavljen leta 2004, obravnava ne le ustavno priznane manjšinske etnicne skupnosti, ampak tudi druge različne etnicne manjšine, ki delujejo na območju Republike Slovenije in soustvarjajo pogoje za kulturno raznolikost kot bogastvo kulturnega življenja. Temeljno izhodišče za delo omenjenega sektorja je ustvarjati pogoje za kulturno raznolikost na etnicni podlagi.

OKVNM uradno velja v Republiki Sloveniji za narodni skupnosti in romsko skupnost, predstavljamo pa tudi skrb za kulturno raznolikost širše, še posebno zato, ker se to pricakuje tudi na podlagi priporočil Sveta Evrope. Posebej se izvajajo tudi dodatni ukrepi za nemško govorečo skupnost.

K sodelovanju je sektor pritegnil tudi reprezentativne organe ustavno priznanih skupnosti s tem, da je skrb sektorja in Ministrstva za kulturo Republike Slovenije osredotocena na **vse pripadnike romske skupnosti in ne samo avtohtone.**

Sektor pokriva izvajanje treh vrst programov na podlagi sedmih javnih razpisov in pozivov ter vse strateške, pravne, medresorske, mednarodne in druge zadeve, povezane s področjem etnicnih manjšin in invalidov.

Sektor je pomagal vzpostaviti delovanje profesionalnega zavoda italijanske narodne skupnosti, prav tako se je obravnavalo bistveno več vlog različnih drugih etnicnih skupnosti zaradi 100 % povečanja sredstev v letu 2005.

Pri vodstvu Ministrstva za kulturo Republike Slovenije je bil sektor deležen posluha za nekatere pobude, ki so bile realizirane:

- povečanje sredstev;
 - posredovanje idejne zasnove za širšo strategijo na področju manjšinskega varstva v Republiki Sloveniji (poslano v Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije aprila 2007);
 - ustanovitev interne delovne skupine za človekove pravice, v kateri sodelujejo predstavniki vseh organizacijskih enot Ministrstva za kulturo Republike Slovenije;
 - integrirana obravnava invalidske problematike v vseh organizacijskih enotah Ministrstva za kulturo Republike Slovenije;
 - posebna skrb za ranljive skupine (prednostna obravnava projektov za otroke, begunce itd.);
 - integracija kulturnih projektov z manjšinsko tematiko v javno kulturno infrastrukturo (projekt Islamska skupnost v Mestnem muzeju Ljubljana, številne prireditve v Slovenskem etnografskem muzeju in Cankarjevem domu), kar pomeni razvoj t. im. integracijskega programa;
 - avansiranje za evropski program od naslednjega razpisa naprej;
- in drugo.

Sektor nudi naslednje vrste storitev: pravno svetovanje in osveščanje o kulturnih pravicah, mediacije za preventivno razreševanje nesporazumov oziroma sporov, svetovanje pri pripravi zahtevkov za finančna sredstva in poročila o izvedbi financiranih projektov, strokovno popisovanje in hramba del (dostopna so tudi prek COBISS-a), izdanih s sredstvi Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, kot dokazilo o nastajanju multikulturne dediščine na območju Republike Slovenije, storitve za umetnike in profesionalce iz vrst manjšinskih skupnosti, ipd.. Med normativnimi instrumenti velja izpostaviti Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki v 8. členu določa, da je skrb za kulturno raznolikost v javnem interesu. Konkretni cilji in ukrepi ter kazalci za izvajanje ukrepov pa so opredeljeni v Nacionalnem programu za kulturo. Pomemben korak naprej predstavlja tudi Zakon o RTV, ki v 3., 4. in 5. členu posebno pozornost posveca ustavno priznanim manjšinam, invalidom, otrokom, podpira širjenje vednosti o drugih kulturah, ki so zastopane v Republiki Sloveniji in njihovih predstavnikih, prepoveduje spodbujanje verske, spolne, rasne, narodne in druge oblike nestrpnosti. Tudi pri podzakonskih aktih so upoštewane posebnosti, ki so pomembne za boljše normativne pogoje za udejanjanje kulturne raznolikosti. Ministrstvo pri svojem delu izhaja iz neposredno ugotovljenih kulturnih potreb, ki jih ugotavlja v letnih poročilih o realizaciji financiranih projektov in svoje ukrepe, upoštevajoc dane možnosti, nenehno nadgrajuje.

Pravno svetovanje se od leta 2005 intenzivira in se opravlja v uradnih urah in po telefonu. Prizadevajo si, da bi medsebojno informiranje med sektorjem in ustavno priznanimi skupnostmi dvignili na višjo raven, predvsem pri usklajevanju besedila zakonskih in podzakonskih aktov, in sicer tistih, ki se nanašajo na njihove pravice in obveznosti.

V okviru Ministrstva za kulturo Republike Slovenije se je v letu 2005 oblikovala interna delovna skupina za človekove pravice, ki je doslej imela že več sestankov ter obravnavala naslednje teme: implementacijo mednarodnih paktov o človekovih pravicah, tudi z vidika metodološko poenotenega zbiranja podatkov za poročanje o uresničevanju paktov

ukrepah, namenjenih različnim manjšinskim oz. etničnim skupinam v Republiki Sloveniji. Glede na navedeno menimo, da posebno posvetovanje glede izvajanja in nadzorovanja spoštovanja sprejetih obveznosti ni potrebno.

b. Drugo poročilo Vlade Republike Slovenije o izvajanju OKVNM, Drugo mnenje Svetovalnega odbora OKVNM o uresnicevanju OKVNM s strani Republike Slovenije, Pripombe in mnenje Vlade Republike Slovenije k ugotovitvam in priporočilom Drugega mnenja Svetovalnega odbora OKVNM, kot tudi Resolucija ResCMN(2006)6 o izvajanju OKVNM v Republiki Sloveniji, se nahajajo na spletni strani Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije.

c. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti je v sodelovanju s Svetom Evrope in Ministrstvom za zunanje zadeve Republike Slovenije organiziral seminar

mednarodnim organom, nadalje je obravnavala novi zakon o RTV v povezavi s človekovimi pravicami, problematiko socialne integracije ranljivih skupin v kulturno življenje in življenje nasploh, problematiko varovanja raznolike kulturne dediščine ipd.. Na zadnji seji omenjene projektne skupine je bil podan predlog, naj bi se v prihodnje z vidika človekovih pravic osvetlile še naslednje teme: raba maternega jezika, medijsko poročanje, varovanje raznolike kulturne dediščine in kulturna vzgoja. Omenjena projektna skupina služi vsem vodjem notranjeorganizacijskih enot ministrstva za posvetovanja o problemih na področju kulture z zornega kota spoštovanja človekovih pravic.

Pri postopkih javnega poziva in javnega razpisa se (kot poročamo tudi v nadaljevanju) - pred oblikovanjem končnega predloga na strokovni komisiji, na podlagi drugega odstavka 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih, ki določa, da kadar državni organi odločajo o zadevah, ki se nanašajo na položaj pripadnikov narodnih skupnosti, morajo pridobiti mnenje samoupravnih narodnih skupnosti - od Obalne samoupravne skupnosti italijanske narodnosti pridobi mnenje. Prav tako se na podlagi navedenega člena pridobi mnenje od Pomurske madžarske narodne skupnosti. Na področju romske skupnosti se, na podlagi drugega odstavka 12. člena Zakona o romski skupnosti, ki določa, da morajo državni organi, nosilci javnih pooblastil in organi samoupravne lokalne skupnosti pridobiti predhodno mnenje od sveta romske skupnosti, kadar sprejemajo ali izdajajo predpise in druge splošne akte, ki se nanašajo na položaj romske skupnosti, prav tako pred oblikovanjem končnega predloga na strokovni komisiji, pridobi mnenje sveta romske skupnosti.

Zakonske in druge pravne podlage: področje dela sektorja je normativno določeno. Za zgoraj navedene posebne skupine se uporabljata pakta OZN, in sicer: Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah (Uradni list RS, Mednarodne pogodbe, št. 7/1993) in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (Uradni list RS, Mednarodne pogodbe, št. 7/1993) ter Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (Uradni list SFRJ, Mednarodne pogodbe in drugi sporazumi, št. 6/1967) in Uredba (ES) št. 1081/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2006 o Evropskem socialnem skladu in razveljavitvi Uredbe o Evropskem socialnem skladu in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1784/1999. Poleg omenjenih dokumentov veljata za italijansko in madžarsko ter romsko skupnost še dva mednarodna dokumenta Sveta Evrope, in sicer: Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin (Zakon o ratifikaciji, Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 4/1998) in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih (Zakon o ratifikaciji, Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 17/2000), ki se pa **uporabljata tudi za različne druge manjšinske etnicne skupnosti**. Mednarodnopravno podlago za otroke predstavlja Konvencija o otrokovih pravicah (Generalna skupščina OZN, 1989) in Evropska konvencija o uresnicevanju otrokovih pravic (Zakon o ratifikaciji Uradni list RS, št. 86/1999). Mednarodnopravno podlago za invalide predstavljajo Standardna pravila OZN za izenacevanje možnosti invalidov (Generalna skupščina OZN, 1993) ter Konvencija o pravicah invalidov in Opcijski protokol h konvenciji (Generalna skupščina OZN, 2006). Konvencija je bila ratificirana z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov (Ur. list RS, št. 37/2008). O uresnicevanju vseh navedenih mednarodnih dokumentov je Republika Slovenija dolžna poročati mednarodnim organom.

Ustavne določbe, ki se nanašajo na posebne skupine, so naslednje: 64. člen (italijanska in madžarska narodna skupnost), 65. člen (romska skupnost), 61. člen (različne druge manjšinske skupnosti), 52. člen (invalidi).

Zakoni in podzakonski akti so naslednji: Zakon o uresnicevanju javnega interesa za kulturo – ZUJIK (Uradni list RS, št. 96/2002, ..., 56/2008), Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/2001, 96/2002), Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994), Zakon o invalidskih organizacijah (Uradni list RS, št. 108/2002), Zakon o slovenskem znakovnem jeziku (Uradni list RS, št. 96/2002), Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/2007), Pravilnik o izvedbi javnega poziva in javnega razpisa (Uradni list RS, št. 93/2005), Pravilnik o načinu izvajanja financiranja javnih zavodov, javnih skladov in javnih agencij na področju kulture (Uradni list RS, št. 117/2002, 97/2003), Uredba o metodologiji za določitev osnov za izracun sredstev za izvajanje javne službe na področju kulture (Uradni list RS, št. 100/2003), Uredba o izvajanju postopkov pri porabi sredstev Evropske kohezijske politike v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007-2013 (Uradni list RS, št. 41/2007), Pravilnik o postopkih za izvrševanje proračuna Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 50/2007, 61/2008) ter Pravilnik o strokovnih komisijah (Uradni list RS; št. 109/2002, 104/2005) in Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnicne dejavnosti kot javne službe (Uradni list RS, št. 73/2003, 70/2008). Pravno podlago za sedanjo osredotocenost Ministrstva za kulturo Republike Slovenije zgoj na senzorno ovirane invalide predstavljata 65. člen ZUJIK in 4. člen Zakona o medijih.

o uresnicevanju OKVNM v Republiki Sloveniji, ki je potekal 21. oktobra 2008 v Ljubljani.

Na seminarju so bile obdelane sledece teme: pravni, institucionalni in drugi ukrepi na področju spodbujanja in krepitev identitete pripadnikov narodnih manjšin (jezik, kultura, izobraževanje, mediji), napredek na področju izboljšanja položaja pripadnikov romske skupnosti, krepitev medkulturnega dialoga, strpnosti in spoštovanja razlikosti v slovenski družbi, sodelovanje v javnih zadevah. Seminarja so se udeležili predstavniki ministrstev ter vladnih služb, katerih delokrog se dotika varstva manjšin, predstavniki Javnega zavoda RTV Slovenija, Inštituta za narodnostna vprašanja, Mirovnega inštituta, predstavniki italijanske in madžarske narodne skupnosti ter predstavniki romske skupnosti. Na seminar so bili povabljeni tudi predstavniki nevladnih organizacij, Varuh človekovih pravic ter predstavniki drugih etnicnih skupin. Udeležilo se ga je približno 50 oseb.

Seminar je predstavljal priložnost za izmenjavo mnenj o načinih uresnicevanja pravic manjšin v Republiki Sloveniji in o pomanjkljivostih, odprtih vprašanjih in dilemah, ki jih bo potrebno v okviru pristojnih organov skrbno obravnavati.

d. Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije je na podlagi Resolucije ResCMN(2006)6 o izvajanju OKVNM v Republiki Sloveniji vse ustavno priznane skupnosti dodatno zaprosilo, da podajo svoje mnenje glede uresnicevanja OKVNM. V zadnjem času je pripravilo tudi številne pobude za sistemske in druge izboljšave ter jih posredovalo na pristojna mesta.

II.a. Ukrepi, sprejeti za izboljšanje izvajanja Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin

Širša posvetovanja s predstavniki različnih etnicnih skupin in civilne družbe o uporabi OKVNM za posameznike v Republiki Sloveniji

Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti je leta 2001 pri Inštitutu za narodnostna vprašanja z namenom, da se ugotovi položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji, naročil izdelavo raziskave »*Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji*«. Navedeno raziskavo je Urad tudi objavil na svojih spletnih straneh:

http://www.uvn.gov.si/fileadmin/uvn.gov.si/pageuploads/pdf_datoteke/Raziskava_Polozaj_in_status_pripadnikov_narodov_nekdanje_Jugoslavije_v_RS.pdf.

Stališče do obravnavanja oz. nadaljnjega urejanja položaja in statusa pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji med avtorji navedene raziskave ni enotno. Predlogi gredo v tri smeri:

- nadaljnje urejanje te tematike v okviru zdajšnje ureditve 61. in 62. člena Ustave Republike Slovenije;
- dopolnitev Zakona o statusu državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji ter sprejetje ustrezne resolucije v Državnem zboru Republike Slovenije;
- sprememba ustave in na tem temelju sprejetje ustreznega zakona, s čimer bi se pripadniki narodov nekdanje skupne države kot imigranti novejšega časa izenacili s klasičnimi narodnimi manjšinami, ki so v Republiki Sloveniji sicer ostale oz. nastale kot posledica spreminjanja državnih mej na tem področju ter nastajanja novih državnih tvorb.

Raziskava »Percepcija slovenske integracijske politike«, ki je rezultat širše interdisciplinarne raziskave Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, Inštituta za narodnostna vprašanja ter Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je objavljena na spletnih straneh Inštituta za narodnostna vprašanja: <http://www.inv.si/>.

Med vprašanji, na katera so avtorji raziskave skušali poiskati odgovor, je bilo tudi, ali si prebivalci v belokranjskih vaseh Bojanci, Marindol, Paunovici, Milici statusa (avtohtone) narodne manjšine sploh želijo. Rezultati raziskave so pokazali, da v tem trenutku mocno prevladuje prepričanje, ki je nasprotno posebnemu manjšinskemu statusu.

Po ugotovitvi potrebe po preverjenih informacijah glede narodne/etnicne vitalnosti pripadnikov srbske, hrvaške in nemške narodne skupnosti na njihovem zgodovinskem poselitvenem ozemlju je Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti leta 2008 pri Inštitutu za narodnostna vprašanja narocil izdelavo projektne raziskave »Ugotavljanje narodne/etnicne vitalnosti srbske, hrvaške in nemške narodne skupnosti na njihovem zgodovinskem poselitvenem ozemlju – Analiza imigracijskih procesov v Slovenijo iz držav članic Evropske unije«.

Cilji projektne raziskave so med drugim:

- ugotavljanje stališča prebivalcev v naseljih Bojanci, Marindol, Milici, Paunovici o metodah in poteh ohranjanja etno-kulturne dediščine »uskoških« teritorijev; ugotavljanje objektivnih pokazateljev etnicne vitalnosti prebivalstva na tem ozemlju v luci odpravljanja zaščitne »diskriminacije« med različnimi manjšinskimi populacijami v Sloveniji;
- ugotavljanje stališč prebivalcev vasi na prostoru ob slovensko hrvaški meji, ki se omenja tudi v poročilu Odbora strokovnjakov Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih;
- ugotavljanje stališča prebivalcev zgodovinskih nemških naselbin (Baška grapa, Apaška kotlina, Kranjska gora z okolico, ...).

Republika Slovenija pozdravlja dialog s predstavniki drugih etnicnih skupin o ustvarjanju pogojev za kulturno raznolikost kot izraza kulturnega bogastva. Nekdanji minister za kulturo dr. Vasko Simoniti je tako 6. junija 2006 sprejel Koordinacijski odbor t.i. novih manjšin, z njimi pa je bil aprila 2007 organiziran tudi sestanek v Kabinetu predsednika Vlade Republike Slovenije (vec v nadaljevanju). Ministrica za kulturo Majda Širca jih je sprejela 2. marca 2009. Tudi na seminarju, ki je potekal 21. oktobra 2008 v Ljubljani, so udeleženci izpostavili pomen širših posvetovanj s predstavniki različnih manjšinskih oz. etnicnih skupin, civilno družbo ter ostalimi relevantnimi akterji. Seminar ni prinesel konkretnih rešitev, ampak dodano vrednost k celovitejšemu pristopu države k uresničevanju dolocil OKVNM.

V zvezi s prizadevanji pripadnikov drugih etnicnih skupin za ureditev njihovega položaja naj izpostavimo, da je Svet Vlade Republike Slovenije za uresničevanje nacela enakega obravnavanja (v nadaljevanju: SUNE0, vec v nadaljevanju) obravnaval pobudo Koordinacije zvez in kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Republiki Sloveniji in ugotovil, da je ureditev ustavnega položaja narodnostnih manjšin v pristojnosti Državnega zbora Republike Slovenije.

Na 4. seji SUNEEO, ki je potekala oktobra 2006, je bila predstavljena pobuda Koordinacije zvez in kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: Koordinacija zvez in društev). Na isti seji je bil sprejet sklep, da se oblikuje delovna skupina, ki bo obravnavala pobudo Koordinacije zvez in društev. V pobudi podpisani predstavniki narodnostnih skupnosti apelirajo na Državni zbor Republike Slovenije, da preuci priloženo argumentacijo in sprejme njihovo javno pobudo, v kateri predlagajo, da Državni zbor Republike Slovenije sproži in izpelje postopek za spremembo Ustave Republike Slovenije tako, da bi bili Albanci, Bošnjaki, Hrvati, Makedonci, Srbi v Republiki Sloveniji nominalno uvrščeni v besedilo Ustave Republike Slovenije in ustavno opredeljeni kot narodne skupnosti/narodne manjšine v Republiki Sloveniji. Oblikovana delovna skupina SUNEEO se je srečala na dveh delovnih sestankih in obravnavala omenjeno pobudo Koordinacije zvez in društev. Prvi sestanek je potekal novembra 2006, drugi pa februarja 2007. Na oba sestanka so bili povabljeni tudi predstavniki Koordinacije zvez in društev, udeležili pa so se samo prvega sestanka. Na drugem sestanku je delovna skupina SUNEEO oblikovala predlog sklepov, ki jih je na svoji 5. redni seji, marca 2007, sprejel SUNEEO. V zvezi z obravnavo pobud Sintov in Koordinacije zvez in društev je tako sprejel naslednje sklepe:

- SUNEEO se je seznanil s problematiko Zvez Sintov Slovenije in Koordinacije zvez in kulturnih društev z vidika uresnicevanja nacela enakega obravnavanja, zlasti na področju zaposlovanja, vzgoje in izobraževanja ter kulture;
- SUNEEO je ustanovil delovno skupino, ki se je sestala s pobudniki in se seznanila z dosedanjimi aktivnostmi od leta 1992 ter obstoječimi možnostmi v okviru delovanja in pravnih podlag Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in v okviru določb dvostranskih in meddržavnih sporazumov, ki vključujejo kulturne pravice manjšin;
- SUNEEO podpira krepitev civilnega dialoga med pristojnimi državnimi organi ter civilnimi organizacijami narodnostnih in etnicnih skupin v Republiki Sloveniji, z namenom uresnicevanja enakega obravnavanja na vseh področjih družbenega življenja.

Na seji je bilo tudi izpostavljeno, da ureditev ustavnega položaja narodnostnih manjšin ni v pristojnosti SUNEEO, temveč sodi ta odločitev v pristojnost Državnega zbora Republike Slovenije, zato o ustavni rešitvi tega vprašanja delovna skupina SUNEEO ni razpravljala. V razpravi je bilo ugotovljeno, da dialog med obema organizacijama in državnimi organi obstaja, nenazadnje Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije že 14 let, preko javnih razpisov in pozivov, sofinancira in podpira kulturne projekte različnih manjšinskih etnicnih skupnosti v Republiki Sloveniji. So se pa člani in članice SUNEEO strinjali, da je potrebno dialog s Koordinacijo zvez in društev še okrepiti.

Predstavniki Koordinacije zvez in društev so se aprila 2007 sestali z državnim sekretarjem v Kabinetu predsednika Vlade Republike Slovenije Aleksandrom Zornom. Na sestanku je državni sekretar podprl prizadevanja Koordinacije zvez in društev za izboljšanje njihovega položaja v okviru obstoječe zakonodaje, kjer je mogoče še marsikaj storiti. Ob tem je opozoril, da je sprememba ustave v pristojnosti Državnega zbora Republike Slovenije ter izrazil prepričanje, da se položaj in status posameznih narodov lahko izboljša tudi z uveljavljanjem

individualnih pravic. Na sestanku so prišli do sklepa, da je odprtih in nerealiziranih še veliko možnosti v okviru zakonodaje.

Predstavljen je bil model skrbi za slovenski jezik, ki se je razvil med Slovenci v zamejstvu in po svetu. V ta model je vključena Filozofska fakulteta, preko katere se oblikuje mreža učiteljev. Podobna rešitev je bila sugerirana tudi predstavnikom Koordinacije zvez in društev, ki pa bi se morale na ustrezen način povezati z maticnimi državami. Izpostavljene so bile tudi nove možnosti financiranja, ki so se odprle s sprejetjem novega Zakona o dohodnini³ (doniranje v višini 0,5% sredstev). Poleg tega je mogoče določene pravice, ki niso opredeljene v zakonih, uresničevati tudi preko meddržavnih sporazumov. Na sestanku je bilo poudarjeno, da je Vlada Republike Slovenije vedno pripravljena na dialog. Glede na to, da so predstavniki bivših jugoslovanskih narodov in narodnosti skoncentrirani v večjih urbanih središčih, je bilo predlagano tudi sodelovanje z lokalnimi oblastmi, saj so nekatere rešitve lažje uresničljive na teh nivojih.

Cimprejšnja rešitev položaja Neslovencev iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ), katerih pravni status v Republiki Sloveniji še vedno ni urejen

Republika Slovenija si, tudi v skladu s priporočili Resolucije ResCMN(2006), ves čas prizadeva za dokončno rešitev vprašanja statusa državljanov držav naslednic nekdanje SFRJ. Na Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije je bila sprejeta odločitev, da se dokončno izvrši odločba Ustavnega sodišča in se vsem osebam, ki so si svoj status v Republiki Sloveniji že uredile, prizna status za manjkajoče obdobje za nazaj. Prav tako se je ministrstvo odločilo, da bo za dokončno rešitev tega odprtega vprašanja pripravilo ustrezen zakon.

Sprejetje dodatnih ukrepov za preprečevanje diskriminacije in socialne izključenosti Romov in med Romi ter boj proti temu; prizadevanja za izboljšanje njihovega položaja na področjih, kot so zaposlovanje, stanovanjsko vprašanje in izobraževanje, v posvetovanju z njimi

Dne 30. marca 2007 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: ZRomS-1), ki je v veljavo stopil dne 28. aprila 2007. ZRomS-1 kot operacionalizacijo svojih določil predvideva (6. člen ZRomS-1), da vlada v sodelovanju s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in Svetom romske skupnosti Republike Slovenije za usklajeno uresničevanje posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti sprejme program ukrepov. Z njim se bodo določile obveznosti in naloge iz zakona, ki se nanašajo primarno na skrb Republike Slovenije na področju urejanja bivanjskih razmer Romov, vzgoje in izobraževanja, vključevanja Romov na trg dela ter na področju ohranjanja in razvoja romskega jezika in kulture. Poleg naštetega bo program ukrepov zajemal tudi področje zdravstvenega varstva Romov ter ukrepe za boj proti diskriminaciji. Pri pripravi omenjenega programa, katerega sprejem se predvideva v začetku leta 2010, je v vseh fazah aktivno sodelovala tudi romska skupnost, ki je preko svojih predstavnikov, pa tudi širših posvetovanj z romsko skupnostjo, vključena v njegovo pripravo (vec o tem v pojasnilih k 4. členu).

³ Uradni list RS, št. 54/2004, ..., 45/2007)

Aktivnosti, usmerjene v preprečevanje diskriminacije Romov se med drugim odvijajo v okviru ozaveševalne kampanje *»Dosta! Osvobodimo se predsodkov, spoznajmo Rome!«*, ki se osredotoca na spoznavanje in razumevanje Romov, njihove kulture, nacina življenja ter si preko pozitivnih sporočil prizadeva za odpravljanje predsodkov in stereotipov do tega dela prebivalstva (več o tem v pojasnilih k 6. členu).

Kar zadeva posvetovanje z romsko skupnostjo v postopkih oblikovanja, priprave, sprejemanja, uresnicevanja, nadzora implementacije in evalvacije programov, ukrepov in pravnih aktov, ki zadevajo položaj romske skupnosti, ZRomS-1 v 12. členu določa, da lahko Svet romske skupnosti Republike Slovenije (kot krovna organizacija romske skupnosti) daje Državnemu zboru Republike Slovenije, Državnemu svetu Republike Slovenije, Vladi Republike Slovenije, drugim državnim organom, nosilcem javnih pooblastil in organom samoupravne lokalne skupnosti predloge, pobude in mnenja v zadevah iz svoje pristojnosti. Prav tako so državni organi, nosilci javnih pooblastil in organi samoupravne lokalne skupnosti obvezani pridobiti predhodno mnenje omenjenega sveta, kadar sprejemajo ali izdajajo predpise in druge splošne pravne akte, ki se nanašajo na položaj romske skupnosti. V praksi je sodelovanje z romsko skupnostjo zelo uspešno.

Sprejetje vseh potrebnih ukrepov za popolno izkoreninjenje ločevanja romskih otrok v šolskem sistemu

Republika Slovenija je že v Pripombah in mnenju h glavnim ugotovitvam in priporočilom Drugega mnenja Posvetovalnega odbora za nadzor nad izvajanjem OKVMN zagotovila, da je bilo z normativnim aktom prepovedano oblikovanje oddelkov s samo romskimi učenci.

Večja podpora kulturnim projektom in drugim dejavnostim, vključno z dostopom do medijev, za ohranjanje in uveljavljanje kulturne, jezikovne in verske identitete Madžarov, Italijanov in Romov, ter zagotovitev izvajanja podrocne zakonodaje v praksi in sorazmernosti virov s potrebami

Sporazum o sodelovanju na področju kulture in jezika

V skladu s sporazumom o sodelovanju na področju izobraževanja, znanosti in kulture, sklenjenim med Vlado Republike Madžarske in Vlado Republike Slovenije oziroma v skladu s programom sodelovanja na področju izobraževanja, znanosti in kulture, sklenjenim med Ministrstvom Republike Madžarske za šolstvo in Ministrstvom za kulturno dediščino ter Ministrstvom za šolstvo in šport, Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvom za kulturo in Ministrstvom za zunanje zadeve Republike Slovenije za obdobje 2006 – 2008 so Inštitut Balassi Bálint Intézet iz Budimpešte, Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost ter Zavod za kulturo madžarske narodnosti 14. marca 2008 v Lendavi (na podlagi pooblastila Vlade Republike Slovenije z dne 28. novembra 2007) podpisali Sporazum o sodelovanju na področju kulture in jezika (v nadaljevanju: sporazum), in sicer z namenom, da v okviru svojih pristojnosti in sporazuma prispevajo k sodelovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko na področju kulture in dodatno krepijo medsebojne stike na področju kulture in jezika. Podpisniki sporazuma si bodo prizadevali s svojo dejavnostjo in

sodelovanjem prispevati k bogatitvi madžarske kulture in jezika v Republiki Sloveniji, spodbujati predstavitev madžarske kulture in jezika v Republiki Sloveniji in kulture pomurske madžarske narodne skupnosti na Madžarskem. Obenem si bodo prizadevali s svojo dejavnostjo in sodelovanjem spodbujati predstavitev slovenske kulture in jezika na Madžarskem. Podpisniki sporazuma bodo sodelovali pri izvajanju naslednjih dejavnosti:

- hungarološke in druge raziskave madžarske kulture v okviru kulturne dejavnosti oziroma madžarskega mednarodnega kulturnega sodelovanja;
- izvedba jezikovnih programov oziroma programov mobilnosti študentov madžarščine in slovenščine;
- vzajemna izmenjava izkušenj in učinkovit pretok informacij;
- vzajemna strokovna pomoč na področju kulture in jezika;
- krepitev mednarodnega sodelovanja podpisnikov;
- podpora pri organizaciji nastopov kulturnih izvajalcev.

Kulturni dom Lendava

Pomembna pridobitev za madžarsko narodno skupnost na področju kulture je tudi Kulturni dom Lendava, ki ga upravlja Zavod za kulturo in promocijo Lendava.

Vlada Republike Slovenije je na 159. seji, dne 21. februarja 2008, sprejela sklep (sklep št. 41010-2/2008/5), da se ugotovi javni interes države, da se Obcini Lendava, v okviru sistema financiranja občin v letu 2008, zagotovijo dodatna sredstva za delovanje Zavoda za kulturo in promocijo Lendava – Müvelödési es Promóciós Intézet Lendava v višini 80.000 evrov, minister za kulturo in Občina Lendava pa skleneta pogodbo, s katero se dogovorita o višini sredstev države iz prve točke tega sklepa in obsegu obveznosti občine.

Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo namrec v 67. členu ureja občinske javne zavode širšega pomena. Obcini, ki je ustanoviteljica javnega zavoda, ki presega občinski pomen oziroma zadovoljuje tudi potrebe prebivalcev sosednjih občin, in je to v javnem interesu države, se zagotovijo v okviru sistema financiranja občin ustrezna dodatna sredstva države. Javni interes države ugotovi vlada na predlog ministra, potem ko ta dobi pobudo občine iz prejšnjega odstavka. Na podlagi sklepa vlade o ugotovitvi javnega interesa države se minister in pristojni organ občine dogovorita o višini sredstev države in obsegu obveznosti občine s pogodbo. Zavod za kulturo in promocijo Lendava – Müvelödési es Promóciós Intézet Lendava iz Lendave deluje na narodnostno mešanem območju, kjer živi ustavno priznana avtohtona narodna skupnost, ki je deležna posebne skrbi države skladno s 64. členom Ustave Republike Slovenije, kar je še dodatni argument za to, da je delo tega zavoda v javnem interesu oziroma v interesu ustvarjanja možnosti za narodno skupnost skladno s 64. členom Ustave Republike Slovenije.

Vlada RS je na 48. redni seji dne 8. 10. 2009 sprejela sklep, da se ugotovi javni interes države, da se Obcini Lendava **za leta 2009, 2010 in 2011** iz proračunskih sredstev Ministrstva za kulturo zagotovijo dodatna sredstva za delovanje Zavoda za kulturo in promocijo Lendava – Müvelödési es Promóciós Intézet Lendava. Ministrica, pristojna za kulturo, in Občina Lendava za vsako leto (2009, 2010, 2011) skleneta pogodbo, v kateri določita obseg dodatnih sredstev, ki se občini Lendava zagotovijo za delovanje Zavoda za kulturo in promocijo Lendava, in obseg obveznosti občine.

Carlo Combi ter Manziolijeva palaca

Zavod italijanske narodne skupnosti Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno središče Carlo Combi Koper⁴ - Centro Italiano di Promozione, Cultura, Formazione e Sviluppo Carlo Combi Capodistria je bil ustanovljen v letu 2007. Glavni cilj je postati referenčna točka vsem, ki želijo razvijati ideje in projekte v sklopu italijanskega jezika, kulture in medsebojnih odnosov italijanske skupnosti in slovenskega prebivalstva. Velik pomen za ustvarjanje italijanske narodne skupnosti ima tudi obnovljena Manziolijeva palaca v Izoli. Država je pri tem projektu finančno podprla obnovo palace in hkrati sofinancirala opremo knjižnice v tej palaci.

Informativna dejavnost romske skupnosti

Republika Slovenija, konkretno Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, slednje preko vsakoletnih razpisov, podpirata kulturne projekte in druge dejavnosti romske skupnosti, vključno z dostopom do medijev, ki so usmerjene v ohranjanje in uveljavljanje kulturne in jezikovne identitete romske skupnosti. O pozitivnih premikih na področju informativne dejavnosti romske skupnosti je več zapisanega pri pojasnilih k 9. clenu.

Na Ministrstvu za kulturo imajo možnost za podajanje svojim menj in predlogov tudi Romi, ki delujejo na kulturnem področju, pa niso vključeni v obstojeca društva in Zvezo Romov Slovenije (umetniki, intelektualci). Vodja Sektorja za kulturne pravice manjšin Direktorata za kulturni razvoj in mednarodne zadeve ima ob sredah dan odprtih vrat za njihove pobude. Na tak način lahko participirajo pri ukrepih, ki jih zadevajo, tudi priseljeni Romi, saj Ministrstvo za kulturo v svoje programe vključuje projekte vseh skupin Romov, tudi s Sinti so bili že opravljeni pogovori o možnostih za financiranje.

Iskanje načinov za večjo stopnjo državne pomoči Neslovincem iz nekdanje Jugoslavije (SFRJ) in nemško govorecim osebam v prizadevanjih za krepitev njihove identitete prek izobraževanja, kulture in medijev

Republika Slovenija zagotavlja, da je prišlo do napredka pri ustvarjanju pogojev za kulturno raznolikost na etnicni podlagi, saj so se v letu 2005 za 100 % povečala finančna sredstva za posebni program manjšinskih etnicnih skupnosti na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije. V letu 2007 je bil na Ministrstvu za kulturo vzpostavljen tudi program za nemšogovoreco skupnost, in sicer na podlagi meddržavnega sporazuma in 34. člena 2. delovnega programa o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije za obdobje od 2008 do 2012, ki omogoča še dodatno podporo kulturnim projektom za nemško govoreco skupnost. V letu 2009 pa se je izpeljala razširitev odgovornosti za pogoje kulturnega delovanja različnih manjšinskih etnicnih skupnosti in priseljencev v RS še na Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, da bi izboljšali območno in področno integracijo. Od leta 2008 se na Ministrstvu za kulturo izvaja tudi javni razpis za crpanje sredstev iz Evropskega socialnega sklada, in sicer za povečanje socialne vključenosti prek usposabljanja in zaposlovanja. Ministrstvo za kulturo torej v okviru danih pogojev in možnosti nenehno evalvira in izboljšuje pogoje za kulturno delovanje, kulturno ustvarjalnost in vključevanje manjšinskih etnicnih skupin, tudi t. i. novih manjšin, v kulturno življenje na območju RS.

⁴ Spletna stran zavoda: <http://www.centrocarlocombi.net/ita>

Preprečevanje pojavov nestrpnosti in ksenofobije tudi na političnem prizorišču in boj proti njim na vse možne načine, dejavnejše spoštovanje raznolikosti in večkulturnosti v javnosti ter spodbujanje in podpiranje dejavnejše vloge medijev pri tem

Republika Slovenija je že v Pripombah in mnenju h glavnim ugotovitvam in priporočilom Drugega menja Posvetovalnega odbora za nadzor nad izvajanjem OKVNM zagotovila, da si prizadeva za zmanjšanje in odpravo nestrpnosti in z ustreznimi razpoložljivimi mehanizmi poskuša vplivati na dobro vzdušje do vseh manjšinskih skupnosti (o tem poročamo tudi v drugih delih poročila).

Opredelitev načinov, skupaj s predstavniki manjšin, za izboljšanje njihovega sodelovanja pri sprejemanju odločitev, ki jih zadevajo, na lokalni in državni ravni

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj italijanske in madžarske narodne skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez njihovega soglasja.

Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih⁵ v 2. odstavku 15. člena določa, da: »kadar državni organi odločajo o zadevah, ki se nanašajo na položaj pripadnikov narodnih skupnosti, morajo predhodno pridobiti mnenje samoupravnih narodnih skupnosti«.

Glede doslednega upoštevanja zakonskih določil za narodni skupnosti je generalni sekretar Vlade Republike Slovenije v navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. marca 2003 ter ponovno v navodilu št. 02300-17/2005/12 z dne 8. junija 2007, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopke sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov, pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovniških in ustreznih zakonskih določil.

Komisija Vlade Republike Slovenije za narodni skupnosti kot posvetovalni organ spremlja uresničevanje ustavnih obveznosti in zakonskih določil Republike Slovenije do narodnih skupnosti. Komisija oblikuje predloge in pobude, ki se nanašajo na zaščito narodnih skupnosti, Vladi Republike Slovenije in posameznim ministrstvom v smeri pridobitve njihovih uradnih stališč. Komisija, katere člani so predstavniki ministrstev in vladnih služb ter narodnih skupnosti, tudi skrbi za izmenjavo mnenj med predstavniki narodnih skupnosti in državnih organov o vseh vprašanjih, ki zadevajo položaj narodnih skupnosti.

Pomembno vlogo pri varstvu uresničevanja ustavnih obveznosti in zakonskih določil Republike Slovenije do narodnih skupnosti predstavlja tudi stalna Komisija Državnega zbora Republike Slovenije za narodni skupnosti, katere predsednik in podpredsednik sta vedno člana narodnih skupnosti. Komisija obravnava vprašanja, ki zadevajo uresničevanje pravic narodnih skupnosti, in predlaga ukrepe.

Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti, ki za Komisijo Vlade Republike Slovenije za narodni skupnosti opravlja strokovne, organizacijske in administrativne naloge in se udeležuje sej Komisije Državnega zbora Republike Slovenije za narodni skupnosti, tudi drugace, kot smo poročali, redno vzdržuje stike z narodnimi skupnostmi.

⁵ Uradni list RS, št. 65/1994.

Kot že omenjeno v pojasnilih k uresnicevanju enega od priporočil, 12. člen ZRomS-1 določa, da lahko Svet romske skupnosti Republike Slovenije (kot krovna organizacija romske skupnosti) daje Državnemu zboru Republike Slovenije, Državnemu svetu Republike Slovenije, Vladi Republike Slovenije, drugim državnim organom, nosilcem javnih pooblastil in organom samoupravne lokalne skupnosti predloge, pobude in mnenja v zadevah iz svoje pristojnosti. Prav tako so državni organi, nosilci javnih pooblastil in organi samoupravne lokalne skupnosti obvezani pridobiti predhodno mnenje omenjenega sveta, kadar sprejemajo ali izdajajo predpise in druge splošne pravne akte, ki se nanašajo na položaj romske skupnosti.

Kot smo poročali, Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti z romsko skupnostjo vzdržuje redne stike, se udeležuje dogodkov, na katere ga romska skupnost povabi, in je vedno odprt za pogovore in dialog s predstavniki in pripadniki ter pripadnicami romske skupnosti. Na ta način poteka plodna izmenjava mnenj, hkrati pa je to tudi priložnost, da romska skupnost izrazi svoje mnenje, potrebe, stališča ali predloge.

Romska skupnost je aktivno vključena tudi v obravnavo vseh vprašanj, ki zadevajo uresnicevanje njenih pravic ter izboljšavo njenega položaja, ki poteka v okviru Komisije Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti, v kateri ima od 16 članov romska skupnost 4 svoje predstavnike. Naloge komisije so:

- sistemsko spremljanje in koordiniranje izvajanja programa ukrepov na podlagi Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/2007);
- predlaganje morebitnih nadaljnjih ukrepov, ki bi bili potrebni za izvajanje programa ukrepov v prihodnje;
- priprava predlogov, mnenj, pobud, strokovnih obrazložitvev in poročil ter smernic v zvezi z izvajanjem programa ukrepov;
- predlaganje sprememb in dopolnitev programa ukrepov;
- spremljanje razdelitve in porabe finančnih sredstev za izvajanje programa ukrepov, ki se zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije;
- spremljanje uresnicevanja ustavnih obveznosti in zakonskih določil Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti;
- oblikovanje predlogov in pobud glede zaščite romske skupnosti, ki se posredujejo Vladi Republike Slovenije in posameznim ministrstvom v smeri pridobivanja njihovih uradnih stališč;
- izmenjava mnenj med predstavniki romske skupnosti in državnih organov o vseh vprašanjih, ki zadevajo položaj romske skupnosti;
- obravnava aktualnih vprašanj uresnicevanja posebnih pravic romske skupnosti;
- sprejemanje stališč, mnenj, predlogov ter sklepov kot priporočil za delo vlade na tem specifičnem področju.

II. b. Porocilo po posameznih clenih

1. - 3. clen

Uresnicevanje pravic posamicno ali v skupnosti

Kolektivne pravice so v Republiki Sloveniji priznane italijanski in madžarski narodni skupnosti v 64. clenu Ustave Republike Slovenije ter romski skupnosti v 65. clenu Ustave Republike Slovenije, medtem ko se 61. clen Ustave nanaša na individualne kulturne pravice. Na podlagi omenjenih pravnih podlag imamo torej v Republiki Sloveniji tridelni sistem manjšinskega varstva. **Vsakršna drugacna ureditev bi zahtevala spremembo Ustave Republike Slovenije.** Javna prizadevanja nekaterih društev in združenj ljudi, ki so se v Republiko Slovenijo priselili iz nekdanje Jugoslavije (glej tudi druge dele porocila), je možno razumeti kot prizadevanje za priznanje kolektivnih pravic. Trenutno so namrec v Republiki Sloveniji kolektivne pravice v Ustavi priznane le italijanski in madžarski narodni skupnosti ter romski skupnosti.

4. clen

Enaka obravnava pred zakonom, posebni ukrepi (upoštevanje posebnih okolišcin)

V Republiki Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake clovekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politicno ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije je ponovno zaceo izdajati dopolnilne odločbe osebam, ki jim je dne 26. februarja 1992 prenehala prijava stalnega prebivališca, kar pomeni realizacijo odločbe Ustavnega sodišca št. U-I-246/02-28 z dne 3. aprila 2003 v delu, ki nalaga izdajo teh odločb. Za del odločbe Ustavnega sodišca, ki se nanaša na odpravo neskladja zakona z ustavo, pa Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije pripravlja strokovne podlage za ustrezen zakon.

Republika Slovenija je **italijansko in madžarsko narodno skupnost** ustavnopravno zaščitila z Ustavo Republike Slovenije (11. in 64. clen), dodatno tudi še v približno 90 podrocnih zakonih in drugih predpisih, v odlokih in statutih obcin na narodnostno mešanih območjih, v drugih pravnih aktih, v meddržavnih pogodbah ali sporazumih ter v mednarodnih konvencijah, ki jih je ratificirala Republika Slovenija.

Zaščita italijanske in madžarske narodne skupnosti na osnovi ustavnega določila 64. clena:

- avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole;
- za ohranjanje svoje narodne identitete ustanavljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva;

- v skladu z zakonom imata narodni skupnosti in njihovi pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja (zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno);
- narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima maticnima narodoma in državama (Republika Slovenija gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic);
- na območjih, kjer skupnosti živita, ustanovijo njihovi pripadniki za uresničevanje svojih pravic samoupravne skupnosti (na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje);
- narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v Državnem zboru (80. člen Ustave Republike Slovenije v tretjem odstavku določa, da se v Državni zbor vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti; za razliko od ostalih poslancev Državnega zbora Republike Slovenije, ki so izvoljeni po proporcionalnem sistemu, se predstavnika narodnih skupnosti volita po večinskem naceru);
- zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer ti skupnosti živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter pravice, ki jih pripadniki te skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij;
- pravice narodnih skupnosti so zagotovljene ne glede na število pripadnikov skupnosti;
- zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodne skupnosti.

Kot smo že omenili, imamo v Republiki Sloveniji tridelni model manjšinskega varstva, ki je razviden iz treh členov Ustave (61., 64. in 65.). Kolektivne pravice za narodni skupnosti so bile zapisane že v prejšnjih ustavah in to se ni spreminjalo. Državni organi so dolžni spoštovati ustavni red in zagotoviti primerljivo obravnavo tistim skupnostim in njihovim pripadnikom, ki so zajete v posamezni ustavni določbi, pa skladno z določbo. Tako Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije skrbi za zagotavljanje primerljivih pogojev za obe narodni skupnosti: italijansko in madžarsko. Še posebej se podpira njun kulturni razvoj, zato so pred leti podprli tudi ustanovitev zavoda italijanske narodne skupnosti. Za romsko skupnost, ki jo uradno predstavlja Svet romske skupnosti, velja dodatno tako kot za druge manjšinske skupnosti poseben ukrep, s katerim so omogočili neposredno posredovanje mnenj na področju kulture. Gre za dan odprtih vrat vodje sektorja za ustvarjalce na manjšinskem področju (storitev je objavljena na spletni strani ministrstva), ko se pogovarja zlasti o problemih ustvarjanja in obravnavi njihovih predlogov za integrativno delovanje na različnih področjih kulture. Različne druge manjšinske skupnosti obravnavajo s posebno skrbjo v posebnem programu (in posebnem sektorju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije), ki je namenjen predvsem ohranjanju njihovih posebnih kulturnih identitet ter varovanju in promociji kulturne raznolikosti. **Že samo dejstvo, da so obravnave v manjšinskem sektorju deležne posebnih storitev, kot so: svetovanje, strokovna pomoč, mediacije, pregled in hramba gradiv v INDOK-u, storitve za umetnike ipd., kaže na to, da so upoštewane njihove posebne razmere in da so jim namenjeni posebni ukrepi, kar je zapisano v 4. členu OKVNM in tudi nasploh velja kot nacelo v manjšinski strokovni doktrini.** Pristojno ministrstvo se zaveda, da se število

društev in število projektov iz leta v leto povečuje in da je za to potrebno zagotoviti tudi več denarja. Sredstva so se dejansko povečevala, najbolj pa pri programu različnih manjšinskih skupnosti v letu 2005, in sicer za 100 %, ker so bili prav tu izkazani največji primanjkljaji. Prav tako so prisluhnili kadrovskim in prostorskim problemom omenjenih skupnosti in uredili financiranje iz Evropskega socialnega sklada ter normativne pogoje za uporabo javne kulturne infrastrukture v 74. do 79. členu Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (v nadaljevanju: ZUJIK).

Pravna podlaga za urejanje položaja pripadnikov **romske skupnosti** v Republiki Sloveniji je 65. člen ustave, ki določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. S tem so bili postavljeni pravni temelji za zaščitne ukrepe. Do dosledne izpeljave ustavne določbe je prišlo s sprejemom Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/2007). Dodatno je zaščita romske skupnosti vgrajena tudi v druge zakone.⁶ Poleg zakonov je skrb za uresničevanje posebnih pravic romske skupnosti in za izboljšanje položaja romske skupnosti vgrajena v številne programe, strategije in resolucije s posameznih družbenih področij.

Med pomembnejšimi izhodiščnimi programskimi dokumenti in pravnimi viri je potrebno omeniti leta **1995** sprejeti **Program ukrepov za pomoč Romom**, ki je v delih še vedno aktualen in je zajemal ukrepe za izboljšanje položaja romske skupnosti na ključnih področjih, kot so bivalne razmere, vzgoja in izobraževanje, zaposlovanje, skrb za varstvo družine, socialno in zdravstveno varstvo, kulturni razvoj romske skupnosti, informiranje ter organiziranje Romov. Izpostaviti pa velja tudi **različne sklepe vlade**, v katerih je vlada med drugim zapisala, da so vsa ministrstva in vladne službe dolžna v okviru svojih pristojnosti romskim vprašanjem nameniti posebno skrb in jih vključiti v nacionalne programe na svojem delovnem področju.

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji⁷ (ZRomS-1) je Državni zbor Republike Slovenije sprejel 30. marca 2007, v veljavo pa je stopil 28. aprila 2007. ZRomS-1 celostno ureja položaj romske skupnosti v Republiki Sloveniji, določa skrb državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri uresničevanju posebnih pravic romske skupnosti, ureja organiziranost romske skupnosti na državni in na lokalni ravni ter financiranje. Zakon predstavlja tudi pomemben korak pri izpolnjevanju mednarodnih konvencij, ki jih je podpisala Republika Slovenija, in primer uvajanja koncepta pozitivne diskriminacije.

Zakon opredeljuje, da Republika Slovenija ustvarja pogoje in namenja posebno skrb za:

- vključevanje pripadnikov romske skupnosti v sistem vzgoje in izobraževanja, za dvig njihove izobrazbene ravni in ustrezno štipendijsko politiko;
- vključevanje pripadnikov romske skupnosti na trg dela in zaposlovanja;
- ohranjanje in razvoj romskega jezika ter kulturno, informativno in založniško dejavnost romske skupnosti;

⁶ Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o vrtcih, Zakon o medijih, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o financiranju občin, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Kazenski zakonik Republike Slovenije.

⁷ Uradni list RS, št. 33/2007.

- za urejanje prostorske problematike romskih naselij in izboljšanje bivalnih razmer pripadnikov romske skupnosti.

Na teh področjih je zakon kot svojo operacionalizacijo dolocil (6. clen), da Vlada Republike Slovenije v sodelovanju s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in Svetom romske skupnosti Republike Slovenije **za usklajeno uresnicevanje posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti sprejme program ukrepov**. Z njim se bodo dolocile obveznosti in naloge iz zakona za obdobje 2010 - 2015, ki se nanašajo primarno na skrb Republike Slovenije za podrocja, našeta v zgornjih štirih alinejah, program ukrepov pa bo zajemal tudi druga pomembna podrocja, na primer zdravstveno varstvo ter ukrepe za boj proti diskriminaciji. Vlada Republike Slovenije je jeseni 2007 ustanovila delovno skupino za pripravo omenjenega programa ukrepov, ki je pripravila osnutek delovnega gradiva. Clani delovne skupine so bili predstavniki pristojnih ministrstev, ki pokrivajo razlicna podrocja, Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in lokalnih skupnosti (obcin).

Predlog Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2010 – 2015 je na svoji 4. seji dne 23. 11. 2009 obravnavala in potrdila Komisija Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti. Program ukrepov je zasnovan tako, da v največji možni meri doloca oz. predvideva uveljavitvene roke oz. roke za izvedbo posameznega ukrepa, prav tako pa je vsak ukrep tudi financno ovrednoten. Naloge in obveznosti, dolocene v vladnem programu ukrepov, bodo izvajala pristojna ministrstva, drugi državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti, ki bodo v ta namen sprejeli podrobne podrocne programe in ukrepe ter v svojih finančnih nacrtech zagotovili za to potrebna sredstva. Nacrtuje se, da bo po opravljeni javni razpravi Vlada Republike Slovenije omenjeni program sprejela v zacetku leta 2010. V skladu z ZRomS-1 bo uresnicevanje Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2010 - 2015 spremljalo posebno vladno delovno telo, t.j. Komisija Vlade RS za zaščito romske skupnosti (v nadaljevanju: komisija), ki je skladno z ZRomS-1 sestavljena iz 16 clanov (8 predstavnikov državnih organov, 4 predstavniki Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in 4 predstavniki samoupravnih lokalnih skupnosti, v katerih se voli predstavnika romske skupnosti v mestni oz. obcinski svet). Predsednik komisije je minister za šolstvo in šport, administrativne zadeve za komisijo pa vodi Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti.

Na podlagi porocil posameznih državnih organov, samoupravnih lokalnih skupnosti, v katerih se v skladu z zakonom, ki ureja lokalno samoupravo, voli predstavnika romske skupnosti v obcinski svet, Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in drugih organov, mora komisija enkrat letno pripraviti in predložiti vladi porocilo o uresnicevanju programa ukrepov. Vlada mora v skladu s cetrtim odstavkom 4. clena ZRomS-1 na podlagi tega porocila enkrat letno porocati državnemu zboru o uresnicevanju zakonskih obveznosti do romske skupnosti.

20. maja 2009 ga je na svoji seji obravnavala tudi Komisija Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti. Program ukrepov je zasnovan tako, da v največji možni meri doloca oz. predvideva uveljavitvene roke oz. roke za izvedbo posameznega ukrepa, prav tako pa je vsak ukrep tudi financno ovrednoten. Naloge in obveznosti, dolocene v vladnem programu ukrepov, bodo izvajala pristojna ministrstva, drugi državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti, ki bodo v ta namen sprejeli podrobne podrocne programe in ukrepe ter v svojih finančnih nacrtech zagotovili za to potrebna sredstva. Nacrtuje se, da bo Vlada Republike Slovenije omenjeni program sprejela v letu 2009.

V skladu z ZRomS-1 bo uresničevanje Nacionalnega programa ukrepov za Rome spremljalo posebno vladno delovno telo, ki je sicer v podobni obliki do sedaj že obstajalo. Tako je Vlada Republike Slovenije dne 5. marca 2009 sprejela sklep (št. 09501-2/2009/3) o ustanovitvi in imenovanju Komisije Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti (v nadaljevanju: komisija), ki je skladno z ZRomS-1 sestavljena iz 16 članov (8 predstavnikov državnih organov, 4 predstavniki Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in 4 predstavniki samoupravnih lokalnih skupnosti, v katerih se voli predstavnika romske skupnosti v mestni oz. občinski svet). Predsednik komisije je minister za šolstvo in šport, administrativne zadeve za komisijo pa vodi Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. Pristojni državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti bodo najmanj enkrat letno temu delovnemu telesu morali poročati o uresničevanju vladnega programa ukrepov.

Novi **Kazenski zakonik**⁸ (sprejet 20. maja 2008, začel veljati 1. novembra 2008), v 165. členu (Sramotitev slovenskega naroda ali narodnih skupnosti) določa, da kdor javno stori dejanje iz 158. do 160. člena tega zakonika proti slovenskemu narodu ali proti italijanski ali madžarski narodni skupnosti ali proti romski skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.

Romi se žal sicer še vedno soočajo z diskriminacijo na različnih področjih družbenega življenja, med drugim na področju bivanjskih razmer, pri zaposlovanju, izobraževanju in zdravstvenem varstvu, vendar pa so bili na teh področjih vseeno narejeni številni pozitivni premiki.

Pristojna resorna ministrstva sprejemajo in oblikujejo številne programe in ukrepe s svojih delovnih področij, ki so usmerjeni v izboljšanje položaja romske skupnosti in v zagotavljanje in uresničevanje njihovih pravic. Ta prizadevanja se bodo usklajevala tudi v okviru nacionalnega programa ukrepov za Rome ter v podrobnih področnih programih in ukrepih posameznih resornih organov.

Na priporočila Evropske komisije za boj proti revščini in socialni izključenosti tako Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije koordinira pripravo nacionalnih dokumentov, kot je Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja za obdobje 2006 – 2008 in Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja za obdobje 2008 – 2010, v katerem je posebno poglavje namenjeno ravno položaju ranljivih skupin, med njimi so identificirani tudi Romi in njihove težave v zvezi z brezposelnostjo, nizko stopnjo izobrazbe in slabimi stanovanjskimi razmerami

Področje politične participacije

Na podlagi Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji je bil na državni ravni dne 20. junija 2007 ustanovljen Svet romske skupnosti Republike Slovenije (v nadaljevanju: svet). Svet predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov ter opravlja druge pomembne naloge, ki se nanašajo na interese, položaj in pravice romske skupnosti. Med drugim Državnemu zboru Republike Slovenije, Državnemu svetu Republike Slovenije, Vladi Republike Slovenije, drugim državnim organom, nosilcem javnih pooblastil in organom

⁸ Uradni list RS, 55/2008 (66/2008 popr.).

samoupravne lokalne skupnosti, kot smo že omenili, lahko daje predloge, pobude in mnenja v zadevah iz svoje pristojnosti. Omenjeni organi morajo pri sprejemanju ali izdajanju predpisov in drugih splošnih aktov, ki se nanašajo na romsko skupnost, predhodno pridobiti mnenje sveta.

Republika Slovenija je ena izmed tistih evropskih držav, ki Rome vključuje v upravljanje javnih zadev na lokalni ravni. Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji je na lokalni ravni vpeljal posebna delovna telesa za spremljanje položaja romske skupnosti, ki se ustanovijo v občinah, v katerih se voli predstavnika romske skupnosti v mestni oziroma občinski svet. Omenjena delovna telesa so ustanovljena v vseh občinah, ki jih določa Zakon o lokalni samoupravi, z izjemo občine Grosuplje.

Pripadniki romske skupnosti imajo poleg splošne volilne pravice, ki jim pripada kot slovenskim državljanom, v dvajsetih občinah, kjer so Romi zgodovinsko prisotni, pri lokalnih volitvah še posebno volilno pravico, ki jim omogoča, da sami izvolijo romskega svetnika s posebnih list romskih volilnih upravicencev. Romi pravico do predstavnštva v občinskih svetih občin, na območju katerih so tradicionalno naseljeni, danes uresnicujejo v 19 občinah od skupaj 20, ki jih določa zakon. Edina občina, ki posebne pravice romske skupnosti do predstavnika v svojem občinskem svetu ni zagotovila samostojno na podlagi zakona, je občina Grosuplje. Zato je bil Zakon o lokalni samoupravi (Ur. list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08 in 79/09) dopolnjen tako, da v primeru, če občinski svet občine ne razpiše volitev za izvolitev predstavnika romske skupnosti v občinski svet, to na račun občine naredi Državna volilna komisija

Izvoljeni predstavniki romske skupnosti v občinskih svetih sodelujejo pri reševanju problemov romske skupnosti v občinah, kjer so izvoljeni ter so odgovorni svojim volivcem, torej Romom v občini, kjer živijo, in delujejo na lokalni ravni.

Predstavniki romske skupnosti v občinskih svetih so trenutno združeni v dva organa: pri Zvezi Romov Slovenije trenutno deluje delovno telo, ki povezuje nekatere romske svetnike. To je t. i. Svetniška skupina, ki je bila ustanovljena aprila 2008. Do avgusta 2008 je pod okriljem Zveze Romov Slovenije vrsto let deloval Forum romskih svetnikov, ki je bil nato razrešen ter je svojo samostojno pot začel konec leta 2008 z ustanovitvijo društva Združenje Forum romskih svetnikov. Obe telesi predstavljata povezavo med romskimi svetniki v občinah, kjer Romi izvolijo svojega predstavnika v občinski svet.

Združenje Forum romskih svetnikov in Svetniška skupina pri Zvezi Romov Slovenije pomenita način in obliko povezovanja romskih svetnikov iz občin, kjer imajo Romi svoje predstavnike v občinskih svetih. Pomembna je njuna vloga pri koordiniranju delovanja romskih svetnikov in svetovanju romskim svetnikom. Zastopnost romske skupnosti preko njenih predstavnikov v organih lokalne samouprave vpliva na delovanje občine, saj romski svetnik prenaša informacije o težavah lokalne romske skupnosti v občinski svet, ki lahko sprejema ustrezne ukrepe. Pomembno vlogo imajo tudi nekatera romska društva, ki pomagajo pri delu romskim svetnikom.

Na lokalni ravni je zakon vpeljal posebna delovna telesa za spremljanje položaja romske skupnosti, ki se ustanovijo v občinah, v katerih se voli predstavnika romske

skupnosti v mestni oziroma občinski svet. Omenjena delovna telesa so ustanovljena v vseh občinah, ki jih določa Zakon o lokalni samoupravi, z izjemo občine Grosuplje.

Podrocje bivanjskih razmer

Bivanjske razmere romske skupnosti v Republiki Sloveniji še vedno niso povsod ustrezno urejene, saj se Romi na nekaterih območjih še vedno srečujejo s težavami, ki so povezane z neurejeno osnovno komunalno infrastrukturo, neurejenimi lastniškimi razmerji in crnimi gradnjami. Položaj in življenjske razmere romske skupnosti se razlikujejo med različnimi regijami v Republiki Sloveniji, prav tako pa so si različne znotraj regij kot tudi znotraj posameznih občin, zato bi bile grobe ocene stanja lahko preveč posplošene. Povsod, kjer Romi živijo, tako lahko najdemo primere, kjer so njihove življenjske razmere dobre, hkrati pa tudi primere, kjer se Romi še vedno srečujejo z mnogo težavami.

Na podlagi Programa ukrepov za pomoč Romom iz leta 1995 Ministrstvo za okolje in prostor vodi, usmerja in koordinira aktivnosti za zagotavljanje strokovne in finančne pomoči občinam, v katerih živijo Romi, pri pripravi prostorskih in izvedbenih dokumentov za ureditev romskih naselij. Decembra 2006 je bila v okviru Ministrstva za okolje in prostor imenovana Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij z namenom izvajanja svetovalnih in strateških aktivnosti za zagotavljanje prostorskih in bivalnih pogojev romske skupnosti v romskih naseljih. Na podlagi grobih analiz je omenjena strokovna skupina pripravila oceno stanja romskih naselij na območju Republike Slovenije, v kateri je definirala obstoječe probleme ter za njihove rešitve predlagala konkretne ukrepe v obliki operacionalizacije izbranega scenarija urejanja romskih naselij.

Poleg Ministrstva za okolje in prostor izvaja ukrepe za pomoč Romom v skladu s svojimi pristojnostmi tudi Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, in sicer s finančnimi ukrepi za sanacijo in urejanje komunalne infrastrukture romskih naselij.

Ker je urejanje prostora zlasti v pristojnosti samoupravnih lokalnih skupnosti, velja omeniti prizadevanja nekaterih občin, kjer živijo Romi, za izboljšanje bivanjskih razmer romske skupnosti. Z urejanjem bivanjskih razmer in urejanjem prostora so povezani dolgotrajni in zahtevni postopki ter visoki stroški, zato vsa naselja še niso ustrezno urejena, kar ostaja cilj sedanjih ukrepov.

Urejanje in zagotavljanje ustreznih bivanjskih pogojev romski skupnosti in njenim pripadnikom in pripadnicam še vedno ostaja ena od prednostnih nalog države, zato se bodo tudi v Nacionalnem programu ukrepov za Rome za obdobje 2010 - 2015, ki se pripravlja, oblikovali ustrezni ukrepi, ki bodo odgovarjali na potrebe romske skupnosti.

Podrocje trga dela

Brezposelni Romi se vključujejo v lokalne in nacionalne programe javnih del brez čakalne dobe. V letu 2009 so se izvajali trije nacionalni programi javnih del, ki so namenjeni Romom oziroma se v te programe vključujejo brezposelni Romi - tj. socializacija in integracija Romov, Socializacija in integracija Romov 2 ter

program Urejanje javnih površin in Romskih naselij .V te tri nacionalne programe javnih del bo v letu 2009 vključenih skupaj 161 oseb (v socialne programe je vključenih polovica brezposelnih Romov od vseh vključenih oseb, v komunalne programe pa se vključujejo samo brezposelni Romi). Za zagotavljanje plac v celoti udeležencem teh treh programov je ministrstvo v letu 2009 zagotovilo sredstva v skupni višini 1.015.950,00 EUR.

V obdobju od januarja do avgusta 2009 je bilo v lokalne in nacionalne programe javnih del vključenih 154 Romov, od tega na območju OS Murska Sobota 97 Romov oziroma 63 % vseh vključenih Romov v programe javnih del v tem obdobju.

Kljub relativno slabi sliki, ki jo kažejo podatki o registrirano brezposelnih Romih, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ocenjuje, da je na tem področju v nekaj letih prišlo do številnih pozitivnih sprememb, od katerih so nekatere že jasno razvidne, druge pa se bodo pokazale v naslednjih letih. V prvo skupino sprememb se štejejo večje število zaposlitvenih programov posebej namenjenih Romom, večje število prilagojenih in njim namenjenih programov javnih del (konkretno: programi iz skupin Romi za Rome) in, nenazadnje, večja soudeležba Romov pri vsebinskih opredelitvah razvojnih programov. Najpomembnejši kvalitativni premiki v spremembi položaja Romov na trgu delovne sile bodo pozitivno korelirali le z zvišanjem njihove izobrazbene strukture in poklicne usposobljenosti, kar pa je že zaznavno pri mlajši generaciji te populacije. V preteklih letih je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve na področju trga dela in zaposlovanja izvajalo številne programe, ki so bili usmerjeni na ciljno populacijo brezposelnih Romov. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki se sprejemajo za posamezno koledarsko leto ali plansko obdobje, opredeljujejo vrste programov in ciljne skupine brezposelnih, ki se lahko vanje vključijo, med katerimi so tudi Romi.

Tako je Vlada Republike Slovenije leta 2006 sprejela *Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007 – 2013* in nacrt izvedbe programa ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leti 2007 in 2008. Posebna skrb se Romom, kot ranljivi skupini prebivalstva, namenja tudi v *Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 – 2010*. Poleg tega Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije pripravlja razpise za sofinanciranje programov na področju socialnega varstva in na področju podpore družini.

Vlada Republike Slovenije je septembra 2008 sprejela program *Javna dela za leti 2009 in 2010*, ki je namenjen aktiviranju brezposelnih oseb, njihovi socializaciji – socialni vključenosti, ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti in spodbujanju razvoja novih delovnih mest. Ciljne skupine brezposelnih oseb, ki se bodo vključevale v programe javnih del, so dolgotrajno brezposelne osebe, brezposelni invalidi in brezposelni Romi. Javni razpis za izbor programov javnih del v Republiki Sloveniji za leto 2009 je bil objavljen v septembru 2008, javni razpis za izbor programov javnih del v Republiki Sloveniji za leto 2010 pa je bil objavljen v oktobru 2009. S tako nacrtovanimi obdobji objav javnih razpisov zagotovimo brezposelnim osebam pravočasno vključevanje v izbrane programe javnih del. Za izvedbo programa se zagotavljajo sredstva za leto 2009 v skupni okvirni višini 20.350.000 EUR, za leto 2010 pa v višini 35.000.000 EUR.

Področje zdravstvenega varstva

Pravice in dostopnost do zdravstvenega varstva, tako kurativnega kot preventivnega, so enake za vse državljane in državljanke Republike Slovenije oz. za osebe, ki izpolnjujejo pogoje za vključitev v obvezno zdravstveno zavarovanje po predpisih, ki urejajo to področje v R Sloveniji (ZZVZZ, Pravila OZZ).

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008-2013 "Zadovoljni uporabniki in izvajalci zdravstvenih storitev" (Uradni list RS, št. 72/08) je med prednostna področja in cilje zdravstvene politike uvrstila zmanjševanje neenakosti v zdravju med regijami, posameznimi družbenimi skupinami ter spoloma.

Na vseh ravneh tečejo sistematična prizadevanja za izboljšanje celovite kakovosti zdravstvenega varstva, ki je osredotočeno na zdravstvene potrebe posameznika, še posebej ranljivih skupin prebivalcev. V skladu z razvojno politiko Ministrstva za zdravje je izboljšanje zdravja Romov zaradi posebnosti, ki terjajo integrirane proaktivne pristope, vključeno v nacionalni program promocije zdravja in preventive. Ministrstvo za zdravje pri tem upošteva evropska priporočila (med drugim priporočilo Sveta Evrope Rec(2006)18 o zdravstvenih dejavnostih v večkulturni družbi in Rec(2006)10 o boljši dostopnosti do zdravstvenega varstva za Rome). V programih zdravstvenega varstva Romov je posebna pozornost namenjena zdravju žensk in urenicevanju nacara enakih možnosti žensk in moških v skladu z Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005-2013. Zlasti se razvijajo integrirane strategije za varstvo otrok in žensk pred nasiljem s poudarkom na implementaciji nacionalnih smernic za boj proti nasilju. Kljub prizadevanju za izboljšanje pa v zdravju obstajajo neenakosti (*health inequalities*) med različnimi regijami v Republiki Sloveniji in med različnimi družbenimi ter etničnimi skupinami. Rezultati raziskave »Dejavniki tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih prebivalcih romske skupnosti«⁹ (Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota; 2007) so potrdili, da nizka izobrazbena struktura, visoka stopnja nezaposlenosti, slabo socialnoekonomsko stanje, premajhna udeležba v preventivnih programih ter prisotnost kroničnih bolezni prispevajo k neenakostim v zdravju Romov. Raziskava predstavlja osnovo za pripravo programov in projektov za krepitev zdravja oz. zmanjševanje neenakosti v zdravju.

Za odpravljanje znotrajregijskih neenakosti v zdravju je bila v Pomurju, to je regiji, kjer prebiva največ Romov, pripravljena in sprejeta »Strategija za krepitev zdravja in akcijski nacrt za zmanjševanje neenakosti v zdravju v pomurski regiji«. Splošni cilji tega strateškega nacrtja so izboljšati zdravstveno stanje prebivalstva in zmanjšati razlike v zdravju. Strategija temelji na analizi trenutnega stanja in na prednostnih nalogah regije in je uvrščena v Regionalni razvojni program 2007 - 2013. Dostopna je (tudi v angleškem jeziku) na spletnem naslovu <http://www.zzv-ms.si>.

⁹ Raziskava »Dejavniki tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih prebivalcih romske skupnosti (Pomurje) je prva slovenska raziskava z zdravjem povezanega življenjskega sloga kadilskih, prehranskih in gibalnih navad, navad glede pitja alkoholnih pijač, obnašanja, povezanega z varnostjo v cestnem prometu itd. v romski populaciji. Uporabljen je bil vprašalnik, ki ga uporablja Svetovna zdravstvena organizacija v okviru svojega programa za boj proti nenalezljivim boleznim CINDI (*Countrywide Integrated Noncommunicable Disease Intervention*), s pomočjo katerega se opravljajo tudi nacionalne raziskave v Republiki Sloveniji.

Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota že izvaja program »Zmanjševanje neenakosti v zdravju«, ki se nanaša na te cilje. Ena izmed prioriternih skupin v strategiji so tudi Romi. Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota že od leta 2006 izvaja programe in aktivnosti na področju zmanjšanja neenakosti v zdravju med romsko populacijo v okviru letnega programa izvajanja javne službe na področju javnega zdravja in tesno sodeluje z Zvezo Romov Slovenije in Svetom romske skupnosti Republike Slovenije. Pripravljajo program (predvsem pristope) za spodbujanje zdravega načina življenja Romov (slovenščina, romščina). Med načrtovanimi ukrepi za izboljšanje zdravstvenega varstva Romov in odpravljanje neenakosti v zdravju v romski skupnosti je razvoj programov krepitve in varovanja zdravja, ki so prilagojeni kulturnim potrebam Romov in jih bo možno po uspešni pilotni izvedbi razširiti na nacionalni nivo.

Jeseni 2008 je Ministrstvo za zdravje v sodelovanju s strokovnjaki javnega zdravja in predstavniki romske skupnosti organiziralo prvo nacionalno konferenco o zdravju Romov z naslovom »Zmanjševanje neenakosti v zdravju romske populacije« in v letu 2009 drugo nacionalno konferenco z naslovom "Zdravje romskih žensk". Konference in strokovni posveti o zdravju Romov bodo organizirani vsako leto, izmenično v regijah kjer živi največ Romov.

V okviru programa "Konkurenčnost Slovenije 2006-2013" Ministrstvo za zdravje financira raziskavo "Ocena rabe zdravstvenih storitev v populaciji romskih žensk in otrok v Sloveniji - prispevek k zmanjševanju neenakosti v zdravju". Rezultati raziskave bodo strokovna osnova za pripravo primernih programov varovanja in krepitve zdravja ciljnih skupin. V pripravo in samo izvedbo raziskave so vključeni predstavniki Romov, kar bo kasneje olajšalo implementacijo rezultatov.

Urad Vlade Republike Slovenije za enake možnosti¹⁰ je strokovno pripravil **Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja** (Uradni list RS, št. 93/07-UPB1), ki je temeljni in splošni zakon (*lex generalis*) o prepovedi diskriminacije na podlagi katerekoli osebne okoliščine. Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (v nadaljevanju: ZUNEO) je bil sprejet leta 2004 (Uradni list RS, št. 50/2004), spremenjen in dopolnjen pa leta 2007 (Uradni list RS, št. 61/2007). ZUNEO zagotavlja enako obravnavo oseb na vseh področjih družbenega življenja ne glede na spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost ali drugo osebno okoliščino. Zakon prepoveduje neposredno in posredno diskriminacijo, povračilne ukrepe kot tudi vsakršno nadlegovanje (4. in 5. člen). Zakon dopušča uvajanje posebnih ukrepov (pozitivnih in spodbujevalnih), namen katerih je preprečevanje manj ugodnega položaja oseb z določeno osebno okoliščino (6. in 10.a člen). ZUNEO nalaga obveznost Državnemu

¹⁰ V zvezi z delom Urada Vlade Republike Slovenije za enake možnosti (v nadaljevanju: urad) pojasnjujemo, da je urad pristojen za oblikovanje politik na področju nediskriminacije zaradi spola oziroma enakih možnosti žensk in moških. V okviru svojih pristojnosti urad zlasti spremlja položaj žensk, pripravlja analize, poročila in druga gradiva s področja enakih možnosti žensk in moških ter spodbuja ustvarjanje enakih možnosti z informiranjem in ozaveščanjem. Z vidika uresničevanja načela enakega obravnavanja urad tudi koordinira oblikovanje politik in pripravo predpisov na področju preprečevanja in odpravljanja diskriminacije predvsem pri prenosu predpisov Evropske unije. To pomeni, da urad oblikuje politiko na področju enakosti spolov, medtem ko na področju nediskriminacije na podlagi drugih osebnih okoliščin zgolj usklajuje delo drugih organov. Konkretno za spremljanje položaja manjšin oz. narodnih skupnosti je pristojen Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti.

zboru Republike Slovenije, Vladi Republike Slovenije, ministrstvom in drugim državnim organom, kakor tudi organom samoupravnih lokalnih skupnosti, da v okviru svojih pristojnosti z ozaveščanjem in spremljanjem položaja posameznih družbenih skupin ter z ukrepi normativne in politične narave ustvarjajo pogoje za enako obravnavanje oseb. Še posebno si morajo za uresničevanje namena tega zakona prizadevati tudi uradi oziroma vladne službe, ki delujejo na področju enakega obravnavanja oseb, kamor uvrščamo predvsem Urad Vlade Republike Slovenije za enake možnosti (v nadaljevanju: urad), Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti in Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti.

Zakon ustanavlja za obravnavo primerov domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije tudi institut **Zagovornice oziroma zagovornika nacela enakosti**, ki deluje v okviru urada. Zagovornik oziroma zagovornica nacela enakosti je v skladu z ZUNEO pristojen za obravnavo primerov domnevnega neenakega obravnavanja na podlagi spola, narodnosti, rase ali etničnega porekla, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti, spolne usmerjenosti ali druge osebne okoliščine ter za dajanje splošnih informacij, priporočil in nasvetov. S spremembami ZUNEO v letu 2007 je bil jasneje opredeljen zlasti namen obravnave primerov domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije in pomoči diskriminiranim osebam pri Zagovorniku nacela enakosti. Zaradi nekoliko dopolnjene opredelitve namena obravnave pri zagovorniku je težišče njegovega delovanja iz strogega ugotavljanja kršitev prepovedi diskriminacije razširjeno tudi na dajanje splošnih informacij, priporočil in nasvetov. S tem je poudarjen pomen preventivne dejavnosti na področju varstva pred diskriminacijo. Zagovornik v skladu z novo ureditvijo še naprej deluje pri uradu, vendar se je njegov položaj znatno okrepil. Kot je izrecno opredeljeno v ZUNEO-A, je zagovornik pri opravljanju svojih nalog neodvisen in samostojen. Delovno mesto zagovornice oziroma zagovornika je posebno uradniško delovno mesto znotraj urada, ki ima nekatere značilnosti položajnega delovnega mesta. Zagovornik je povsem locen od urada tako pri opravljanju svojih nalog kot pri imenovanju na to delovno mesto in prenehanju dela na njem ter v primerih nadomeščanja. Na urad oziroma predstojnika ali predstojnico urada je vezan le glede drugih pravic in obveznosti, ki izhajajo iz delovnega razmerja v skladu z določbami zakona, ki ureja sistem javnih uslužbencev ter sistem plac v javnem sektorju ter podzakonskih predpisov, izdanih na tej podlagi. ZUNEO-A je uvedel tudi spremembo postopka imenovanja zagovornice oziroma zagovornika in določil pogoja izobrazbe in delovnih izkušenj, ki jih morajo kandidati izpolnjevati.

V nasprotju z inšpektorati zagovornik nima pooblastila za izvajanje preiskovalnih dejanj. Primere obravnava na podlagi podatkov, ki ji jih posredujejo vpleteni. Zaradi nasprotujočih si navedb obeh strani pa je pogosto nemogoče ugotoviti, kakšen je bil dejanski potek dogodkov. Zagovorniku je pri obravnavi primerov domnevne diskriminacije v pomoč pravilo deljenega dokaznega bremena, ki je opredeljeno v 22. členu ZUNEO. Pravilo doloca, da morata domnevna kršiteljica oziroma kršitelj dokazati, da nista kršila prepovedi diskriminacije, kadar diskriminirana oseba izkaže verjetnost, da je prišlo do neenakega obravnavanja. Poleg tega namen obravnave primerov domnevne diskriminacije ni toliko v

ugotavljanju dejstev, temveč bolj v odkrivanju in opozarjanju na obstoj diskriminacije ter dajanju splošnih informacij in pojasnil v zvezi z diskriminacijo.

Zagovornica je v letu 2005 obravnavala en primer domnevne diskriminacije zaradi rasnega ali etničnega porekla, v zvezi s skrbništvom, ki ga je vložila ženska romskega porekla. V postopku obravnave pobude je zagovornica ugotovila, da pobudnica ni kazala zanimanja za nadaljevanje primera in je postopek ustavila. Poleg tega zagovornica ni mogla podati mnenja o obstoju diskriminacije v zvezi s konkretno odločitvijo sodišča, saj bi to pomenilo nedopustno poseganje v ustavno zagotovljeno neodvisnost sodnikov.

V letu 2006 je zagovornica obravnavala štiri primere domnevnega neenakega obravnavanja zaradi narodnosti ali etnicne pripadnosti, kjer domnevna diskriminacija ni bila ugotovljena. V obravnavanih primerih ni šlo za pripadnike manjšin v Republiki Sloveniji ali romske skupnosti.

Tudi v letu 2007 je zagovornica obravnavala dva primera domnevnega neenakega obravnavanja zaradi narodnosti ali etnicne pripadnosti. V enem primeru, kjer niso bili vpleteni pripadniki manjšin v Republiki Sloveniji, domnevna diskriminacija ni bila ugotovljena. V drugem primeru, kjer pobudnika zatrjujeta domnevno diskriminacijo romske družine zaradi etnicne pripadnosti, pa postopek ni bil zaključen.

Zagovornik je v letu 2008 obravnaval pet primerov, v katerih so pobudniki zatrjevali neenako obravnavanje zaradi narodnosti ali etnicne pripadnosti. V teh primerih, kjer pa niso bili vpleteni pripadniki narodnih manjšin, kot tudi v primeru domnevne diskriminacije romske družine zaradi etnicne pripadnosti, domnevna diskriminacija ni bila ugotovljena.

Na podlagi ZUNEO urad opravlja tudi tehnično administrativne naloge za Svet Vlade RS za uresničevanje nacela enakega obravnavanja (v nadaljevanju: SUNEEO). SUNEEO je Vlada Republike Slovenije ustanovila na podlagi ZUNEO z namenom spremljanja in ocenjevanja položaja posameznih družbenih skupin z vidika uresničevanja nacela enakega obravnavanja in prepovedi diskriminacije. SUNEEO je strokovno in posvetovalno telo Vlade Republike Slovenije, ki je namenjeno tudi vzpostavitvi in ohranjanju dialoga z nevladnimi organizacijami in strokovnimi institucijami, ki delujejo na področju enakega obravnavanja oseb in preprečevanja diskriminacije na podlagi osebnih okoliščin. Svet je prvem štiriletnem mandatu (vlada ga je prvič 26.08.2004) sestavljalo 24 članic in članov, od katerih je bilo devet predstavnic oziroma predstavnikov ministrstev, vladnih služb in drugih državnih institucij, petnajst pa je bilo predstavnic oziroma predstavnikov civilne družbe. SUNEEO se je v prvem mandatu sestel na petih rednih in eni izredni seji, je pa le enkrat obravnaval vprašanje diskriminacije na podlagi etnicne pripadnosti, in sicer v zvezi z domnevno diskriminacijo romske družine Strojčan v letu 2006, kjer je SUNEEO ocenil, da je v obravnavanem primeru prišlo do odkritega izražanja nestrpnosti, obsodil vsakršno izražanje in razpihovanje

nestrpnosti proti različnim etničnim skupnostim in pozval vse odgovorne in pristojne državne organe in organe lokalnih samoupravnih skupnosti, da v tem in podobnih primerih ustrezno ukrepajo v skladu z zakonskimi pooblastili. SUNEEO je pozval Vlado Republike Slovenije tudi k cimprejšnji rešitvi problematike družine Strojan in k ustvarjanju pogojev za enako obravnavo družine. Vsa vabila in gradiva za seje kot tudi zapisniki sej so javno dostopni na spletni strani urada.

16. 09. 2009 je bilo s sklepom Vlade RS vzpostavljeno delovanje SUNEEO v novi sestavi. Sedaj je v njem šest predstavnic in predstavnikov državnih institucij in sedem predstavnic in predstavnikov civilne družbe. Njihov mandat traja štiri leta. Svet, ki mu predseduje minister za šolstvo in šport, se še ni sestel na svoji prvi seji.

Urad je v letih 2006, 2007 in 2008 v okviru Ciljnega raziskovalnega programa »Konkurencnost Slovenije 2006-2013« skupaj s Službo Vlade Republike Slovenije za razvoj in Javno agencijo za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije sofinanciral raziskavo z naslovom »Posledice diskriminacije na družbeno, politično in socialno vključenost mladih v Sloveniji: analiza glede na spol, spolno usmerjenost ter etnico pripadnost«. Vrednost projekta je bila 33.383,41 evrov. Ena izmed osebnih okoliščin, vključenih v raziskavo, je bila tudi narodnost / etnicna pripadnost. Namen raziskave, ki jo je izvedla Fakulteta za družbene vede v sodelovanju z Mirovnim inštitutom in Univerzo na Primorskem, je bil med drugim dobiti poglobljen vpogled v vrsto, obseg, dejavnike in posledice socialne, družbene in politične diskriminacije na podlagi narodne / etnicne pripadnosti.

V okviru svoje koordinacijske vloge urad beleži tudi podatke o projektih in drugih aktivnostih, ki so potekale oziroma še potekajo na področju boja proti diskriminaciji oziroma uresničevanju nacela enakega obravnavanja. Baza podatkov zajema podatke o raziskavah, izobraževanjih, ozaveščanjih in mreženju. Pri tem pa je potrebno opozoriti, da so v bazi zajeti le tisti podatki, ki so jih na podlagi vprašalnika posredovale sodelujoče članice in člani Sveta za uresničevanje nacela enakega obravnavanja in jih lahko sporočajo tudi v prihodnje. Baza podatkov je javno dostopna na spletni strani urada.

Urad v okviru svoje koordinacijske vloge na področju preprečevanja in odpravljanja diskriminacije, aktivno sodeluje tudi s pristojnimi inšpektorati. Urad je tako že večkrat pristojne inšpektorate (največkrat Inšpektorat Republike Slovenije za delo in Inšpekcijo za sistem javnih uslužbencev) opozoril na dosledno in pravilno izvajanje zakonodaje s področja enakega obravnavanja, kot tudi na morebitno povečano število domnevnih kršitev nacela prepovedi diskriminacije na podlagi spola na posameznem področju. S pristojnimi inšpektorati v okviru izvajanja svojih nalog aktivno sodeluje tudi zagovornik nacela enakosti.

5. člen

Zaščita pred asimilacijo: skrb za ohranitev in razvoj kulturnih identitet

Pripadniki italijanske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji se združujejo v številna društva (politična, splošna, kulturna, športna, raziskovalna itd.), imajo tri knjižnice, v okviru mreže javnih knjižnic pa so še posebni oddelki, namenjeni italijanski kulturi, publicistiki in revijalnim izdajam¹¹.

Madžarska narodna skupnost ima ustanovljenih več amaterskih društev in skupin (folklor, glasbene skupine, pevski zbori, recitatorske skupine in dramske sekcije), katerih delovanje ter organizacijske naloge vodi Zavod za kulturo madžarske narodnosti¹².

V okviru tega zavoda že nekaj časa deluje Center Bánffy (odprt 20. avgusta 2004). Poleg knjigarne z nekaj zaposlenimi, kjer se prodaja le madžarska literatura in periodični tisk, ter internetne kavarne s sodobno multimedijsko opremo, služi center za različna srečanja in manjše prireditve.

Pomembna pridobitev za madžarsko narodno skupnost na področju kulture je tudi Kulturni dom Lendava¹³. Gre za vsestranski in v Prekmurju največji tovrstni objekt.

Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008-2011¹⁴

Skladno z izzivom časa so tudi kulturne prioritete iz Strategije razvoja Republike Slovenije 2007-2013, in sicer med drugim:

- skrbeti za kulturno identiteto in spodbujati kulturno raznolikost;
- spodbujati kulturni razvoj italijanske in madžarske narodnostne skupnosti, romske skupnosti in drugih manjšinskih etnicnih skupin.

Med nacela kulturne politike je uvrščena tudi pravica do kulture. Posebna pozornost države mora biti skladno z ustavo posvečena udeležanju kulturnih pravic narodnih skupnosti, romske skupnosti, pripadnikov različnih manjšinskih etnicnih skupin in priseljencev ter otrok. Pravica do kulture mora biti priznana tudi različnim in obrobnim skupinam, ki jim je država v skladu z zakonodajo dolžna omogočiti kulturno udejstvovanje in povezovanje, po potrebi v njihovem jeziku. Na tej točki se to nacelo združuje z nacelom strpnosti in samoumevno pomeni sprejemanje drugacnih kulturnih tradicij in identitet tako, da se razlike ne zaostrojujejo, ampak izostrujejo. Kulturna politika je zato pravico do kulture dolžna varovati, ohranjati in razvijati.

Kulturna politika se bo posebej posvečala utrjevanju in uveljavljanju položaja slovenščine kot uradnega jezika v Republiki Sloveniji, na obeh območjih pa, kjer živita avtohtoni narodni skupnosti (madžarska, italijanska), tudi madžarskega in italijanskega. Širila bo vednost o možnosti učenja slovenščine kot drugega/tujega/sosedskega jezika in izpopolnjevala ponudbo tečajev slovenščine za priseljence, gostujoče delavce, azilante idr.. Prav tako bo podpirala rabo jezikov romske in drugih manjšinskih etnicnih skupin v Republiki Sloveniji, posebno še v medijih teh skupnosti, od tiskanih do elektronskih, na jezikovnih tečajih in pri kulturnih manifestacijah, ki jih prirejajo etnicne skupine. Prednostna podpora bo dana vsebinam z raznoliko etnicno tematiko, manjšinskim kulturam ter programom in projektom ranljivih skupin.

¹¹ Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper: <http://www.kp.sik.si/node/43>.

¹² Zavod za kulturo madžarske narodnosti: <http://www.mnmi-zkmm.si/>.

¹³ Zavod za kulturo in promocijo Lendava: <http://www.zkp-lendava.si/>.

¹⁴ Uradni list RS, št. 35/2008.

Med nacela kulturne politike je uvrščeno tudi posebno poglavje, ki je namenjeno skrbi za narodni skupnosti, romsko skupnost, različne manjšinske etnicne skupine, priseljence in ranljive skupine. V Republiki Sloveniji je poleg avtohtonih narodnih skupnosti Madžarov in Italijanov, ki imata svoje pravice zajamceno v ustavi, še romska skupnost in več drugih manjšinskih etnicnih skupin. To dejstvo v etnicni sestavi Republike Slovenije kulturna politika obravnava kot bogastvo v razlicnosti, ki omogoča ustvarjalno prepletanje kulturnih vzorcev. V svojem odnosu do etnicnih skupin upošteva skladno z 8. členom Ustave Republike Slovenije splošne vrednote in smernice, vsebovane v mednarodnih dokumentih o človekovih pravicah. V zadnjem času zelo aktualne probleme Romov v marsicem ureja zakon o romski skupnosti, kulturna politika pa bo morala bolj skrbeti za kulturne dejavnosti, ki lahko bistveno prispevajo k integraciji romskega prebivalstva in oblikujejo njegovo kulturno zavest. Tovrstno spodbujanje je zelo pomembno tudi zato, ker romska skupnost z nekaterimi izjemami premore vecinoma le rudimentarne nastavke kulturnega izraza oziroma ustvarjanja. V tej zvezi bo treba zlasti na lokalni ravni več narediti v povezavi z izobraževanjem in vzgojo za ustvarjalnost, pri čemer imajo svojo vlogo tudi mediji, posebno še nacionalna televizija (s programom za Rome). Kulturno dejavnost različnih etnicnih skupin bo kulturna politika podpirala v njihovem prizadevanju za ohranjanje njihovih jezikov, kulturno-umetniškega izražanja in kulturnega povezovanja z maticnimi narodi. Kulturna zavest in ozaveščenost ljudi o njihovih kulturnih pravicah je eden izmed pogojev za integracijo v odprto družbo, ki temelji na avtonomiji in svobodi posameznika. Preizkus uresničevanja te kulturne politike, ki ne sme biti ekskluzivna, ampak mora zajemati vse, ki to želijo, se posebej kaže v odnosu do skupin, katerih posebnosti, s tem pa tudi specifične potrebe, so neredko premalo izražene ali profilirane; gre za ranljive skupine, kot jih sestavljajo ostareli, otroci, mladostniki idr., pri katerih je treba izoblikovati dodatne možnosti za dostop do kulturnih dobrin, storitev in za njihovo lastno ustvarjalnost.

V poglavju *Področja in dolgoročni cilji kulturne politike* je posebno podpoglavje namenjeno narodnima skupnostma, romski skupnosti, različnim manjšinskim etnicnim skupinam, priseljencem in ranljivim skupinam. Pravica do kulture je sestavina pravice človeka, da sodeluje v kulturnem življenju bodisi kot ustvarjalec kulturnih dobrin in storitev, posrednik ali pa kot sprejemnik. Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije je z ustanovitvijo Sektorja za kulturne pravice manjšin, ki je od leta 2009 vključen v Direktorat za kulturni razvoj in mednarodne zadeve (v nadaljevanju: sektorja) ter s posebnim programom, ki je od leta 2004 namenjen narodnima skupnostma, romski skupnosti, različnim manjšinskim etnicnim skupinam, priseljencem in ranljivim skupinam, poskrbelo za udejanjanje kulturnih pravic tudi pripadnikov tistih skupin, ki zaradi manjšinskosti, oviranosti ali ranljivosti potrebujejo posebno, z njihovimi potrebami utemeljeno skrb in ukrepe države (normativne, organizacijske in finančne), da bi lahko sodelovali v kulturnem življenju v skladu z nacelom enakih možnosti in tako polno udejanjali svoje pravice ter odgovornosti do kulture. V javni interes za kulturo na področju narodnih skupnosti, romske skupnosti, različnih manjšinskih etnicnih skupin ter ranljivih skupin sodijo: dejavnost kulturnih zavodov, katerih ustanoviteljici sta osrednji organizaciji narodnih skupnosti, založniška in knjižnicna dejavnost, ohranjanje maternih jezikov pripadnikov skupnosti, dejavnosti na vseh drugih področjih kulture, kulturni stiki z državami izvora oziroma maticnega naroda, mednarodno

sodelovanje skupin, skupnosti in manjšin na področjih kulture, medsebojno sodelovanje skupin, skupnosti in manjšin na področjih kulture, izobraževanja, informatizacije, raziskovanja in podpornih projektov. V javni interes na področju ranljivih skupin sodijo tudi ukrepi za zagotavljanje dostopnosti kulture njihovim pripadnikom.

Pomembne naloge kulturne politike bodo tudi v prihodnje:

- optimalno sodelovanje sektorja z drugimi resorji – predvsem na državni, po potrebi pa tudi na regionalni in lokalni ravni – ki prav tako prevzemajo del skrbi za uresničevanje pravic državljanov;
- še naprej skrbeti, da bo ves javni prostor ostal odprt socialni sistem, tako navznoter (podpora kulturni raznolikosti) kot tudi navzven (v evropske izmenjave, sodelovanja, srečanja);
- ohraniti odprtost za participacijo narodnih skupnosti in romske skupnosti pri oblikovanju ukrepov, ki so jim namenjeni;
- okrepiti sistem mediacij kot preventivnega reševanja medetničnih, medkulturnih in drugih konfliktnih situacij ter pravnega in drugega strokovnega svetovanja;
- čim bolj kakovostno sodelovati z nevladnimi organizacijami, ki imajo na voljo dragocene informacije za oblikovanje strokovnih podlag na tem področju;
- posvečati posebno pozornost ustvarjalcem, ki so lahko pomembni avtorji izvernih prispevkov kulturni raznolikosti (posebne storitve sektorja, štipendije);
- sodelovati pri izvajanju operativnega programa Evropskega socialnega sklada;
- preveriti možnosti za vzpostavitev ustreznega statusa knjižnice za slepe in slabovidne v mreži knjižnic;
- zagotoviti enake možnosti za participacijo v kulturnem življenju invalidom in ljudem iz ranljivih skupin;
- projekti, s katerimi se bodo uresničevale navedene naloge, bodo sestavina posebnega, integracijskega in evropskega programa, katerih temeljni cilji so:
 - podpora prispevkom h kulturni raznolikosti;
 - ustvarjanje pogojev za medkulturni dialog;
 - spodbujanje in podpiranje socialnemu vkljucevanju, ne glede na posameznikovo narodnostno in kulturno etnično pripadnost in stopnjo ranljivosti.

Posebna pozornost pri izvajanju Nacionalnega programa za kulturo bo posvečena spremljanju vseh zakonskih in podzakonskih aktov, kakor tudi mednarodnih dokumentov. Informiranje ustavno priznanih skupnosti bo usmerjeno v dejstvo, da se te skupnosti aktivno vključijo v sodelovanje pri pripravi zakonskega ali podzakonskega predpisa.

V poglavje *Prioritete in cilji – ukrepi – kazalniki* je uvrščeno tudi podpoglavje *Narodni skupnosti, romska skupnost, različne manjšinske etnicne skupine, priseljenci in ranljive skupine*.

V konkretnih ciljeh je zapisano, da je eden od ukrepov pri cilju izboljševanje pogojev za kulturno raznolikost tudi podpora jezikovnim projektom in posebna podpora ustvarjalcem iz vrst narodnih skupnosti, romske skupnosti, različnih manjšinskih etnicnih skupin, priseljencev in ranljivih skupin in podpora profesionalno vodenim projektom za izboljšanje jezikovne zmožnosti, nadalje je pri cilju izboljševanja pogojev za medkulturni dialog posebej opredeljena skrb za participacijo manjšinskih skupnosti pri oblikovanju ukrepov, ki so jim namenjeni, pri cilju izboljševanja pogojev za socialno vkljucevanje pa je posebna skrb posvečena prednostni podpori projektom v programu, ki se financira iz sredstev

Evropskega socialnega sklada in je namenjen reševanju predvsem kadrovskih težav in problemov z opremo za delovanje.

Politika Ministrstva za kulturo Republike Slovenije¹⁵ je politika razvitega kulturnega pluralizma in interkulturalizma, ki je nasprotje od asimilacije. Za njeno udejanjanje je Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije doslej razvilo tri programe s specifičnimi normativnimi, organizacijskimi in finančnimi instrumenti, ki skupaj tvorijo koherentno politiko ministrstva do manjšin. Prvi je že omenjeni posebni program, ki je namenjen podpori združevanja in delovanja za ohranjanje posebnih identitet. Gre za podporo zelo raznolikim projektom: knjige, CD, literarni večeri, predavanja, glasila – vse v jeziku manjšinske skupnosti ali dvojezicno. Potem gre za integracijski program, ki pomeni integracijo v umetniške in druge programe ministrstva po enakih kriterijih in udejanjanje nacela enakih možnosti ter kakovostno vključevanje v javno kulturno infrastrukturo. Naj navedemo dva taka primera. Eden je financiranje CD romskega društva Amala v glasbenem programu ministrstva, drugi pa Islamska skupnost v Mestnem muzeju v Ljubljani od 14. oktobra 2008 do 2. novembra 2008. Tretji program, ki so ga vzpostavili v letu 2008, pa je osredotocen na razvoj lastnih manjšinskih kadrov in na njihovo usposabljanje ter zaposlovanje. Gre torej za program, ki se financira iz evropskega strukturnega sklada. Gre sicer za precej zahteven razpis, vendar upamo, da se bo postopoma razvilo tudi znanje, ki je potrebno za uspešne prijave in da bo vse več financiranih uspešnih projektov. Precej visoka sredstva bodo na voljo do leta 2015. Ta program naj bi rešil sedanje težave s kadri in hkrati pospešil razvoj manjšinskih skupnosti. Lotili smo se ga, ker poznamo probleme in potrebe nevladnih organizacij na manjšinskem področju, navkljub omejenim kadrovskim zmogljivostim sektorja s ciljem ustvarjati pogoje za kulturni razvoj manjšinskih skupnosti kot najboljšo protiutež njihovi asimilaciji.

Število kakovostno pripravljenih projektov se povečuje, strokovno vodenje razpisa, odzivnost in pomoč strokovne službe Sektorja za kulturne pravice manjšin Ministrstva za kulturo pri izvajanju razpisa pa je s strani pripadnikov ranljivih skupin-izvajalcev projektov zelo dobro ocenjena in pohvaljena. Na podlagi ugotovitev evalvacij v Sektorju vsakoletne razpise izboljšujejo in se vse bolj

¹⁵ Instrumenti Ministrstva za kulturo Republike Slovenije: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije je doslej razvilo dinamični model varovanja kulturnih pravic manjšin, ki ga nenehno dopolnjuje in nadgrajuje na podlagi analize preteklih izkušenj. V tem modelu gre za tri tipe instrumentov: normativni, organizacijski in finančni. To pomeni, da v profesionalnem delovanju za manjšine ne gre le za financiranje, ampak tudi za aktivno soustvarjanje normativnih pogojev in za razvoj storitev sektorja. Za ilustracijo navajamo naslednje storitve sektorja:

- posredovanje za dopolnitev 1. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine, kjer je sedaj eksplicitno zapisano, da gre za dediščino, ki so jo ustvarili pripadniki narodnih skupnosti in drugi državljani Republike Slovenije, ki imajo lahko tudi drugačno etnično identiteto od večinske;
- aktivno sodelovanje pri ureditvi formalnega statusa Kulturnega doma Lendava na narodnostno mešanem območju;
- aktivno sodelovanje pri oblikovanju 74. - 79. člena ZUJIK (odprtost javne infrastrukture za manjšine);
- delavnice kot način posredovanja strokovnih informacij in analitičnih ugotovitev za program, ki se financira iz Evropskega socialnega sklada (opravljajo se tudi evalvacije te storitve Ministrstva za kulturo Republike Slovenije);
- mediacije za preventivno reševanje etnicnih in drugih konfliktov (zapisano tudi v Nacionalnem programu za kulturo);
- posredovanje za strokovno hrambo financiranih gradiv v INDOK, ker gre za trajnostno zasnovan prikaz raznoliškega ustvarjanja na območju Republike Slovenije;
- dan odprtih vrat za ustvarjalce na manjšinskem področju (zapisano tudi na spletni strani Ministrstva za kulturo Republike Slovenije).

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije je v zadnjem času financiralo dve raziskavi, ki ju uporablja kot del strokovnih podlag pri svojem delu, spremlja pa tudi drugo raziskovalno delo in se do njega opredeljuje z vidika praktičnih izkušenj in možnosti glede priporočil raziskovalcev. Že leta tudi sodeluje z Inštitutom za narodnostna vprašanja in različnimi eksperti, ki so člani posebne ekspertne skupine Ministrstva za kulturo Republike Slovenije za izbor projektov za financiranje. Ena od sofinanciranih je Percepcija slovenske integracijske politike (nosilec dr. Miran Komac, glej zgoraj), druga je Primerjalna analiza in primeri dobre prakse glede urejanja romske kulturne problematike v evropskih državah (nosilec dr. Jaka Repic).

približujejo dejanskim potrebam po vkljucevanju omenjenih skupin v kulturno življenje na območju RS.

V prilogah posredujemo podatke o posebnem programu in programu financiranja iz Evropskega socialnega sklada za obdobje 2005-2009:

1. Posebni program (priloga 1);
2. Nemško govoreca skupnost (priloga 2);
3. Evropski socialni sklad (priloga 3).

V juliju 2004 je bil sprejet **Zakon o javni rabi slovenščine**¹⁶. V prvem odstavku 1. člena določa, da poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji v slovenskem jeziku, razen kadar je v skladu z Ustavo Republike Slovenije poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina in kadar določbe mednarodnih pogodb, ki zavezujejo Republiko Slovenijo, posebej dopuščajo tudi rabo drugih jezikov. 3. člen določa, da se na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, javna raba italijanščine ali madžarščine kot uradnih jezikov zagotavlja na način, kot omenjeni zakon ureja javno rabo slovenščine in v skladu z določbami posameznih področnih zakonov.

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko (2007) na več mestih govori o zagotavljanju ustreznega položaja jezikov avtohtonih manjšinskih skupnosti v Republiki Sloveniji in posebej o razvijanju romskega jezika.

Na podlagi 24. in 37. člena Zakona o javni rabi slovenščine pa je minister za kulturo oktobra 2005 izdal **Navodilo o načinu izvajanja javnih prireditev, na katerih se uporablja tudi tuji jezik**¹⁷, ki v 4. členu določa, da sta pri izvajanju javnih prireditev, namenjenih krajevni prebivalstvu občin, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, skladno z določbami področnih zakonov v rabi tudi njuna jezika.

Junija 2008 je bil sprejet **Pravilnik o oglaševanju zdravil**.¹⁸ V skladu s prvim odstavkom 10. člena morajo biti oglaševalska sporočila v slovenskem jeziku, na območjih, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, pa so lahko tudi v jeziku narodne skupnosti. Ne glede na določilo prvega odstavka je literatura, ki je priložena oglaševalskemu gradivu za strokovno javnost, lahko tudi v izvirnem jeziku članka. Na mednarodnih strokovnih srečanjih na območju Republike Slovenije so oglaševalska sporočila in gradiva lahko tudi v jeziku dogodka ali jezikih udeležencev teh dogodkov.

Državni zbor Republike Slovenije je 11. februarja 2008 sprejel **Zakon o varstvu kulturne dediščine**¹⁹, ki v drugem odstavku 1. člena določa, da so dediščina dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Republika

¹⁶ Uradni list RS, št. 86/2004.

¹⁷ Uradni list RS, št. 93/2005.

¹⁸ Uradni list RS, št. 105/2008.

¹⁹ Uradni list RS, št. 16/2008.

Slovenija se je torej zavezala varovati kulturno dediščino na svojem ozemlju ne glede na etnicni izvor.

6. člen

Spodbujanje medkulturnega dialoga, razumevanja, sodelovanja, varstvo ogroženih oseb

Republika Slovenija je kot prva država članica Evropske unije jeseni 2008 zacela z izvajanjem ozaveščevalne kampanje »*Dosta! Osvobodimo se predsodkov, spoznajmo Rome!*«, ki se osredotoca na spoznavanje in razumevanje Romov, njihove kulture, nacina življenja ter si preko pozitivnih sporočil prizadeva za odpravljanje predsodkov in stereotipov do tega dela prebivalstva. V Sloveniji je nosilec kampanje in tisti, ki skrbi za organizacijo in izvedbo kampanje, Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. Pri tem tesno sodeluje z Informacijskim uradom Sveta Evrope v Republiki Sloveniji. K sodelovanju v kampanji je bila povabljen vsa zainteresirana javnost, kar vključuje številne nevladne organizacije, društva, strokovno javnost, pristojne institucije (ministrstva, vladne službe, občine ipd.) in seveda romsko skupnost. Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti zagotavlja tudi denarna sredstva za izvedbo kampanje.

Kampanja se je v Republiki Sloveniji uradno pričela dne 17. novembra 2008 s slovesnostjo, na kateri je kot slavnostni govornik nastopil predsednik Državnega zbora Republike Slovenije dr. Pavel Gantar. V svojem nagovoru je podprl sporočila kampanje in njen namen ter izrazil željo, da bi kampanja čim bolj prispevala k vzpostavljanju in ohranjanju medkulturnega dialoga ter da bi prodrla v srca in zavest ljudi.

Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti je v sodelovanju z Informacijskim uradom Sveta Evrope v Republiki Sloveniji poskrbel za prilagoditev in prevode gradiv kampanje, ki jih je sicer pripravil Svet Evrope, v slovenščino ter za njihovo distribucijo. Od uradnega zacetka kampanje so se v njenem okviru odvijale številne aktivnosti (okrogle mize, razprave, prireditve), kjer se je predstavilo kampanjo, njen namen in cilje. Omenimo lahko *Mesec romske kulture / Romano chon*, ki je potekal v mesecu aprilu 2009 in v katerem so se zvrstile številne kulturne prireditve in drugi dogodki. Materiali kampanje (videospot, plakati, zloženske, CD-ji, vrečke iz blaga) se razdeljujejo širši javnosti ob različnih priložnostih. Z aktivnostmi se bo nadaljevalo tudi v letu 2010. V tem času se bodo zvrstili številni dogodki (delavnice, seminarji, okrogle mize), ki jih z namenom odpravljanja predsodkov in promocije strpnosti, razumevanja ter sprejemanja pripravljajo različni državni organi in nevladne organizacije. Hkrati se bo posebna pozornost posvetila mladim, zato se bo kampanjo poskušalo umestiti tudi v šole, vrtce in druge izobraževalne ustanove.

Pomembno mesto je imela kampanja s svojimi sporočili tudi v času slovenskega predsedovanja Odboru ministrov Sveta Evrope (12. maj – 18. november 2009), saj so bili glavni poudarki predsedovanja Republike Slovenije usmerjeni prav k manjšinam ter Romom in potujocim skupinam. Med vidnejšimi dogodki v času predsedovanja, na katerih so se med drugim posredovala sporočila o strpnosti in skupnem sobivanju manjšin v Republiki Sloveniji ter se je hkrati javnost informiralo o kampanji *Dosta!*, so bili: mednarodna konferenca na temo

izobraževanja Romov (25. do 26. maj 2009), okrogla miza o položaju manjšin v Sloveniji in Slovencev, ki živijo zunaj meja (16. junij 2009) ter otvoritveni dogodek velikega projekta Sveta Evrope »Evropska pot romske kulture in dediščine« (7. do 8. oktober 2009).

Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije oz. Policija v okviru Policijske akademije v obeh programih – osnovno izobraževanje za poklic policist in višješolski program – posveca veliko pozornost temam, kot so policijska etika, pravice narodnih manjšin, sprejemanje drugacnosti in razlicnosti, prepoznavanje in upravljanje s stereotipi in predsodki, preprečevanje diskriminacije, delo v multikulturni družbi in ustvarjanje dialoga s posamezno skupnostjo. V izobraževalni proces vključuje tudi Urad Varuha človekovih pravic Republike Slovenije, predstavnike nevladnih organizacij, Amnesty International, policijskega kurata, zgodovino, kulturo in značilnosti romske skupnosti pa predstavi policistka, po narodnosti Romkinja.

Tako so bila v okviru Centra za usposabljanje, ki deluje znotraj Policijske akademije, v zadnjem obdobju izvedena naslednja usposabljanja:

- v sodelovanju z Inštitutom za etnicne in regionalne študije seminar “*Spoštovanje človekovega dostojanstva za mejne policiste*”;
- v sodelovanju z UNCHR “*Opravljanje razgovora z ilegalnimi prebežniki*”;
- delo policistov v večetnični skupnosti, prepoznavanje in obvladovanje stereotipov - seminar se navadno izvaja v lokalni skupnosti in v sodelovanju s predstavniki določene skupnosti; kadar gre za romsko skupnost, sodeluje tudi policistka Romkinja;
- jezikovni tečaji za madžarski jezik, italijanski jezik in romski jezik;
- v okviru Evropske policijske akademije (CEPOL) so organizirali mednarodni seminar “*V skupnost usmerjeno policijsko delo s poudarkom na delu z manjšinami*”.

V letu 2008 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije sodelovalo pri sofinanciranju projekta “*Raznolikost je bogastvo družbe*”, s katero je Zveza društev upokoencev Slovenije (v nadaljevanju: ZDUS) uspešno kandidirala na razpisu Evropske komisije v okviru Programa PROGRESS na temo: Aktivnosti za nacionalno ozaveščanje (*National Awareness Raising Activities*). ZDUS je v sodelovanju s šestimi nevladnimi organizacijami (Ženska svetovalnica, Racio Social, Slovenska filantropija, Inštitut za afriške študije, Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto in Društvo informacijski center LEGEBITRA) oktobra 2008 izvedlo 46 različnih aktivnosti s ciljem osveščanja javnosti o razlogih, oblikah in posledicah diskriminacije z vidika osebnih okoliščin, rasne/eticne pripadnosti, spola, starosti, veroizpovedi, spolne orientiranosti ali invalidnosti v različnih krajih po Republiki Sloveniji, izdalo dve publikaciji (prvo “*Kam, na koga naj se obrnem za rešitev mojega problema*”, v pomoč starejšim in drugo, zbirko nacionalnih in EU zakonov ter pravilnikov na področju enakih možnosti za vse, tudi kot DVD) ter pripravilo zaključna finančna in vsebinska poročila. Gradivo sta ZDUS in ministrstvo distribuirala javnim zavodom in skupnostim ter drugi strokovni in laični javnosti, dostopno je tudi na spletni strani obeh organizacij.

Med prednostnimi nalogami so v novem Nacionalnem programu za kulturo (stran 87) zapisane dejavnosti Ministrstva za kulturo Republike Slovenije za izboljšanje pogojev za medkulturni dialog in za medsebojno razumevanje. Med kriterije prednostne obravnave v javnih razpisih in pozivih smo zapisali: medsebojno

sodelovanje različnih manjšinskih skupnosti ter kulturne dejavnosti za otroke in begunce. Veseli nas, da že prejemamo vabila na take prireditve, kot je na primer vabilo Makedonskega kulturnega društva Makedonija za odprtje razstave ob nacionalnem prazniku 11. oktobra v prostorih Zveze hrvaških društev v Sloveniji - Hrvaškem domu. Takih primerov je vse več. Tudi ustanovitev koordinacijskega odbora, ki vključuje pripadnike različnih nacionalnosti, je tak primer. Razvijamo tudi instrument mediacije, ki ga uporabimo takrat, ko pride do kakih napetosti, ki bi se lahko razvile v resnejše konflikte, vendar se manjšinska društva nanje žal še ne odzivajo tako, kot bi želeli (primer mediacije 17. septembra 2008).

V letu 2005 je bila opravljena ena mediacija, in sicer z Društvom Srbska skupnost dne 13. aprila 2005, in še ena mediacija, in sicer z Zvezo makedonskih društev v Republiki Sloveniji dne 29. decembra 2005, in v letu 2008 s Kulturnim društvom Mihajlo Pupin dne 17. septembra 2008. Namen mediacije je bil dosežen in v primeru nesporazuma ali spora je najbolj sprejemljiva pot razrešitve nesporazuma ali spora mediacija.

Zakonodaja in drugi splošni uradni dokumenti v zvezi z vzgojo in izobraževanjem na področju človekovih pravic in medkulturnega dialoga, strpnosti, medsebojnega spoštovanja, razumevanja in sodelovanja med vsemi, ki živijo na ozemlju Republike Slovenije

V zvezi z vzgojo in izobraževanjem na področju človekovih pravic in medkulturnega dialoga, strpnosti, medsebojnega spoštovanja, razumevanja in sodelovanja med vsemi, ki živijo na ozemlju Republike Slovenije, velja najprej izpostaviti spremembe in dopolnitve dveh relevantnih zakonov.

Novela *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja*²⁰ (v nadaljevanju: ZOFVI), sprejeta marca 2008, predvideva naslednja novo zastavljena cilja:

- zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, raso, etnicno in narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo oziroma invalidnost;
- vzgajanje in izobraževanje za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje tudi globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, do svoje in drugih kultur, do naravnega in družbenega okolja, do prihodnjih generacij.

Poleg tega spremembe in dopolnitve *Zakona o osnovni šoli*,²¹ sprejete oktobra 2007, skupaj s starimi cilji o vzgajanju za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter o razvijanju pismenosti in sposobnosti za razumevanje in sporočanje v slovenskem jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, prinašajo še poudarek na vzgajanju in izobraževanju za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, svoje in drugih kultur, naravnega in

²⁰ Uradni list RS, št. 36/2008.

²¹ Uradni list RS, št. 102/2007.

družbenega okolja, prihodnjih generacij ter na razvijanju sposobnosti sporazumevanja v tujih jezikih.

Minister za šolstvo in šport je julija 2007 sprejel *Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj na področju predšolske vzgoje in douniverzitetnega izobraževanja*. Osrednji namen smernic je izpostaviti pomen vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj in pokazati možnosti za uresničevanje trajnostnega razvoja na področju formalnega, neformalnega in priložnostnega učenja. Nanašajo se tako na vrtce in šole, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije in javne zavode kot na nevladne organizacije in lokalne skupnosti. V Republiki Sloveniji vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj med drugim prednostno vključuje:

- spoštovanje obcecloveških vrednot;
- dejavno državljanstvo in participacijo;
- medkulturni dialog in jezikovno raznovrstnost;
- kakovostne medosebne odnose, razvoj socialnih kompetenc (nenasilje, strpnost, sodelovanje, spoštovanje itd.).

Ucni nacrti in kurikuli

Leta 2008 so bili sprejeti posodobljeni ucni nacrti za osnovno šolo in gimnazije, kjer je poudarjen kompetenčni in kroskurikularni pristop. Kroskurikularne dimenzije, med katere sodi tudi vzgoja in izobraževanje za clovekove in otrokove pravice, se tako v Republiki Sloveniji lahko poučujejo skozi:

- celotni razvojni nacrt, vodenje in etos šole;
- posebno oblikovan urnik (fleksibilni predmetnik) s tematskimi dnevi, tedni, dejavnostmi ali dogodki, ki se osredotocijo na eno izmed kroskurikularnih dimenzij;
- kurikularne projekte s partnerskimi šolami doma in v tujini (inovativni projekti, Eko šole, Zdrave šole, UNESCO ASP-net, Comenius itd.);
- šolske predmete, s povezavami med predmeti na osnovi skupnih tem ali vprašanj;
- dejavnosti, ki so vključene v rutinsko delo šole, kot je na primer organizacija razstav, delo s starši itd.;
- izobraževalne obiske, razna zborovanja, učenje izven šolskih ur in vključevanje zunanjih ekspertov ter
- kombinacijo vseh naštetih aktivnosti.
- Šole vgrajujejo kroskurikularne dimenzije v svoje izvedbene kurikule na način, ki odseva njihove specifične potrebe in interese ter upošteva osebne potrebe njihovih uencev.

Razvijanje socialnih in državljanskih kompetenc sodi med splošne cilje ucnih nacrto v za spoznavanje okolja (1. do 3. razred OŠ – ISCED 1), družbe ter naravoslovja in tehnike (4., 5. r. – ISCED 1), geografije (6. do 9. r. – ISCED 1 in 2), novega ucnega nacrta državljanske in domovinske vzgoje ter etike (8., 9. r. – ISCED 2), prav tako pa je zajeto tudi v ucnih nacrto v za zgodovino (6. do 9. r. – ISCED 1 in 2) in številne izbirne predmete (7. do 9. r. – ISCED 2).

V srednjih šolah (ISCED 3) naj poleg predmeta sociologija izpostavimo predmet zgodovina, ki je predvidel mnoge ukrepe za krepitev vzgoje za clovekove pravice.

Tako so v ucnem nacrtu za gimnazije (ISCED 3A) zapisani cilji, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč. Poleg tega obvezne in neobvezne izbirne vsebine lahko zajemajo tudi različna področja socialnih in državljskih kompetenc.

Razvojno-raziskovalne naloge

Objavljeni so bili javni razpisi za razvijanje modelov z obravnavanega področja, za projekte, ki jih izvajajo vzgojno-izobraževalni zavodi in za usposabljanje strokovnih delavcev. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije je financiralo nastanek številnih didakticnih gradiv, ki so jih strokovni delavci prejeli brezplačno. Vse dejavnosti naj bi privedle do še bolj učinkovitega in konstruktivnega sodelovanja v socialnem in poklicnem življenju ter reševanja morebitnih sporov, posamezniki pa naj bi bili usposobljeni za polno udeležbo v državljskem življenju.

Ciljni raziskovalni program je posebna oblika izvajanja in financiranja znanstveno-raziskovalne dejavnosti, s katero ministrstvo, pristojno za znanost, v sodelovanju z drugimi ministrstvi prispeva k oblikovanju in uresnicevanju strateških ciljev, ki jih določajo dokumenti dolgoročnega razvojnega načrtovanja na nacionalni in sektorskih ravneh.

Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije je leta 2006 naročilo razvojno-raziskovalno nalogo o učinkovitosti dvojezičnih modelov izobraževanja na narodno mešanih območjih. Raziskavo je izpeljalo Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem in je trajala do 2008. S pomočjo primerjalne analize v narodnostno mešanih okoljih so ugotavljali ravni znanja slovenščine, madžarščine in italijanščine kot prvega in drugega jezika na eni strani in raven znanja tujega jezika pri učencih 8. razreda osnovne šole (ISCED 2) ter učinkovitost dvojezičnega osnovnošolskega izobraževanja pri doseganju socializacije učencev v jezikovno in etnično mešanem okolju.

V sklopu ciljnih raziskovalnih programov je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije leta 2008 razpisalo več projektov, ki se tičejo socialnih in državljskih kompetenc, in sicer:

- vpliv vzgojno-izobraževalnih zavodov na medosebne odnose, spolne razlike in spolnost ter na nanašajoče tematike (npr. zdravje in nasilje);
- razvoj koncepta medkulturnega dialoga v vzgojno-izobraževalnih zavodih;
- državljska vzgoja;
- možnosti vpliva vzgoje in izobraževanja na odgovorno preživljanje prostega časa;
- strokovne podlage za uvajanje medgeneracijskega dialoga na področju vzgoje in izobraževanja.

Za vzgojo in izobraževanje za medkulturni dialog sta bila tako na primer izbrana dva projekta. Prva raziskava naj bi prispevala k teoretski razpravi in širši politično-kulturološko-edukacijski analizi stanja kakor tudi k zasnutku slovenskih načrtov in strategij na širokem področju medkulturnega dialoga. Druga raziskava naj bi pripravila predlog konceptualizacije medkulturnega dialoga in smisel uvajanja le-tega v vzgojo in izobraževanje.

V **Javnem razpisu za izvajanje projektov s področja socialnih in državljskih kompetenc**²² so bile leta 2008 izbrane prijave na naslednje teme za razvijanje in implementacijo modelov v vzgojno-izobraževalnih zavodih: zdrav življenjski slog, prepoznavanje in preprečevanje nasilja, aktivno državljanstvo. Projekti so se zaceli izvajati s 1. decembrom 2008 in bodo trajali do 31. avgusta 2010. Za vse štiri projekte bo namenjenih 438.000 evrov.

Projekti na vzgojno-izobraževalnih zavodih

Ena prednostnih nalog na področju vzgoje in izobraževanja je spodbujanje vzgojno-izobraževalnih zavodov in izobraževanja k odpiranju v lokalno, regionalno, nacionalno in mednarodno okolje ter vključevanje prvine **medkulturnega dialoga** v ucne nacrte, programe nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju in projektno delo v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Medkulturna kompetenca ne pomeni le poznavanja in razumevanja drugih kultur, ampak sposobnost dejavnega in proaktivnega prizadevanja za učinkovito komunikacijo med temi kulturami in za njihovo medsebojno bogatenje, ki ga omogoci raznolikost in razlicnost perspektiv.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo je od 2005 naprej sodeloval s podobnima institucijama v Avstriji in Italiji v okviru projekta CROMO (Crossborder Module) z namenom krepitve in vrednotenja medkulturnih in medregijskih izkušenj na obmejnem območju stičišča vseh treh držav. CROMO-v glavni namen je krepitev medkulturnih in komunikacijskih potencialov mladih ter hkrati ozaveščati in izobraževati učitelje za učinkovito delo v multikulturnem okolju.

Z nalogami v okviru promocije medkulturne vzgoje in delovanja v vrtcih in šolah, zacetimi v letu 2008, bo Zavod Republike Slovenije za šolstvo²³ nadaljeval tudi v letu 2009. Med prioritetskimi nalogami so: ozaveščanje vodstvenih in strokovnih delavcev o spodbujanju medkulturnega dialoga z vsemi vključenimi v vzgojno-izobraževalnem procesu, spodbujanje strokovnih delavcev vseh predmetnih področij k izmenjavi izkušenj s poudarkom na medkulturnosti, povezovanje z nosilci in izvajalci dejavnosti, povezanimi z vključevanjem otrok drugih jezikovnih in kulturnih skupnosti, ki so se priselili v Republiko Slovenijo, sodelovanje z vladnimi in nevladnimi organizacijami ter povezovanje z institucijami v drugih državah, ki spodbujajo medkulturni dialog.

V okviru Evropskega leta medkulturnega dialoga 2008²⁴ je Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije sodelovalo z Zvezo prijateljev mladine Slovenije, ki že vrsto let izvaja natečaj Evropa v šoli. V okviru tega natečaja je organizirala mednarodno konferenco z naslovom *‘Izobraževanje za medkulturni dialog’*, ki se je odvijala od 8. do 9. maja 2008 v Novi Gorici in na kateri je sodelovalo 152 udeležencev iz 12 držav (Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Crna Gora, Srbija, Kosovo, Makedonija, Bolgarija, Romunija, Avstrija, Velika Britanija, Francija, Italija).

²² Izbrani projekti so sofinancirani s sredstvi Evropskega socialnega sklada.

²³ Velja omeniti tudi dve publikaciji, ki sta izšli na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo, in sicer:

– Motik, Dragica, in Veljic, Irma. *Spoznavam sebe, tebe, nas*. Priročnik za učitelje za delo z učenci in starši. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, 2006.

– Motik, Dragica, in Veljic, Irma (ur.). *Vrtec in šola – stičišče kultur*. Zbirnik gradiv za spodbujanje medkulturnega dialoga. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana, 2008.

²⁴ Vse akcije iz leta medkulturnega dialoga so opisane na spletnem naslovu:

http://www.mss.gov.si/si/evropsko_letno_medkulturnega_dialoga/

Udeleženci te mednarodne konference so ob zaključku sprejeli ugotovitve in priporočila ter jih strnili v dokument, imenovan Novogoriška deklaracija o izobraževanju za medkulturni dialog:

http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/drugo/Novogoriska_deklaracija.doc.

Tudi v letu 2009 je predviden razpis, v okviru katerega se bodo podprli projekti, katerih cilji upoštevajo večkulturno situacijo na šoli ter spodbujajo medkulturni dialog.

V okviru projekta **“Poučevanje o človekovih pravicah in pouk zgodovine”**, ki ga je izvajal Zavod Republike Slovenije za šolstvo, financiralo pa Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije, so bile leta 2006 in 2007 izpeljane številne aktivnosti:

- izvedeni sta bili dve raziskavi o vzgoji za človekove pravice pri pouku zgodovine, prva na evropski in druga na nacionalni ravni;
- organizirani sta bili dve strokovni konferenci za učitelje zgodovine: leta 2006 na nacionalni ravni, leta 2007 evropska konferenca; obeh konferenc se je udeležilo skupaj okoli 250 učiteljev;
- izdana sta bila dva zbornika za učitelje, v slovenskem in angleškem jeziku, v katerih so bili objavljeni prispevki o vzgoji za človekove pravice pri pouku zgodovine ter predstavljeni številni primeri dobre prakse.

V šolskih letih 2006/07 in 2007/08 je potekal **javni razpis Skriti zaklad** za vzgojno-izobraževalne zavode na temo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, kjer je bilo več projektov izbranih na temo državljske vzgoje. Vzgojno izobraževalni zavodi so pripravili projekte, katerih cilji so zadevali globlje razumevanje družbenih procesov, pomembnih za trajnostni razvoj, in njim pripadajočih vrednot; razvijanje spretnosti in veščin, kot so argumentiranje, konstruktivno reševanje konfliktov, komuniciranje z zunajšolskim okoljem itd. S projekti so spodbujali medpredmetno povezovanje tem s področja državljske vzgoje s poučevanjem zgodovine, filozofije, verstev, jezikov, geografije, družboslovja in naravoslovja.

V **Javnem razpisu za izvajanje projektov s področja socialnih in državljskih kompetenc**²⁵ je bilo leta 2008 izbranih tudi sedem mrež vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki so se za pripravo in izvajanje projektov morali povezati z zunanjimi partnerji (fakultetami, raziskovalnimi institucijami, nevladnimi organizacijami itd.), ki se ukvarjajo z izbrano temo: prepoznavanje in preprečevanje nasilja, aktivno preživljanje prostega časa in medgeneracijsko sožitje, okolje in prostor v smeri trajnostnega razvoja, aktivno državljanstvo in vzgoja za enakost spolov. Projekti so se začeli 1. decembra 2008 in se bodo zaključili 31. oktobra 2010. Skupna vrednost projektov znaša 714.000 evrov.

Poleg tega poteka tudi več projektov, kjer se učenci učijo spoštovanja človekovih pravic, npr. v okviru **ASP–mreže Unescovih šol**. Prednostne teme in naloge mreže so med drugim tudi vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj; mir in človekove pravice; medkulturno učenje; boj proti HIV-u/aidsu in omejevanje revščine; doseganje ciljev okoljske trajnosti z uporabo informacijsko-komunikacijske

²⁵ Izbrani projekti so sofinancirani s sredstvi Evropskega socialnega sklada.

tehnologije. V različne nacionalne projekte ASPneta je bilo v šolskem letu 2006/07 vključenih 338 vzgojno-izobraževalnih zavodov, v mednarodne Unescove projekte in projekte, ki jih Unesco priporoča, pa 50.

Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije prav tako dobro sodeluje z nevladnimi in drugimi organizacijami, ki delujejo na tem področju; denimo UNICEF, Svet Evrope, Umanotera, Sloga itd.

Nadaljnje izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih

Programi profesionalnega usposabljanja, ki jih Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije financira iz državnega proračuna in objavi vsako leto v *Katalogu programov nadaljnjega izobraževanja strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih za posamezno šolsko leto*, omogočajo kontinuiran profesionalni razvoj strokovnih delavcev. V okviru kataloga so bili programi, namenjeni varstvu narodnih manjšin, razporejeni v različnih tematskih sklopih.

Od leta 2004 do leta 2008 je bilo v katalogih objavljenih 7 različnih programov,²⁶ ki so trajali od 16 do 48 ur in so usposabljali strokovne delavce za poudarjanje **socialnih in državljskih pravic ter medkulturnega dialoga:**

- Državljska vzgoja, izobraževanje za demokratično državljanstvo;
- Z igro do strpnosti in razumevanja drugacnih;
- Medkulturno sodelovanje v obliki projektnega učnega dela;
- Evropske integracije in strpnost/tolerantnost;
- Medkulturno učenje - izziv našega casa ali še več;
- Spodbujanje medkulturnega dialoga med učenci v sodobni družbi;
- Živeti skupaj v multikulturni družbi.
- V navedene programe je bilo vključenih 511 strokovnih delavcev, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije pa je za izobraževanja v teh programih namenilo 3.583,48 evrov.

V okviru programov profesionalnega usposabljanja, sofinanciranih s sredstvi Evropskega socialnega sklada, so bili znotraj tematskega sklopa “**Aktivno državljanstvo, enake možnosti in preprečevanje socialne izključenosti**” v letu 2005/06 izvedeni naslednji 16-urni programi:

- Igrišče za vsakogar; socialna občutljivost ter vzgoja za strpno in multikulturno družbo izvajalca Zavoda za šport Slovenije, Ljubljana;
- Strategije za učenje demokratičnega državljanstva izvajalca Pedagoškega inštituta, Ljubljana;
- Vzgoja za strpnost in sprejemanje drugacnosti preko mladinske književnosti izvajalca Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

V navedenih programih se je usposabljalo 121 udeležencev, za kar je bilo porabljenih 27.600 evrov sredstev.

Projekt izvajalca Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani “**Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih na področju socialnih in državljskih kompetenc**”,²⁷ sofinanciran s sredstvi

²⁶ Programi imajo lahko več ponovitev bodisi v enem letu bodisi v več letih.

²⁷ Vec o projektu na spletni strani: <http://usposabljanje.pef.uni-lj.si/>.

Evropskega socialnega sklada z začetkom v letu 2008, pa predvideva izvedbo programov profesionalnega usposabljanja na področjih zdravega življenjskega sloga, aktivnega državljanstva, medgeneracijskega sožitja, spodbujanja medkulturnega dialoga, enakih možnosti spolov, varstva okolja in pomena prostora, prepoznavanja in preprečevanja nasilja itd. V letu 2009 se je tako na primer začel izvajati 7-dnevni program profesionalnega usposabljanja "Spodbujanje medkulturnega dialoga". V njem se bo v treh letih usposabljal predvidoma 550 udeležencev, za kar je namenjeno okvirno 135.000 evrov. V letu 2008 so bile izvedene pripravljalne aktivnosti za izvedbo izobraževanja.

7. in 8. člen

Maja 2006 je v državnozborni proceduri potekalo sprejemanje novega **Predloga zakona o društvih** (EPA-533-IV; druga obravnava), ki na podlagi opozoril Komisije za vprašanja italijanske narodnosti pri Občinskem svetu občine Izola v prvem odstavku 10. člena vsebuje naslednje določbe: »Ime društva mora biti v slovenščini. Če ima društvo sedež na območju, kjer živita samoupravni narodni skupnosti, ime lahko sestavlja tudi prevod imena v italijanskem ali madžarskem jeziku. Ime se mora razlikovati od imen drugih društev in ne sme biti zavajajoče ali žaljivo.« Državni zbor Republike Slovenije je na seji 30. maja 2006 sprejel Zakon o društvih²⁸.

Roberto Battelli je kot predstavnik italijanske narodne skupnosti v Državnem zboru Republike Slovenije in kot pripadnik italijanske narodne skupnosti v pobudi, ki jo je vložil pri Ustavnem sodišču Republike Slovenije, izpodbijal 10. člen Zakona o društvih, ki ureja ime društva. Glavni očitki v pobudi je neskladje z Ustavo. To naj bi bilo v tem, da izpodbijana zakonska ureditev pomeni odmik od ustavne zahteve po »hkratni uradnosti« in »enakopravnosti« slovenskega jezika in jezikov narodnih skupnosti na območjih, kjer ti živita. Ustavno sodišče je v odločbi zavzelo stališče, da imata jezika narodnih skupnosti na območju, kjer ti skupnosti živita, poseben ustavni položaj in varstvo ter kot taka nista tuja jezika. Ker izpodbijana ureditev za društva s sedežem na območju, kjer avtohtoni skupnosti živita, določa uporabo prevoda imena društva v italijanskem ali madžarskem jeziku in ne uporabe tega jezika samega, ni v skladu s pravicami, ki jih ti narodni skupnosti uživata po prvem odstavku 64. člena Ustave. Zato je Ustavno sodišče odločilo, da je izpodbijana ureditev v neskladju z navedeno določbo Ustave. Zakonodajalcu je določilo enoletni rok za odpravo ugotovljene neskladnosti z Ustavo.

Avgusta 2009 je začel veljati **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o društvih** (Uradni list RS, št. 58/09), ki ga je Državni zbor RS sprejel 15. julija 2009.

V prvem členu določa kot sledi:

V Zakonu o društvih (Uradni list RS, št. 61/06) se v prvem odstavku 10. člena drugi stavek prvega odstavka spremeni tako, da se glasi: »Če ima društvo sedež na območju, kjer živita narodni skupnosti, je ime društva v obeh uradnih jezikih.«

V drugem odstavku se drugi stavek spremeni tako, da se glasi: »V imenu društva mora biti oznaka, ki nakazuje na dejavnost društva.«. Zadnji stavek se crta.

Doda se nov tretji odstavek, ki se glasi:

²⁸ Uradni list RS, št. 61/2006.

»(3) Ime društva ima lahko tudi dodatno sestavino, ki društvo podrobneje označuje. Za dodatno sestavino imena ne velja določba prvega odstavka tega člena, ki se nanaša na uporabo jezika, ce:

- je v slovenščini ali jeziku narodne skupnosti;
- gre za ime ali del imena mednarodne zveze društev, katere član je društvo, oziroma tujega društva, ki je ustanovitelj podružnice tujega društva v Republiki Sloveniji;
- gre za osebno ime osebe iz petega odstavka tega člena;
- gre za tuje besede, ki označujejo dejavnost društva, pa slovenski jezik zanje nima ustreznega izraza;
- gre za domišljijско poimenovanje, ali
- gre za mrtvi jezik.«.

- Dosedanji tretji, četrti, peti in šesti odstavek postanejo četrti, peti, šesti in sedmi odstavek

Spoštovanje združevanja

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije spoštuje svobodo združevanja, kar dokazuje tudi dejstvo, da je, kot smo poročali, minister za kulturo 6. junija 2006 sprejel Koordinacijski odbor t. i. novih manjšin in da je bil z njimi organiziran tudi sestanek v kabinetu predsednika Vlade Republike Slovenije aprila 2007. Ministrica za kulturo jih je sprejela 2. marca 2009. Prav tako je 12. januarja 2009 sprejela poslanca madžarske narodne skupnosti in mu tudi v pisni obliki odgovorila na zastavljena vprašanja. Sprejela je tudi predstavnike romske skupnosti v Republiki Sloveniji.

Zakon o verski svobodi

V letu 2007 je bil sprejet Zakon o verski svobodi (Uradni list RS, št. 14/07) (v nadaljevanju: zakon), ki na normativnem področju ureja in zagotavlja uresničevanje verske svobode, določa register cerkva in drugih verskih skupnosti, kriterije, pogoje in postopek za registracijo cerkva in drugih verskih skupnosti ter pravice registriranih cerkva in drugih verskih skupnosti ter njihovih pripadnikov. Zakon posebej poudari pomen uresničevanja načela enakega obravnavanja, ko določa in našteva naloge pristojnega organa²⁹:» ... 16. v okviru svojega delovnega področja si zlasti prizadeva za uresničevanje načela enakega obravnavanja; 17. v okviru svojih pristojnosti ustvarja pogoje za enako obravnavanje oseb ne glede na versko prepričanje z ozaveščanjem in spremljanjem položaja na tem področju ter z ukrepi normativne in politične narave;...«³⁰.

Zaradi vzpostavitve jasnih kriterijev financiranja in registracije cerkva in drugih verskih skupnosti, obravnavanja cerkva in drugih verskih skupnosti kot splošno koristnih organizacij, zaradi posvetov s predstavniki verskih skupnosti ter okroglih miz širše javnosti ob oblikovanju predloga zakona, lahko ta projekt štejejo med projekte, ki so vzpodbujali kulturno raznolikost in prispevali k nediskriminaciji in kulturnemu bogastvu družbe. Sama zakonska ureditev pa daje normativne pogoje za zagotavljanje verske svobode.

²⁹ Po Sklepu o spremembi Sklepa o ustanovitvi Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (Uradni list RS, št. 22/2007) je pristojni organ Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti i.

³⁰ 30. člen Zakona o verski svobodi, 1. odstavek, 16. in 17. točka.

Zakon ne vsebuje posebnih določb o svobodi vesti in veroizpovedi za narodne manjšine. Pripadniki narodnih manjšin se na področju verske svobode obravnavajo enako kot vsi ostali naslovniki verske svobode.

V Republiki Slovenji so že pred uveljavitvijo novega zakona uspešno prijaviли ustanovitev cerkve ali druge verske skupnosti ustanovitelji, ki so po narodni pripadnosti Bošnjaki, Muslimani (praviloma etnicna baza Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji ter Slovenske muslimanske skupnosti), Srbi (praviloma etnicna baza Srbske pravoslavne cerkve Metropolije Zagrebško - Ljubljanske), Makedonci (praviloma etnicna baza Makedonske pravoslavne skupnosti v Republiki Sloveniji "Sveti Kliment Ohridski") ter pripadniki madžarske manjšine (praviloma etnicna baza Reformatorske krščanske cerkve Slovenije) ter bili (tako kot vse ostale verske skupnosti prijavljene pri Uradu Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti) z začetkom uporabe novega zakona vpisani v Register verskih skupnosti. Njihov položaj je enakopraven položaju vseh ostalih verskih skupnosti.

Komisija Vlade Republike Slovenije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti

Komisija Vlade Republike Slovenije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti (v nadaljevanju: komisija), je namenjena obravnavanju odprtih vprašanj verskih skupnosti, ki se navezujejo na odnos med državo in verskimi skupnostmi. Komisijo sestavljajo praviloma ministri, glede na obravnavano temo pa so na sejo vabljeni predstavniki različnih verskih skupnosti, ki imajo možnost komisiji predstaviti odprta vprašanja in podati svoje mnenje ter predloge rešitev.

V zadnjih petih letih se je komisija srečala s predstavniki Katoliške cerkve, Evangelicanske cerkve v Republiki Sloveniji, Binkoštna cerkve v Republiki Sloveniji, Srbske pravoslavne cerkve Metropolije Zagrebško - Ljubljanske, Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, Judovske skupnosti Slovenije – Judovske občine Ljubljana, Buddha Dharme – Zveze budistov v Republiki Sloveniji, Budisticne kongregacije Dharmaling, Sakramenta Prehoda.

Komisija predstavlja pomembno možnost, da verske skupnosti sodelujejo pri oblikovanju zanje pomembnih rešitev.

Posveti predstavnikov verskih skupnosti

Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti tri do štirikrat na leto pripravi posvete za predstavnike verskih skupnosti o temah, ki zanimajo verske skupnosti ter jih na ta način seznanja z zakonodajo, njihovimi pravicami po tej zakonodaji in načinom uveljavljanja teh pravic. Urad Vlade Republike Slovenije na posvet povabi goste posveta - strokovnjake različnih področij, ki predstavijo temo svojega področja in odgovarjajo na vprašanja prisotnih. V času od 6. julija 2004 je Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti organiziral 16 posvetov (med drugim: Etnična vprašanja sodobne družbe, Trgovina z ljudmi, Sovražni govor in družbena odgovornost), ki se jih je udeležilo od 20 do 40 predstavnikov cerkva in drugih verskih skupnosti.

Zagotavljanje strokovne pomoči in obveščanje predstavnikov cerkva in drugih verskih skupnosti pomaga predstavnikom cerkva in drugih verskih skupnosti boljše

spoznati predpise različnih področij, ki zadevajo njihove aktivnosti. Posveti pa predstavljajo tudi pomemben korak k strpnosti, komunikaciji, medverskemu in medkulturnemu dialogu, spodbujanju kulturne raznolikosti ter ozaveščanju pomena verske pripadnosti.

Posveti odmevajo tudi v javnosti, saj so nanje vabljeni tudi mediji, Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti pa po posvetu posreduje javnosti informacijo o dogodku. Natancen zapis posveta je poslan vsem predstavnikom cerkva in drugih verskih skupnosti.

Srečanja predstavnikov verskih skupnosti

Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti je v obdobju od 6. julija 2004 pripravil in organiziral tri srečanja predstavnikov cerkva in drugih verskih skupnosti, ki so se izkazala kot pomemben del sodelovanja med državo ter cerkvami in drugimi verskimi skupnostmi ter različnimi cerkvami in drugimi verskimi skupnostmi med seboj. Spodbujajo duha strpnosti in medkulturnega dialoga, medsebojnega spoštovanja in razumevanja ter sodelovanja med vsemi prisotnimi. Zaradi precejšnje odmevnosti v medijih predstavljajo tudi za širšo javnost pomemben prispevek na tem področju.³¹

³¹ JAVORCA KRN 2008

Srečanje-pohod verskih skupnosti za mir in sožitje »Krn Javorca 2008« je potekalo 16. in 17. julija. Udeležili so se ga budisti, Judje, muslimani (tudi mufti mag. Nedžad Grabus), predstavniki Katoliške, Reformirane evangelijske in Združitevne cerkve ter delavci Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in Ministrstva za obrambo Republike Slovenije.

Posvečeno je bilo 90. obletnici konca prve svetovne vojne, Evropskemu letu medkulturnega dialoga in Mednarodnemu letu planeta Zemlja. Potekalo je pod tremi vidiki: sporočilo miru, sporočilo zgodovine, sporočilo okolja.

Udeleženci so prehodili pot, ki so jo med prvo svetovno vojno na Soški fronti v težjih pogojih morali prehoditi naši dedje in pradedje – pripadniki velikega števila evropskih narodnosti in ver. Zaceli so pri spominski cerkvi Svetega Duha na Javorci, ki so jo leta 1916 zgradili avstro – ogrski vojaki in je v letu 2007 pridobila oznako Evropska dediščina. Preko sedla Prehodci in Peskov so se povzpeli do 400 m dolgega in 100 m širokega grebena Batognice, ki predstavlja spomenik vojaških nacrtov, cloveškega trpljenja in molitve pripadnikov večine evropskih narodov in ver. Obiskali so avstrijske in italijanske položaje in se s svetilkami sprehodili po sistemih v skalo izkopanih rogov. Drugi dan so se iz Gomiščkovega zavetišča povzpeli na vrh Krna in se nato po sestopu v vas Krn ustavili še v rojstnem kraju Simona Gregorcica in si v vasi Drežnica ogledali muzej prve svetovne vojne.

Pohod je ponudil razmisleke o zgodovini, prihodnosti in odnosu do okolja ter o vlogi verskih skupnosti pri prizadevanjih za mir, sožitje, ohranitev narave in samobitnost evropskih narodov v skupni Evropi ter svetu. Bil pa je tudi konkretna izkušnja skupnega premagovanja naporov, medsebojne pomoči, medverskega in medkulturnega dialoga, spoznavanja in prijetnega druženja.

ISTRA 2007

Srečanja, ki je potekalo 18. aprila 2007, se je udeležilo 32 predstavnikov naslednjih 14 cerkva in drugih verskih skupnosti: Binkošne cerkve v Republiki Sloveniji, Budisticne kongregacije Dharmaling, Cerkve Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni, Evangelicanske cerkve v Republiki Sloveniji, Hinduisticne verske skupnosti v Republiki Sloveniji, Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, Katoliške cerkve, Krščanske adventisticne cerkve, Makedonske pravoslavne skupnosti v Republiki Sloveniji »Sveti Kliment Ohridski«, Mednarodne šole zlatega rožnega križa - lectorium rosicrucianum, Reformirane evangelijske cerkve, Skupnosti za zavest Krišne, Srbske pravoslavne cerkve Metropolitije Zagrebško – Ljubljanske in Združitevne cerkve. Vzpodbudo zanj je Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti prejel od predstavnikov verskih skupnosti, ki so se udeležili podobnih srečanj v letih 2004 in 2005 in so na to ohranili lepe spomine.

Naravne lepote so prisotne vodile od razgibanega ostrega apnenca in škrapelj Kraškega roba do pomirjajoče izravnosti in življenjskega bogastva secoveljskih solin, cerkvena umetnost pa od mrtvaškega plesa Janeza iz Kastava v novo življenje Marka Ivana Rupnika.

Do vasice Dvori ob hrvaški meji so se prisotni pripeljali z avtobusom, šli nato peš mimo slovityh spodmolov Kraškega roba k sv. Kviriku ter si kasneje v Hrastovljah ogledali zgodovinske cerkev s freskami. V Kopru so svoje skupnosti predstavili njihovi duhovniki ob prisotnosti svojih predstojnikov: adventisticno koprski pastor Stjepan Jurcic skupaj s predsednikom Zmagom Godino; srbsko pravoslavno koprski paroh Tomo Cirkovic skupaj z arhierejskim namestnikom Peranom Boškovicem; islamsko, kjer smo bili deležni prijazne pogostitve, pa koprski imam Redžep Hodžic skupaj z muftijem Nedžadom Grabusom. Vsi prisotni so se seznanili z dejavnostmi, problemi in nacrti omenjenih skupnosti, ki so med drugim posredovale pomembno sporočilo dobrega sožitja in konstruktivnega medverskega sodelovanja za dobrobit vseh vernikov (Katoliška cerkev je dala svojo cerkev v trajno uporabo Srbski pravoslavni cerkvi; muslimani imajo verouk v prostorih katoliške župnije; pri zbiranju sredstev za katoliško cerkev sv. Marka so med prvimi svoj dar prinesli muslimani).

Soline v Secovljah so presenetile s svojim prizadevanjem za okolje, bogastvom živalstva in rastlinja.

V prijetnem druženju so prisotni doživljali naravne lepote, spoznavali zgodovino in kulturno dediščino ter ob njihovem sporocilu razmišljali o sožitju ter medkulturnem in medverskem dialogu, ki je predstavljal enega od poudarkov slovenskemu predsedovanju Evropski uniji.

Predpraznicni sprejem za predstavnike verskih skupnosti

Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti vsako leto v decembru pripravi tradicionalni predpraznicni sprejem za predstavnike cerkva in drugih verskih skupnosti (leta 2008 se ga je udeležilo približno 150 gostov). Na zadnjih tovrstnih sprejemih so s svojim prispevkom sodelovale tudi različne cerkve in druge verske skupnosti: pevski zbor muslimanskih žena, ki so prepevale islamske duhovne pesmi – ilahije; pevska skupina Makedonske pravoslavne cerkve, ki je zapela nekaj narodnih pesmi; v letu praznovanja 500-letnice Trubarjevega rojstva je zbor Evangelicanske cerkve CANTATE zapel nekaj Trubarjevih in drugih pesmi; skavti so prinesli in med prisotne razdelili sporočilo in luc miru iz Betlehema...

Predpraznicni sprejem je priložnost za neposredno srečanje med predstavniki nekaterih državnih organov ter predstavniki verskih skupnosti ter predstavniki verskih skupnosti med seboj. S prispevki in drugim sodelovanjem verskih skupnosti pa spodbuja njihovo etnicno, kulturno, jezikovno in versko identiteto.

Sporazumi z verskimi skupnostmi

Vlada Republike Slovenije je v času od 6. julija 2004 podpisala sporazume s tremi verskimi skupnostmi: 9. julija 2004 s Srbsko pravoslavno cerkvijo Metropolitijo Zagrebško – Ljubljansko Sporazum o pravnem položaju Srbske pravoslavne cerkve; 9. julija 2007 z Islamsko skupnostjo v Republiki Sloveniji Sporazum o pravnem položaju Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji; 4. julija 2008 z Budisticno kongregacijo Dharmaling [Sporazum o pravnem položaju Budisticne kongregacije Dharmaling](#).

Sporazum z Islamsko skupnostjo v Republiki Sloveniji po mnenju veleposlanika Ömürja Orhuna, osebnega predstavnika predsedujočega OVSE za boj proti nestrpnosti in diskriminaciji proti muslimanom, predstavlja pomemben primer dobre prakse, saj je Republika Slovenija ena redkih evropskih držav, ki ima z islamsko skupnostjo v svoji državi sklenjen tovrsten sporazum. Sporazum omenja tudi Poročilo State Departmenta o človekovih pravicah v Republiki Sloveniji: »Julija 2007 sta pravosodni minister, ki je bil predsednik Komisije Vlade Republike Slovenije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti, in mufti Nedžad Grabus podpisala sporazum, ki priznava Islamsko skupnost kot bistveni del družbe, jasneje

POHOD NA KRN 2005

Pohod na Krn je bilo dvodnevno srečanje predstavnikov cerkva in drugih verskih skupnosti, ki je potekalo pod vidiki prizadevanja za mir in ohranitev narave ter spoznavanja slovenske zgodovine. Vodil ga je direktor Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti udeležili pa so se ga poleg še enega delavca Urada in Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, predstavniki Krščanske adventisticne cerkve, Cerkve Jezusa Kristusa svetih iz poslednjih dni, Evangelicanske cerkve, Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji, Judovske skupnosti, Rimskokatoliške cerkve, Budisticne kongregacije Dharmaling, Skupnosti za zavest Krišne in Združitevne cerkve.

Vodilna misel je bila skupaj prehoditi pot (iz Bohinja na Krn), ki so jo v težjih pogojih morali prehoditi v času soške fronte naši dedje in pradedje – pripadniki velikega števila evropskih narodnostih in ver. Dogodek je bil izveden, ceprav je bilo prvi dan zelo slabo vreme, tako da so bili vsi udeleženci do kože mokri ne glede na veroizpoved. Ceprav bi se lahko premislili, se nihče ni premislil, ampak so vsi delili težave drugih. Ta izkušnja je prisotne obogatila, drugi dan pohoda, ki je bil najlepši v letu, pa je vse nagradil za tako odločitev.

Program: Odhod iz Ljubljane ob 5.00. Mimo treh pomembnih točk Krsta pri Savici (Blejski otok, Ajdovski gradec, Bohinjsko jezero), do koče pri Savici, Koca pod Bogatinom, Bogatinsko sedlo, Krnsko jezero (prenocitev in osušitev), Batognica, Krn, Batogniško sedlo, Krnsko jezero, Lepena, Vršič, Kranjska gora, Ljubljana.

Na srečanju je bila ob ozaveščanju o pomenu okolja, miru in kulturnih vrednot, vzpostavljena velika stopnja spoštovanja in zaupanja med prisotnimi, ki so v neprijetnih vremenskih okoliščinah skupaj premagovali težave.

opredeli področja delovanja in pospeši izvedbo njenih programov. Islamski skupnosti tudi daje pravico do ustanovitve lastnih medijev in izobraževalnih ustanov, ohranjanja zgodovinske in kulturne dediščine, zagotavljanja verske dejavnosti v bolnišnicah, oboroženih silah in policiji ter izenacitve islamske dobrodelne organizacije z drugimi dobrodelnimi organizacijami. Pogajanja o izpolnjevanju sporazuma so se nadaljevala do konca leta.«³²

Muslimani

Muslimani so organizirani v dveh verskih skupnostih: Islamska skupnost v Republiki Sloveniji in Slovenska muslimanska skupnost. Gradnja džamije je v pristojnosti Mestne občine Ljubljana. Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti si v okviru svojih pristojnosti prizadeva v javnosti spodbujati duha strpnosti ter spoštovanje raznolikosti in veckulturnosti. Na primer s seznanjanjem javnosti s primeri dobre prakse (omenjeni sporazum, sporočilo dobrega sodelovanja na lokalni ravni – glej Istra 2007, podpora posameznim projektom npr. izobraževanja imamov, postavitve muslimanskih obeležij na muslimanske grobove iz prve svetovne vojne...), skupnimi dogodki (posveti, srečanja, stalni stiki) in s pozitivnimi javnimi sporočili (npr. izražanje podpore projektu gradnje džamije). Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti že od vsega začetka, v okviru svojih nalog in pristojnosti, sodeluje z Islamsko skupnostjo v Republiki Sloveniji, ki je v Republiki Sloveniji prijavila svoje delovanje že leta 1976 (po prvi zakonski določbi o vpisu verskih skupnosti v seznam verskih skupnosti), po registraciji Slovenske muslimanske skupnosti - v letu 2006, pa tudi z njo. Sodelovanje se v vseh vidikih kaže kot dobro in uspešno. Predstavniki islamskih verskih skupnosti se redno udeležujejo in aktivno sodelujejo v vseh različnih oblikah srečanj, ki jih za cerkve in druge verske skupnosti organizira Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. Sodelavci Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti so pogosto vabljeni na priložnostne prireditve islamskih verskih skupnosti, cesar se redno udeležujejo. Izraz uspešnega sodelovanja je tudi že omenjeni sporazum.

Prispevki za socialno zavarovanje ter simbolčna finančna pomoč

Registrirane cerkve in druge verske skupnosti lahko pod pogoji, ki jih določa Zakon o verski svobodi, za svoje verske uslužbence (duhovnike, redovnike in nekatere laike) zaprosijo za pridobitev pravice do namenske državne finančne pomoči iz državnega proračuna za pokritje prispevkov za socialno varnost. Tudi duhovniki Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji ter Srbske pravoslavne cerkve Metropolitije Zagrebško Ljubljanske prejemajo tovrstne prispevke.

Omenjeni skupnosti sta praviloma tudi prejemnici vsakoletne simbolčne finančne pomoči države, ki jo sicer lahko prejmejo vse verske skupnosti. Na ta način je bila,

³² 2008 Human Rights Report: Slovenia (BUREAU OF DEMOCRACY, HUMAN RIGHTS, AND LABOR), [2008Country Reports on Human Rights Practices](#), February 25, 2009. Del o verski svobodi v angleščini:

“In July 2007 the justice minister, who was the chair of the government Commission for Religious Communities, and Mufti Nedžad Grabus signed an agreement that acknowledged the Muslim community as an integral part of society, more clearly defined the areas of its activities, and facilitated the implementation of its programs. It also gave the Muslim community the right to establish its own media and educational institutions, to preserve historical and cultural heritage, to conduct religious services in hospitals and for army and police forces, and placed Muslim charities on equal footing with other charities. Negotiations on implementing the agreement were ongoing at year's end.”

v zvezi z naslovnim področjem, verskim skupnostim nakazana finančna pomoč pri npr. naslednjih zadevah:

- pomoč pri izdaji molitvenika v romskem jeziku – Katoliška cerkev;
- pomoč pri humanitarnih, kulturnih, izobraževalnih aktivnostih Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji ter Slovenske muslimanske skupnosti;
- pomoč pri gradnji kulturno pastoralnega centra Srbski pravoslavni cerkveni občini v Ljubljani;
- pomoč Reformatorski krščanski cerkvi Slovenije, ki deluje na narodnostno mešanem področju Prekmurja;
- pomoč Makedonski pravoslavni skupnosti v Republiki Sloveniji “Sveti Kliment Ohridski”.

9. člen

Radiotelevizija Slovenija³³ (v nadaljnjem besedilu: RTV Slovenija) je javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena. Opravlja javno službo na področju radijske in televizijske dejavnosti, določeno z Zakonom o Radioteleviziji Slovenija, z namenom zagotavljanja demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb državljanov in državljank (v nadaljnjem besedilu: državljanov) Republike Slovenije, Slovencev po svetu (v nadaljnjem besedilu: Slovencev po svetu), pripadnic in pripadnikov (v nadaljnjem besedilu: pripadnikov) slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ter druge dejavnosti v skladu s tem zakonom in Statutom RTV Slovenija ter zakonom, ki ureja področje medijev.

RTV Slovenija, javna služba na področju radijske in televizijske dejavnosti, obsega ustvarjanje, pripravljanje, arhiviranje in oddajanje med drugim tudi po en radijski in televizijski program za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost (v nadaljnjem besedilu: narodnostni program) ter radijske in televizijske oddaje za romsko skupnost (v nadaljnjem besedilu: oddaje za Rome).

V programih RTV Slovenija zagotavlja

- verodostojne in nepristranske informativne oddaje, s katerimi celovito obvešča o političnem dogajanju doma in v zamejstvu, o pomembnih dogodkih v preostalih evropskih državah, zlasti članicah Evropske unije, in o pomembnih svetovnih temah tako, da posredovane vsebine omogočajo objektivno javno obveščenost državljanov Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Republiki Sloveniji;
- uresničevanje ustavnih pravic madžarske in italijanske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja in spodbuja povezovanje narodnih skupnosti z maticnim narodom in vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe.

³³ Novembra 2005 je začel veljati Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005). Komisija Državnega zbora Republike Slovenije za narodne skupnosti se je na svoji 3. redni seji, 24. maja 2005, seznanila s Predlogom zakona o Radioteleviziji Slovenije. Na seji je bil prisoten tudi predstavnik predlagateljev, dr. Vasko Simoniti, minister za kulturo, ki je poudaril, da so se predlagatelji zakona sestali s predstavniki italijanske in madžarske narodne skupnosti ter poskušali uskladiti besedilo predloga zakona s pripombami predstavnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti. Poudaril je tudi, da predlagani zakon v ničemer ne krši do sedaj uveljavljenih pravic obeh narodnih skupnosti.

Nacionalni program mora preko prizemeljskega omrežja pokrivati ozemlje, kjer živi najmanj 90 odstotkov prebivalstva Republike Slovenije, oziroma 90 odstotkov ozemlja, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, kadar gre za narodnostni program.

Narodnostni program ali del narodnostnega programa se lahko odda v ustvarjanje drugi RTV organizaciji oziroma producentu samo s soglasjem Programskega odbora za narodnostni program.

Direktorja radia in direktorja televizije imenuje generalni direktor na osnovi javnega razpisa po pridobitvi predhodnega soglasja Programskega sveta. Direktor radia oziroma direktor televizije organizira in vodi delo radia oziroma televizije ter vodi strokovno programsko delo radia oziroma televizije, razen strokovno programskega vodenja v delu, ki se nanaša na narodnostna programa, za katera sta zadolžena pomočnika generalnega direktorja, ki ju imenuje generalni direktor v soglasju z ustreznim Programskim odborom.

Programski svet je vodilni organ zavoda, kar zadeva programsko politiko. Pri svojem delu zastopa in varuje interese javnosti, tako da programsko politiko vodi na način, ki je v službi vseh prebivalcev Republike Slovenije, ki v duhu vsebinske enakosti upošteva večino in avtohtoni narodni skupnosti, manjšine in skupine s posebnimi potrebami (nacelo javnosti). Skladno s splošno sprejetimi standardi svobodne demokratične družbe, Ustavo Republike Slovenije ter zakonom o RTV Slovenija v svoji programski politiki nenehno skrbi za zagotavljanje in napredovanje ravni demokracije predvsem tako, da radijski in televizijski program v duhu pluralnosti kažeta širok obseg svetovnonazorsko raznovrstnih informacij, mnenj in razprav, ki se nanašajo na javne zadeve (nacelo pluralnosti). Pri uresničevanju svojih pristojnosti je Programski svet zavezan nacelu politične neodvisnosti javne RTV Slovenija tako v razmerju do države kot tudi drugih formalnih in neformalnih centrov politične moci (nacelo neodvisnosti).

Ob morebitnem nespoštovanju navedenih nacerl znotraj RTV in nedoslednem uresničevanju programskih standardov, programsko-produkcijskega nacrta in drugih programskih obveznosti Programski svet pisno opozori generalnega direktorja.

Programski svet ne sme posegati v posamezne dele programa pred objavo in sprejemati odločitev ali stališč, ki so povezani z objavo delov programa. Posamezni programski deli morajo biti skladni s programskimi standardi in merili.

Programski svet RTV Slovenija sestavlja 29 članov, od katerih enega člana imenuje madžarska narodna skupnost, enega člana pa italijanska narodna skupnost.

Programski svet imenuje Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program, ki štejeta po devet članov, razen tistih članov, ki jih samoupravni narodni skupnosti imenujeta sami oziroma jih izvolijo izmed sebe zaposleni v uredništvih narodnostnih programov. V Programski odbor za italijanski oz. madžarski narodnostni program imenuje italijanska oziroma madžarska samoupravna narodna skupnost v Republiki Sloveniji dve tretjini članov za mandatno dobo štirih let.

V Programski odbor za italijanski oz. madžarski narodnostni program enega člana izvolijo izmed sebe zaposleni v uredništvih radijskega in televizijskega programa za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost.

Programski odbor za narodnostni program daje soglasje k imenovanju odgovornega urednika narodnostnega programa in k obsegu ter programski zasnovi, programskim standardom in programski shemi tega programa, ki morajo biti

usklajeni z materialnimi zmožnostmi javnega zavoda RTV Slovenija ter s predpisi, ki urejajo njegovo delo.

Programski odbor za narodnostni program:

- obravnava uresničevanje programske zasnove ter programske produkcije in letno poročilo javnega zavoda RTV Slovenija v delu, ki se nanaša na narodnostni program;
- obravnava pripombe in predloge gledalcev oziroma poslušalcev narodnostnega programa ter se do njih opredeli;
- daje pobude Programskemu svetu za obravnavanje vprašanj s področja narodnostnih programov;
- opravlja druge naloge s področja narodnostnih programov, kadar tako določa statut.

Kdor je član Programskega odbora za narodnostni program, ne more biti član Nadzornega sveta.

Nadzorni svet RTV Slovenija pisno obvešča Programski svet in Programski odbor RTV-programov za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost, Državni zbor Republike Slovenije in ministra, pristojnega za področje medijev, o svojih ugotovitvah. Če ugotovi nepravilnosti, naloži generalnemu direktorju, da jih odpravi. Nadzorni svet ima pravico in dolžnost, da v primeru ugotovljenih nepravilnosti predlaga pristojnim organom ukrepe iz njihove pristojnosti.

Poslovanje RTV Slovenija je javno. Letno poročilo se objavi na način, določen s statutom. Letno poročilo mora vsebovati tudi razčlenbo stroškov produkcije programov po posameznih programskih sklopih oziroma vsebinah. Letno poročilo se objavi na spletnih straneh javnega zavoda RTV Slovenija. Javno se objavijo tudi sklepi in stališča Nadzornega sveta ter stališča Programskega odbora za narodnostni program, ki se nanašajo na problematiko narodnostnega programa.

Del narodnostnih programov, v deležu, ki se ne financira iz prispevka, se financira iz državnega proračuna.

Pozitiven premik na področju informativne dejavnosti romske skupnosti je opazen pri pripravi *radijskih in televizijskih oddaj za Rome*. Te se sicer že več let pripravljajo na lokalnih radijskih in televizijskih postajah, sedaj pa se pripravljajo in predvajajo tudi v okviru programa *nacionalne RTV Slovenija*: od decembra 2007 se na nacionalnem radiu predvaja tedenska romska oddaja »*Naše poti – Amare droma*«, od 23. marca 2008 pa na prvem programu nacionalne televizije na vsakih 14 dni poteka 15-minutna oddaja z naslovom »*So vakeres? – Kaj govoriš?*«, ki jo pripravljajo Romi sami.

Pod okriljem Zveze Romov Slovenije od leta 2003 deluje *Romski informacijski center – ROMIC*, ki je uspešno kandidiral na zadnjem razpisu APEK (sklep o uvedbi javnega razpisa za pridobitev radijske frekvence za opravljanje radiodifuzije je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 118/2007) ter pridobil lokalno radijsko frekvenco za območje Murske Sobotice z okolico (97,6 MHz).

*Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija*³⁴

³⁴ Uradni list RS, št. 106/2006.

Programska odbora pri svojem delu zastopata in varujeta interese javnosti. Svojo programsko politiko vodita na način, ki je predvsem prilagojen potrebam avtohtonih narodnih skupnosti, zagotavljanju uresnicevanja ustavnih pravic madžarske in italijanske narodne skupnosti v zvezi z radijskim in televizijskim javnim obveščanjem in spodbujanjem povezovanja narodnih skupnosti z maticnim narodom ter vključevanju kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe. Pri uresnicevanju svojih pristojnosti sta prav tako kot Programski svet RTV tudi Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program zavezana načelu svetovnonazorske pluralnosti ter politične neodvisnosti javne RTV Slovenija v razmerju do države kot tudi drugih formalnih in neformalnih centrov politične moči.

Ob morebitnem nedoslednem uresnicevanju programskih standardov in programsko-produkcijskega nacrta na področjih, ki zadevajo avtohtone narodne skupnosti, ter drugih kršitvah nacerl prejšnjega odstavka, ki so povezane z njunimi področji, Programska odbora o tem pisno obvestita programski svet RTV. Slednji potem ukrepa v okviru svojih pristojnosti po drugem odstavku 11. člena tega statuta, pri tem pa mora pri spremljanju popravljanja kršitev in morebitnih nadaljnjih ukrepah sodelovati s posameznim Programskim odborom. Lahko mu zaupa izvajanje določene pristojnosti pri odpravljanju kršitev.

Programska odbora ne smeta posegati v posamezne dele programa pred njihovo objavo in nasploh ne sprejemati odločitev glede stališč, ki so povezana z objavo. Posamezni programski deli morajo biti skladni s programskimi standardi in merili.

RTV Slovenija lahko narodnostni program ali del narodnostnega programa pogodbeno odda v ustvarjanje drugi RTV-organizaciji oziroma producentu le s soglasjem ustreznega Programskega odbora za narodnostni program.

Temeljne naloge pomočnika generalnega direktorja Radia in Televizije za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost so:

- pripravljata in zagovarjata programske zasnove in programske sheme ter letne programske nacrte v okviru programsko-poslovnega nacrta RTV Slovenija;
- vodita in usklajujeta uresnicevanje letnih programskih nacrto in poročata generalnemu direktorju o uresnicevanju programskih, poslovnih in razvojnih nacrto;
- vodita in usklajujeta organizacijske, poslovne in druge splošne zadeve narodnostnih programov v regionalnih centrih;
- odločata in sodelujeta pri odločanju o drugih vprašanjih, povezanih z njunimi delovnimi področji, oziroma izpolnjujeta obveznosti, ki jih določi generalni direktor;
- vodita strokovno programsko delo Radia oziroma Televizije v delu, ki se nanaša na narodnostna programa.

Pomočnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko in pomočnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost sta vodilna delavca RTV Slovenija v delu, ki se nanaša na narodnostna programa. Delo na svojem področju sta dolžna opravljati na način, ki spoštuje tista temeljna načela, na podlagi katerih morajo delovati tudi generalni direktor in oba direktorja Radia in Televizije (drugi odstavek 42. člena in tretji odstavek 50. člena tega statuta).

Pomocnik generalnega direktorja Radia in Televizije za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost imata sedež v okviru narodnostnega programa, v katerem organizirata in vodita delo Radia in Televizije.

Pomocnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko in pomočnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost sta hkrati tudi direktorja studia italijanskega oziroma madžarskega programa.

Pomocnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko in pomočnik generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost sta za svoje delo odgovorna neposredno generalnemu direktorju RTV Slovenija in Programskemu odboru za narodnostni program.

Pomocnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost imenuje generalni direktor v soglasju s Programskim odborom za italijanski oziroma Programskim odborom za madžarski narodnostni program.

Mandat pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost traja štiri leta.

Mandat pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost je vezan na mandat generalnega direktorja, kar pomeni, da ob morebitni razrešitvi generalnega direktorja nadaljuje svoje delo kot vršilec dolžnosti z vsemi dotedanjimi pristojnostmi.

Odgovorni uredniki³⁵ skrbijo za snovanje in produkcijo televizijskih in radijskih programov ter programov multimedije oziroma teleteksta, internetnega in mobilnega portala. Hkrati so financno, programsko, kadrovsko in produkcijsko odgovorni za njihovo realizacijo.

Odgovorni so tudi za uresničevanje uredniške politike in porabo finančnih sredstev skladno s programskimi zasnovami in sprejetim programsko-produkcijskim nacrtom.

Opise del in nalog odgovornih urednikov določita direktor Radia in direktor Televizije oziroma pomočnik generalnega direktorja Radia in Televizije za avtohtono narodno skupnost, opredeljeni pa so v aktu o notranji organizaciji

³⁵ Kandidat za odgovornega urednika mora izpolnjevati sledeče pogoje: državljanstvo Republike Slovenije, univerzitetna izobrazba, znanje slovenskega jezika, aktivno znanje najmanj enega svetovnega jezika (za narodnostne programe tudi aktivno znanje italijanščine oziroma madžarščine), najmanj pet let delovnih izkušenj z referencami o uspešnosti v kulturno-umetniški dejavnosti oziroma dejavnosti v množičnih obcih, poznavanje problematike RTV-dejavnosti, organizacijske in vodstvene sposobnosti, ne sme biti poslanec Državnega zbora Republike Slovenije ali funkcionar katere izmed političnih strank, ne sme imeti lastniških deležev ali trajnih pogodbenih stikov s pravnimi osebami, ki poslovno sodelujejo z RTV Slovenija).

Odgovorne urednike radijskih in televizijskih programov za avtohtono narodno skupnost ob soglasju Programskega odbora za narodnostni program imenuje in razrešuje generalni direktor na predlog pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono narodno skupnost, ki za ta mesta izvede javni razpis. Mandat odgovornih urednikov radijskega in televizijskega programa za avtohtono narodno skupnost je štiri leta.

Ce pomočnik generalnega direktorja Radia in Televizije za avtohtono narodno skupnost predlaga v imenovanje generalnemu direktorju za odgovornega urednika kandidata, ki ni dobil pozitivnega mnenja večine programskih delavcev v uredništvih, ima večina programskih delavcev v teh uredništvih pravico predlagati v imenovanje generalnemu direktorju kandidata, ki je dobil njihovo pozitivno mnenje, o čemer obvestijo ustrezen programski odbor za narodnostni program. V tem primeru generalni direktor izbere kandidata po pridobitvi soglasja Programskega odbora za narodnostni program, Programski odbor pa mora najpozneje 30 dni po prejemu obvestilu razpravljati in odločiti, ali da soglasje enemu, obema ali nobenemu izmed predlaganih kandidatov.

zavoda. Pri svojem delu morajo upoštevati nacela javnosti, pluralnosti in neodvisnosti, kot so navedena v prvem odstavku 11. clena tega statuta.

Odgovorni uredniki so za svoje delo odgovorni direktorju Radia oziroma direktorju Televizije oziroma pomocniku generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono narodno skupnost ter generalnemu direktorju. Odgovorni urednik uredniško-producentske enote MMC je odgovoren vodji MMC ter direktorjema Radia in Televizije.

Odgovorni urednik in uredništvi posamezne programske enote morajo pri svojem delu spoštovati novinarske standarde, Münchensko deklaracijo, kodeks ter programske standarde in merila.

V okviru RTV Slovenija sta organizirani med drugim tudi Programsko-produkcijska enota Regionalni RTV-center Koper – Centro regionale RTV Koper – Capodistria ter Programsko-produkcijska enota Regionalni RTV-center Maribor s studiem za madžarski program v Lendavi – Magyar Musorok Stúdiója Lendva.

Radijska postaja v italijanskem jeziku je bila ustanovljena leta 1949. Leta 1971 pa je ob radijski postaji bila ustanovljena še televizijska postaja. Televizijska postaja je namenjena obveščanju italijanske narodnosti v Republiki Sloveniji in Republiki Hrvaški. Danes se dnevni radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija pri Regionalnem RTV centru Koper - Capodistria (nacionalna RTV Slovenija). Radijski program obsega 18 ur dnevno, 126 ur tedensko, televizijski program pa 9 ur ob torkih, sredah, petkih, sobotah in nedeljah ter 7,5 ur ob ponedeljkih in četrkih. Za potrebe radijskih in televizijskih programov za italijansko narodno skupnost v Republiki Sloveniji je v Regionalnem RTV centru Koper - Capodistria redno zaposlenih 155 delavcev (za radijski program 57, za televizijski program 97 ter 1 v vodstvu). V stalnem pogodbenem razmerju je zaposlenih 24 delavcev (3 za radijski program, 21 za televizijski program), v obcasnem pogodbenem razmerju 106 delavcev (za radijski program 39, 67 za televizijski program), preko študentskih servisov pa 13 delavcev (6 za radijski program, 7 za televizijski program). Radijske in televizijske programe za italijansko narodno skupnost v Republiki Sloveniji tako ustvarja skupaj 298 oseb. Programe narodnih skupnosti dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti), in sicer glede na določbo 30. clena Zakona o Radioteleviziji Slovenije (Uradni list RS, št. 96/05, ...,105/2006).

Za madžarsko narodno skupnost se radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija, in sicer pri Regionalnem RTV centru Maribor – Studio madžarskih programov Lendava. Radijski program obsega 18 ur in 15 minut dnevno, tudi ob sobotah in nedeljah, televizijski program pa zajema TV oddaje MOSTOVI-HIDAK, ki se predvajajo tako na nacionalni televiziji (I. program) kot tudi na regionalnem TV programu Maribor. Na nacionalni televiziji poteka predvajanje vecji del leta 4-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami, v poletnem casu pa 3-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami. Na regionalnem TV programu Maribor pa se oddaje MOSTOVI-HIDAK predvajajo vecji del leta 4-krat tedensko po 30 minut in v poletnem casu 3-krat tedensko po 30 minut. Za delovanje te ustanove, ki sodi v sistem RTV Slovenija (v ta namen nacionalna televizija tudi pobira poseben prispevek), je določeno število redno zaposlenih delavcev ter določeno število stalnih honorarnih delavcev. Število redno zaposlenih pri Studiu madžarskih programov Lendava je za radijski in televizijski

program skupaj 29. Poleg redno zaposlenih delajo v sklopu tega centra tudi stalni pogodbeni delavci, ki jih je na področju za radijski in televizijski program skupaj 13, ter občasni pogodbeni delavci, ki jih je skupaj 67. Preko študentskega servisa je zaposlen 1 delavec. Radijski in televizijski program za madžarsko narodno skupnost v Republiki Sloveniji ustvarja tako 110 oseb. Programe narodnih skupnosti dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti), in sicer glede na določbo 30. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenije (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006).

Poleg omenjenih elektronskih medijev ima italijanska narodna skupnost na razpolago tudi tiskane vire za množično obveščanje. Casopisna založniška dejavnost se opravlja preko založniške hiše EDIT na Reki z agencijo A.I.A. v Kopru (prvo institucijo sofinancira tudi Republika Slovenija, drugo pa Republika Slovenija financira v celoti), ki izdaja dnevnik *La Voce del Popolo*. Na narodnostno mešanem območju pa izhajajo še kulturno informativni listi: *La Città*, *Il Mandracchio*, *Lasa pur dir*, *Il Trillo* ter priložnostne publikacije. Poleg tega je potrebno omeniti še niz publikacij, ki jih priložnostno (ali v povezavi z drugim lokalnimi glasili) izdajajo kulturna društva na narodnostno mešanem ozemlju. Republika Slovenija omogoča izdajanje tiskanih medijev z ustrežno finančno podporo. Zaradi pomembnosti italijanskih ustanov, po dogovoru iz leta 1993, Republika Slovenija sofinancira italijanske ustanove v Republiki Hrvaški (založniška hiša EDIT – Reka³⁶, Italijanska Drama – Reka³⁷, Italijanska Unija³⁸, Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju³⁹).

Prvi korak na področju informiranja pripadnikov madžarske narodnosti v njihovem maternem jeziku je bil storjen leta 1956, ko je bila lokalnemu casopisu Pomurski vestnik dodana priloga v madžarskem jeziku z naslovom *Népújság*. Od leta 1958 dalje pa izhaja kot samostojni tednik. Naklada znaša približno 2000 izvodov, naročnikov pa je kakšnih 1600. Vsako leto uredništvo pripravi tudi izdajo almanaha z naslovom *Neptár*. V letu 1986 je v tedniku *Népújság* izšla prva številka posebne priloge z literarno in kulturno tematiko *Muratáj*, iz katere je v letu 1988 nastala samostojna istoimenska literarna revija. Izdajatelj vseh omenjenih publikacij je Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti, ki je bil ustanovljen leta 1993.

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije se zaveda, kako pomembno je širjenje pravih informacij o delovanju in prispevkih manjšinskih skupnosti, zato že vrsto let financira številna glasila manjšinskih društev in zvez, njihove internetne strani in različne publikacije, vse omenjeno v okviru programa posebne skrbi. Vse, kar je doslej financiralo, je dostopno za ogled v knjižnici INDOK, Metelkova 4, pa tudi prek COBISS-a. Celó vec: na pobudo sektorja je ministrica za kulturo 15. julija 2002 RTV Slovenija poslala priporočilo, naj v svoje programe vključi več programa v manjšinskih jezikih. Vec kot priporočilo s strani Ministrstva za kulturo Republike Slovenije ni možno, zaradi neodvisnosti medijev.

Jezikovni projekti in jeziki

³⁶ Založniška hiša Edit: <http://www.edit.hr/>.

³⁷ Hrvatsko narodno kazalište Ivana Zajca: <http://www.hnk-zajc.hr>.

³⁸ Italijanska Unija: <http://www.unione-italiana.hr/>.

³⁹ Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju: <http://www.crsrv.org/>.

Jezikovne projekte na manjšinskem področju podpiramo že vrsto let prednostno. Hkrati pa pri novih kadrih, ki jih v sektorju zaposluje, pazimo tudi na njihovo znanje različnih jezikov, tudi madžarskega. Zanimiva je ugotovitev, da se je v letu 2007 glede na leto 2006 bistveno povečalo število jezikovnih projektov v posebnem programu Ministrstva za kulturo Republike Slovenije pri Romih, nekoliko tudi pri madžarski skupnosti, približno enako pa je ostalo pri italijanski narodni skupnosti. To bi lahko interpretirali z dejstvom, da še ni kodifikacije romskega jezika, da pa je zelo prisotna skrb za jezikovno identiteto Romov, tako pri Romih samih, ki prijavljajo projekte, kot tudi v strokovni javnosti.

10. člen

Marca 2005 je zacela veljati **Uredba o upravnem poslovanju**, ki je nadomestila Uredbo o poslovanju organov javne uprave z dokumentarnim gradivom (Uradni list RS, št. 91/2001) ter še nekatere druge podzakonske akte. V skladu z uredbo morajo biti na primer vsi življenjski dogodki na državnem portalu e-uprave izpisani tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, enako velja tudi za osnovne informacije o portalu. V italijanskem in madžarskem jeziku morajo biti pripravljene tudi elektronski obrazci za oddajo vlog po spletu in na spletu objavljeni podatki o upravnih storitvah organa.⁴⁰

V začetku novembra 2005 je začel veljati spremenjeni **Zakon o državni upravi**⁴¹, s katerim je dosedanji 4. člen spremenjen tako, da se glasi: »Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje tudi v jeziku narodne skupnosti. Če stranka v postopku uporablja jezik narodne skupnosti, uprava vodi postopek v jeziku narodne skupnosti in izdaja pravne in druge akte v postopku v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti. Pred začetkom postopka mora organ seznaniti stranko s to pravico.«

Državni zbor Republike Slovenije je 22. novembra 2007 sprejel **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravniškem državnem izpitu**:

⁴⁰ Uredba o upravnem poslovanju (Uradni list RS, št. 20/2005):

172. člen
(Oblika ovojnice)

...
(12) Na območju občin, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, mora biti besedilo na ovojnici napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

...
180. člen
(Elektronska vrocilnica in sporočila)

...
(3) Na območju lokalnih skupnosti, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, mora biti besedilo vrocilnice in sporočila napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

...
223. člen
(Poslovanje v jezikih italijanske in madžarske narodne skupnosti)
(1) Na območjih lokalnih skupnosti, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, so vsi obrazci, prejemne štampiljke, žigi ter dokumenti iz uradnih evidenc sestavljeni in izpisani tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

(2) Vse sestavine uradnega dokumenta morajo biti natisnjene tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, ce se uporabljajo na območjih, na katerih živi italijanska oziroma madžarska narodna skupnost.

(3) Vsi življenjski dogodki na državnem portalu e-uprava morajo biti izpisani tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, enako velja za osnovne informacije o portalu.

(4) V italijanskem in madžarskem jeziku morajo biti pripravljene tudi elektronski obrazci za oddajo vlog preko spleta in na spletu objavljeni podatki o upravnih storitvah organa.

⁴¹ Uradni list RS, št. 93/2005.

Za prvim odstavkom 5. člena se doda nov drugi odstavek, ki se glasi:

»V skupnem številu pripravniških mest za pripravnike, ki sklenejo delovno razmerje na sodišču, se na posameznem višjem sodišču, na katerega območju je sodišče nižje stopnje, ki posluje tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, posebej določi število mest za usposabljanje pripravnikov, ki obvladajo italijanski oziroma madžarski jezik na višji ravni in prebivajo na območju višjega sodišča, na katerega območju je sodišče nižje stopnje, ki posluje tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«.

Za drugim odstavkom 7. člena se dodata nova tretji in četrti odstavek, ki se glasita:

»Oseba mora priložiti prijavi tudi dokazila, ki so potrebna za določitev prednostnega vrstnega reda opravljanja pripravništva po določbah tega zakona in za zasedbo posebnih mest, določenih v skladu s 5. členom tega zakona. Če je oseba pridobila strokovni naslov iz 6. člena tega zakona v Republiki Sloveniji, ji dokazil o strokovnem naslovu in dokazil za določitev prednostnega vrstnega reda opravljanja pripravništva po tem zakonu ni treba priložiti, temveč te podatke za ugotavljanje pogojev iz 6. člena tega zakona in za določitev ter objavo prednostnega vrstnega reda opravljanja pripravništva po tem zakonu pridobi predsednik višjega sodišča namesto nje na visokošolskem zavodu, na katerem je pridobila strokovni naslov.

Prijavi ni treba prilagati dokazila o aktivnem znanju slovenskega jezika, če je oseba pridobila strokovni naslov iz 6. člena tega zakona v Republiki Sloveniji. Višja raven znanja jezika se izkazuje s pridobljenim strokovnim naslovom ustrezne smeri iz italijanskega ali madžarskega jezika, s končanim enakovrednim izobraževanjem v tujini, s pridobljeno javno veljavno listino za višjo raven znanja italijanskega ali madžarskega jezika na podlagi javno veljavnega izobraževalnega programa ali s potrdilom o vpisu v imenik sodnih tolmačev za enega od obeh jezikov.«.

Na podlagi 5. člena Zakona o pravniškem državnem izpitu je Vlada Republike Slovenije sprejela **Sklep o določitvi skupnega števila pripravniških mest na posameznih sodiščih za sodniške pripravnike**.⁴²

Na posameznih višjih sodiščih se določi naslednje število pripravniških mest za sodniške pripravnike, ki opravljajo pripravništvo v delovnem razmerju na sodišču, in sicer na:

- Višjem sodišču v Celju 26 pripravniških mest;
- Višjem sodišču v Kopru skupaj 30 pripravniških mest, od tega dve mesti za usposabljanje sodniških pripravnikov, ki obvladajo italijanski jezik na višji ravni;
- Višjem sodišču v Ljubljani 92 pripravniških mest;
- Višjem sodišču v Mariboru skupaj 60 pripravniških mest, od tega dve mesti za usposabljanje sodniških pripravnikov, ki obvladajo madžarski jezik na višji ravni.

Januarja 2008 je bil sprejet **Zakon o pacientovih pravicah**,⁴³ ki določa, da ima pacient pravico, da zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci z njim govorijo ali drugače komunicirajo v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti na območjih lokalnih skupnosti, kjer je poleg slovenskega jezika uradni jezik tudi italijanski oziroma madžarski jezik (19. člen). Zaradi zagotavljanja varnosti in kakovosti zdravstvenih storitev in za varstvo potrošnika rabo jezika natančno urejajo tudi drugi zdravstveni zakoni (Zakon o zdravniški službi, Zakon o zdravstveni dejavnosti, Pravilnik o oglaševanju zdravil).

⁴² Uradni list RS, št. 25/2008.

⁴³ Uradni list RS, št. 15/2008.

11. člen

29. marca 2008 je začel veljati **Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb**, ki v četrtem odstavku 17. člena (četrto poglavje: odlok o določitvi območja naselja in odlok o določitvi imena naselja) določa, da morajo pred odločanjem o odloku o določitvi imena naselja na narodnostno mešanih območjih udeležene občine pridobiti soglasje pristojne samoupravne narodne skupnosti. Pristojna samoupravna narodna skupnost da soglasje prek članov občinskega sveta – predstavnikov narodne skupnosti. Tudi v postopku vzpostavitve uličnega sistema in imenovanja ulice se smiselno uporablja četrto poglavje tega zakona.

Dosedanji zakon, ki je urejal to področje, t.j. Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb iz leta 1980, je namreč v 8. členu določal, da o imenovanju, preimenovanju, združevanju, razdruževanju in odpravi naselij in ulic ter o določitvi območij naselij odloča občinska skupščina.

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, soodloča v postopku iz prejšnjega odstavka tudi samoupravna interesna skupnost za prosveto in kulturo ustrezne narodnosti.

12. člen

Gl. tudi spodaj AD/14. člen.

Zakonodaja

Šolska zakonodaja vprašanje medsebojnega razumevanja med vsemi jezikovnimi skupinami v državi ureja v *Zakonu o financiranju vzgoje in izobraževanja* (v nadaljevanju: ZOFVI) in *Zakonu o osnovni šoli* (v nadaljevanju: ZOŠ):

- ZOFVI: med cilje sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji sodi tudi »razvijanje jezikovnih zmožnosti in sposobnosti in ozaveščanje položaja slovenskega jezika kot jezika države Slovenije; na območjih, ki so opredeljena kot narodno mešana, pa ob slovenskem jeziku tudi ohranjanje in razvijanje italijanskega in madžarskega jezika« ter »vzgajanje in izobraževanje za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje tudi globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, do svoje in drugih kultur, do naravnega in družbenega okolja, do prihodnjih generacij«.

- eden splošnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja (2. člen ZOŠ) je »razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporocanje in izražanje v slovenskem jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku«, »vzgajanje in izobraževanje za trajnostni razvoj in dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, svoje in drugih kultur, naravnega in družbenega okolja, prihodnjih generacij«, »vzgajanje za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin« ter »razvijanje sposobnosti razumevanja v tujih jezikih«, kar pomembno prispeva k spoštovanju, razumevanju in strpnosti do regionalnih ali manjšinskih jezikov.

- 6. člen ZOŠ, ki ureja učni jezik vzgoje in izobraževanja v osnovni šoli, določa, da se v osnovnih šolah na območjih, kjer prebivajo pripadniki slovenskega naroda

in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, "učenci v šolah s slovenskim učnim jezikom obvezno učijo italijanski jezik, učenci v šolah z italijanskim učnim jezikom pa obvezno slovenski jezik";

- 7. člen ZOŠ opredeljuje varstvo posebnih pravic manjšin, ki ga ureja zakon;
- 8. člen ZOŠ se ne omejuje na posamezne jezike, temveč za kateri koli jezik omogoča, da se otrokom slovenskih državljanov, katerih materni jezik ni slovenski, v skladu z mednarodnimi pogodbami organizira pouk njihovega maternega jezika in kulture.

Formalni vzgojno-izobraževalni sistem

Učni nacrti in kurikuli

Znotraj **predmetnika** osnovne šole, ki določa letno in tedensko število ur pouka posameznega predmeta oz. predmetnega področja in minimalno število ur, potrebnih za uresničevanje učnega nacrtja za posamezni predmet, se medsebojno razumevanje med vsemi jezikovnimi skupinami v državi pospešuje predvsem skozi vsebine naslednjih predmetov, kjer je ta tematika tudi eksplicitno zastopana:

- *slovenski jezik* (1.-9. razred OŠ – ISCED 1 in 2);
- *geografija* (6.-9. razred OŠ – ISCED 1 in 2);
- *zgodovina* (6.-9. razred OŠ – ISCED 1 in 2);
- *družba* (5.-9. razred OŠ – ISCED 1 in 2);
- *državljska in domovinska vzgoja ter etika* (8. in 9. razred OŠ – ISCED 2) ter
- *izbirni predmet državljanska kultura* (9. razred OŠ – ISCED 2).

Učenci, ki pripadajo večinskemu delu slovenskega prebivalstva, se o medsebojnem razumevanju med vsemi jezikovnimi skupinami v državi učijo npr. pri slovenskem jeziku, kjer je eden splošnih ciljev prvega triletja tudi spoštovanje do drugih jezikov ter obvladovanje in uporabljanje posameznih oblik neknižnega jezika (narečja - pokrajinski pogovorni jezik), v drugem triletju pa spoznajo poseben položaj italijanskega in madžarskega jezika na delu slovenske Istre oz. Prekmurja. Tudi v okviru ostalih predmetov iz družboslovno-humanisticnega sklopa osnovnošolskega izobraževanja je spoštovanje, razumevanje in strpnost do regionalnih ali manjšinskih jezikov zastopano tako na ravni posameznih vsebin kakor tudi splošnih ciljev omenjenih predmetov.

Vsebinsko **učbenikov** potrjuje Strokovni svet za splošno izobraževanje po predhodni obravnavi svoje Komisije za učbenike. Eden pogojev za potrditev učbenika je njegova skladnost s cilji predmeta. V učnem nacrtu za zgodovino v osnovni šoli (ISCED 1 in 2) so npr. med drugim naštetih cilji:

Učenci:

- spoznavajo in razvijajo razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti
- pridobivajo vedenja o kulturni dediščini v splošnem in nacionalnem okviru in dojemljivost za evropske kulturne in civilizacijske življenjske vrednote ter se na primerih iz krajevne zgodovine ozaveščajo o pomenu ohranjanja slovenskih kulturnih tradicij
- ob zgodovinskih primerih razvijajo dojemljivost za vrednote, pomembne za avtonomno skupinsko delo in za življenje v pluralni ter demokratični družbi (strpnost, odprtost, miroljubnost, strpno poslušanje tujega in argumentiranje svojega

mnenja, medsebojno sodelovanje, spoštovanje temeljnih človekovih pravic in dostojanstva)

Iz navedenega je razvidno, da učbeniki morajo vsebovati elemente, ki razvijajo demokratične vrednote, med drugim spoštovanje do različnih kultur in skupnosti, življenje v večkulturni družbi in medsebojno sodelovanje.

V vseh osnovnih šolah je uveljavljen sistem izposoje učbenikov iz učbeniškega sklada, kjer si jih učenci lahko izposodijo. Novost v šolskem letu 2008/2009 je zagotavljanje brezplačne izposoje učbenikov iz učbeniških skladov za vse učence osnovne šole (ISCED 1 in 2)). Srednje šole (ISCED 3) ustanavljajo učbeniške sklade prostovoljno, dijaki za učbenike plačajo izposojevalnino, ki ne sme biti višja od ene tretjine cene, po kateri je šola nabavila učbenik.

Neformalni vzgojno-izobraževalni sistem

Priznavanje poklicnih kvalifikacij

Slovenski sistem kvalifikacij sestavljajo trije podsistemi: kvalifikacije, pridobljene z izobraževalnimi programi v *temeljnem stopenjskem izobraževanju*, ki se konča s pridobitvijo spricevala, diplome ali drugih dokazil o javno veljavni izobrazbi; certifikatni sistem *nacionalnih poklicnih kvalifikacij* (v nadaljevanju: NPK), ki omogoča pridobivanje delovne poklicne oziroma strokovne usposobljenosti in priznavanje neformalno pridobljenega znanja z javno veljavno listino; *nadaljevalno in dopolnilno izobraževanje*, s katerim posameznik pogloblja znanje in razvija kompetence za življenje, delo, mobilnost in napredovanje v karieri in po katerem pridobi potrdilo, ki je lahko pogoj za zaposlitev ali nadaljnje opravljanje dela.

Slovenska vlada je aprila 2006 sprejela *Uredbo o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja*⁴⁴ (Klasius), ki predstavlja eno formalnih podlag za izgradnjo slovenskega ogrodja kvalifikacij. Temelji na osmih ravneh, na katere se umeščajo vse tri zgoraj naštet skupine kvalifikacij od osnovnošolskih do doktorskih glede na učne izide. V pripravi so konceptualne podlage in imenovana je delovna skupina za izgradnjo nacionalnega ogrodja kvalifikacij. Priprava nacionalnega ogrodja kvalifikacij bo zahtevala ponoven premislek o umestitvi posamičnih področij in ravni vzgoje in izobraževanja, npr. poklicnega in strokovnega izobraževanja.

*Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah*⁴⁵ iz leta 2000 je v slovenski prostor uvedel sistem preverjanja in potrjevanja NPK, ki temelji na ucnih dosežkih, ne glede na to, kako so bila znanja, spretnosti in zmožnosti pridobljeni. Preverjanje in potrjevanje (certificiranje) NPK je namenjeno odraslim osebam in poteka na podlagi neposrednega dokazovanja znanj, spretnosti in zmožnosti ali pa na podlagi listin in drugih dokazil, zbranih v portfoliju posameznika. Tako postanejo vidni rezultati neformalnega in priložnostnega učenja. Gospodarstvo kot dobre plati zakona izpostavlja predvsem, da omogoča hitre odzive na spremembe v delovnih procesih, da se postopki uvajanja znanj in kompetenc skrajšujejo in cenijo ter da

⁴⁴ Uradni list RS, št. 46/2006.

⁴⁵ Uradni list RS, št. 81/2000.

kandidati, ki morajo dokazati poklicno usposobljenost, le-to dokažejo z neposrednim preverjanjem in potrjevanjem.

Zakon je bil leta 2006 spremenjen⁴⁶ z namenom, da bi se povezalo formalno in neformalno izobraževanje in delovne izkušnje, da bi se zagotovilo partnerstvo in sodelovanje pri razvoju NPK in njihovi promociji, da bi se omogocila prenosljivost med različnimi področji ter ravnmi izobraževanja in usposabljanja ter zagotovila preglednost nad izvajanjem postopkov certificiranja.

Obstaja tudi poseben program NPK, ki udeležencem zagotavlja pridobitev javne listine o nacionalni poklicni kvalifikaciji, ki izkazuje pridobljena strokovna znanja in spretnosti, potrebna za opravljanje poklica ali posameznih zadolžitev v okviru poklica. Program je namenjen vsem brezposelnim.

13. člen

V Republiki Sloveniji trenutno delujeta dve zasebni osnovni šoli, in sicer Waldorfska šola ter Osnovna šola Alojzija Šuštarja.

V Republiki Sloveniji trenutno obstaja šest zasebnih srednjih šol, ki izvajajo gimnazijski program, ter ena srednja šola s koncesijo, ki izvaja programe nižjega poklicnega izobraževanja.

14. člen

Vzgoja in izobraževanje pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti je sestavni del vzgojno-izobraževalnega sistema v Republiki Sloveniji. Cilje in načine izvajanja določajo naslednji zakonski in podzakonski akti:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/2007 - uradno prečiščeno besedilo in 36/2008);
- Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/2005 – uradno prečiščeno besedilo in 25/2008);
- Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/2006 – uradno prečiščeno besedilo in 102/2007);
- Zakon o gimnazijah (Uradni list RS, št. 1/2007 – uradno prečiščeno besedilo);
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/2006);
- Zakon o maturi (Uradni list RS, št. 15/2003);
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/2001);
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in šolah z italijanskim ucnim jezikom (Uradni list RS, št. 75/2005, 85/2006, 68/2007 in 73/2008);
- Pravilnik o normativih in standardih v dvojezični srednji šoli (Uradni list RS, št. 85/2003, 100/2007 in 67/2008);
- Pravilnik o normativih in standardih v srednjih šolah z italijanskim ucnim jezikom (Uradni list RS, št. 85/2003, 103/2007 in 67/2008).

Sprejeta sta bila:

⁴⁶ Uradni list RS, št. 118/2006; gl. tudi št. 1/2007 - uradno prečiščeno besedilo.

- Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v devetletni dvojezični osnovni šoli in devetletni osnovni šoli z italijanskim ucnim jezikom (Uradni list RS, št. 35/2006). Pravilnik določa smer izobrazbe, ki jo morajo ob izpolnjevanju drugih z zakonom določenih pogojev imeti učitelji v dvojezični devetletni osnovni šoli in v devetletni osnovni šoli z italijanskim ucnim jezikom za izvajanje tistih delov programov, kjer predmetnika devetletne dvojezične osnovne šole in devetletne osnovne šole z italijanskim ucnim jezikom določata druge predmete kot predmetnik devetletne osnovne šole oziroma je z zakonom omogočena drugačna organizacija pouka kot v programu devetletne osnovne šole. S tem pravilnikom se določajo tudi predmeti, pri katerih se za učitelje zagotavljajo programi profesionalnega usposabljanja.
- Pravilnik o preizkusu znanja ucnega jezika na narodno mešanih območjih (Uradni list RS, št. 100/2006). Pravilnik ureja obseg, vsebino in način preizkusa znanja ucnega jezika za opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcih in šolah v jeziku narodne skupnosti oziroma v dvojezičnih vrtcih in šolah za tiste delavce, ki ne izpolnjujejo pogojev, ki jih določa Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja.

Italijanska narodna skupnost

V Republiki Sloveniji sta se razvila različna modela izobraževanja za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti kot posledica različnih zgodovinskih in drugih vplivov. Ob tem je potrebno poudariti, da imata oba modela enake cilje: dvojezičnost in sožitje obeh narodov in kultur.

Za uresničevanje pravic pripadnikov italijanske narodne skupnosti na področju predšolske vzgoje, osnovnega, splošnega srednjega in poklicnega izobraževanja so v skladu z zakonodajo na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, ustanovljeni vrtci in šole, v katerih poteka vzgojno oz. vzgojno-izobraževalno delo v italijanskem jeziku. Slovenski jezik v teh šolah je obvezen predmet. V vzgojno izobraževalnih zavodih, v katerih poteka izobraževanje v slovenskem jeziku, pa je obvezno učenje jezika narodne manjšinske skupnosti. Na teh območjih delujejo trije vrtci, tri osnovne šole s podružnicami in tri srednje šole, ki delujejo v italijanskem ucnem jeziku.

Podatki o vrtcih in šolah na narodnostno mešanem območju v šolskem letu 2008/09:

Vrtec	Število oddelkov	Število otrok	Povprečno št. otrok na oddelek
Pri OŠ Dante Alighieri Izola	5	90	18,00
Vrtec La Cocinella Lucija - Giardino d'infanzia La Cocinella Lucia	6	104	17,33
Vrtec Delfino Blu Koper - Giardino d'infanzia Delfino Blu Capodistria	10	171	17,10
S k u p a j :	21	365	17,38

Vir: Ministrstvo z a šolstvo in šport Republike Slovenije

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Osnovna šola Dante Alighieri Izola - Scuola elementare Dante Alighieri Isola	9	80	8,88
Osnovna šola Pier Paolo Vergerio il Vecchio Koper - Scuola elementare Pier Paolo Vergerio il Vecchio Capodistria (skupaj)	19	176	9,26
- maticna šola	10	116	
- podružnica šole v Semedeli	3	19	
- podružnica šole v Bertokih	2	13	
- podružnica šole v Hrvatinih	4	28	
Osnovna šola Vincenzo e Diego de Castro Piran - Scuola elementare Vincenzo e Diego de Castro Pirano (skupaj)	11	109	9,90
- maticna šola	5	51	
- podružnica šole v Luciji	3	36	
- podružnica šole v Secovljah	3	22	
S k u p a j :	41	365	9,48

Vir: Ministrstvo z a šolstvo in šport Republike Slovenije

Srednja šola	Število oddelkov	Število dijakov	Povprečno št. dijakov na oddelek
Gimnazija Antonio Sema Piran - Ginnasio Antonio Sema Pirano	4	41	10,25
Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper - Ginnasio Gian Rinaldo Carli Capodistria	4	61	15,25
Srednja šola Pietro Coppo Izola - Scuola media Pietro Coppo Isola	11	73	6,64
S k u p a j :	19	175	9,21

Vir: Ministrstvo z a šolstvo in šport Republike Slovenije

Srednja šola Pietro Coppo izvaja programe za poklice prodajalec, ekonomski tehnik, kuhar, natakar, administrator, avtomehanik, gastronomski tehnik in strojni tehnik.

Italijanski jezik in književnost se lahko študira na Univerzi v Ljubljani (Oddelek za romanske jezike in književnost na Filozofski fakulteti) ter Univerzi na Primorskem v Kopru (Katedra za italijanistiko v okviru Oddelka za uporabno jezikoslovje na Fakulteti za humanisticne študije). Pripadniki italijanske narodnosti lahko študirajo

tudi na univerzah v Italiji (predvsem, ko se želijo izobraževati v italijanskem jeziku na ostalih nelingvističnih področjih) in na Hrvaškem (Reka, Pulj).

Ucencem, ki ne obiskujejo dvojezične srednje šole ali srednje šole z italijanskim ucnim jezikom in se želijo še naprej uciti madžarski oz. italijanski jezik, je zagotovljen brezplačen pouk maternega jezika tudi zunaj dvojezičnega območja. T. i. fakultativni pouk jezika narodnosti se organizira, če se zanj odloči najmanj pet dijakov oziroma vajencev, in je za dijake in vajence brezplačen. Skupina dijakov oziroma vajencev se lahko oblikuje tudi izmed dijakov oziroma vajencev, ki se izobražujejo po različnih izobraževalnih programih v različnih šolah v istem kraju. Za fakultativni pouk italijanskega jezika trenutno ni zanimanja.

Za vzgojno-izobraževalno področje srednjega splošnega ter poklicnega in strokovnega izobraževanja je bilo v letu 2007/08 objavljenih skupaj 20 javno veljavnih izobraževalnih programov za izvajanje v italijanskem ucnem jeziku, in sicer:

- srednje poklicno izobraževanje: 15 ;
- srednje strokovno izobraževanje: 1;
- poklicno-tehniško izobraževanje: 1;
- poklicni tecaj: 1;
- srednje splošno izobraževanje: 1;
- maturitetni tecaj: 1.

Pri tem je treba ponovno poudariti tudi to, da sta v ucnem procesu vselej prisotna učenje jezika večinskega naroda oz. jezika italijanske manjšine. Gradivo iz italijanske zgodovine, kulture in zemljepisa je dodano ustreznemu slovenskemu ucnemu programu. Upravno poslovanje v šolah je dvojezično in tudi poslovanje v javnosti ter s starši dijakov sta dvojezična. Dvojezični so tudi dokumenti, ki jih izdajajo nekatere druge šolske ustanove.

Nadaljnje izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju poteka v skladu s Pravilnikom o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v VIZ (Uradni list RS, št. 64/2004). Vsako leto je objavljen katalog programov, iz katerega učitelji in drugi strokovni delavci izberejo program glede na potrebe in svoje želje.

Madžarska narodna skupnost

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in madžarske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, poteka vzgojno-izobraževalno delo v skladu z zakonom dvojezično, tj. v slovenskem in madžarskem jeziku. Te vrtce in šole skupaj obiskujejo otroci oziroma ucenci slovenske in madžarske narodnosti. Tak način dela omogoča ucencem, da poleg maternega jezika spoznajo tudi jezik in kulturo drugega naroda. Vzgojno-izobraževalno delo poteka v obeh jezikih, pri ucnju maternega jezika in drugega jezika se ucenci razdelijo v skupine, kar omogoča večjo zahtevnost pouka maternega jezika. Na teh območjih delujejo štiri dvojezični vrtci, pet dvojezičnih osnovnih šol s podružnicami in ena dvojezična srednja šola.

Podatki o vrtcih in šolah na narodnostno mešanem območju v šolskem letu 2008/09:

Vrtec	Število oddelkov	Število otrok	Povprečno št. otrok na oddelek
Vrtec pri Dvojezicni OŠ Dobrovnik	2	37	18,50
Vrtec pri Dvojezicni OŠ Prosenjakovci	2	15	7,50
Vrtec Lendava – Lendvai Óvoda	14	208	14,86
Vrtec Moravske Toplice	1	11	11,00
Skupaj:	19	271	14,26

Vir: Ministrstvo z a šolstvo in šport Republike Slovenije

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Dvojezicna osnovna šola Lendava I (skupaj) - 1. Sz. Lendvai Kétnyelvu Általános Iskola - matična šola - podružnica šole v Gaberju	34 31 3	571 542 29	16,79
Dvojezicna osnovna šola Lendava II. (osnovna šola s prilagojenim programom) - II. Sz. Lendvai Kétnyelvu Általános Iskola	3	21	7,00
Dvojezicna osnovna šola Genterovci - Göntérházi Kétnyelvu Általános Iskola	9	71	7,88
Dvojezicna osnovna šola Dobrovnik Kétnyelvu Általános Iskola, Dobronak	9	75	8,33
Dvojezicna osnovna šola Prosenjakovci (skupaj) - Kétnyelvu Általános Iskola, Pártosfalva - matična šola - podružnica šole v Domanjševcih - podružnica šole v Hodošu	10 8 1 1	87 76 4 7	8,70
Skupaj:	65	825	12,69

Vir: Ministrstvo z a šolstvo in šport Republike Slovenije

V letu 2004 je bila zaključena investicija v eno najmodernejših in vrhunsko opremljenih osnovnih šol v Dobrovniku, kjer je država preko Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Ministrstva za informacijsko družbo in same občine Dobrovnik prispevala ca. 2.587.214,00 evrov.

--	--	--	--

Srednja šola	Število oddelkov	Število dijakov	Povprečno št. dijakov na oddelek
Dvojezična srednja šola Lendava - Kétnyelvu Középiskola, Lendava	20	315	15,75

Vir: Ministrstvo z a šolstvo in šport Republike Slovenije

Septembra 2005 so v Lendavi odprli moderen Dvojezični srednješolski center z nadstandardno športno dvorano s 400 sedeži in površino cca. 1.750 m². V sklopu tega je bila zgrajena tudi infrastruktura, plocniki, kolesarske steze ... Gradnjo omenjenega centra je financirala država z 11.266.900,35 evri. Ob odprtju tega srednješolskega centra, ki ima gimnazijski, ekonomski in strojno-tehniški program ter program poklicnega izobraževanja, pa se je uradno navajalo, da je šolo v šolskem letu 2004/2005 obiskovalo 313 dijakov.⁴⁷

Dvojezična srednja šola v Lendavi izvaja gimnazijski program, izmed ostalih ponujenih programov pa se dijaki izobražujejo za poklic prodajalca, ekonomskega in strojnega tehnika, kuharja, avtomehanika, inštalaterja strojnih instalacij, pecarja-keramika, elektrikarja energetika in oblikovalca kovin.

Možnost nadaljevanja študija madžarskega jezika za pripadnike madžarske narodnosti je na Univerzi v Mariboru (Oddelek za madžarski jezik in književnost na Filozofski fakulteti – sestavljata ga Katedra za madžarski jezik s književnostjo ter Lektorat za madžarski jezik) in na Univerzi v Ljubljani (Lektorat za madžarski jezik na Filozofski fakulteti) ter na podlagi bilateralnega sporazuma med Slovenijo in Madžarsko tudi na univerzah na Madžarskem (letno na Madžarskem študira okoli 50 pripadnikov madžarske narodne skupnosti).

V šolskem letu 2007/08 je fakultativni pouk (gl. zgoraj pri italijanski narodni skupnosti) madžarskega jezika obiskovalo 23 dijakov v Murski Soboti, Rakicanu in Radencih.

Za vzgojno-izobraževalno področje srednjega splošnega ter poklicnega in strokovnega izobraževanja je bilo v letu 2007/08 objavljenih skupaj 20 javno veljavnih izobraževalnih programov za dvojezično izvajanje, in sicer:

- srednje poklicno izobraževanje: 15;
- srednje strokovno izobraževanje: 2;
- poklicno-tehniško izobraževanje: 1;
- poklicni tecaj: 0;
- srednje splošno izobraževanje: 1;
- maturitetni tecaj: 1.

Pri tem je potrebno poudariti tudi to, da sta v ucnem procesu stalno prisotna slovenski in madžarski jezik. Gradivo iz madžarske zgodovine, kulture in zemljepisa je dodano ustreznemu slovenskemu ucnemu programu. Vecina šolskih knjig je dvojezična. Upravno poslovanje v dvojezičnih šolah in tudi poslovanje v

⁴⁷ Uradna brošura Dvojezične srednje šole Lendava (september 2005).

javnosti ter s starši dijakov sta dvojezicna. Dvojezicni so dokumenti, ki jih izdajajo dvojezicne šolske ustanove.

Nadaljnje izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju poteka v skladu s Pravilnikom o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v VIZ, poleg tega pa je nadaljnje usposabljanje učiteljev, ki delajo v dvojezicnih izobraževalnih ustanovah, zagotovljeno in se izvaja v skladu s Sporazumom o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko.⁴⁸

V okviru programov, ki so namenjeni **profesionalnemu usposabljanju strokovnih delavcev** za sožitje z italijansko in madžarsko narodno skupnostjo, so bili med 2004 in 2008 v katalogu objavljeni trije različni seminarji v trajanju od 24 do 48 ur. V teh programih se je izobraževalo skupaj 315 strokovnih delavcev. To so programi:

- Seminar italijanščine in kulture;
- Poletni seminar madžarščine;
- Seminar v Republiki Italiji.

Romi

Republika Slovenija vlaga precej naporov za vključevanje Romov v vrtce, obvezno šolo in nadaljnje izobraževanje.

Zakonski in podzakonski akti, ki na področju vzgoje in izobraževanja urejajo pravice Romov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/2007 - uradno prečiščeno besedilo, in 36/2008);
- Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/2005 – uradno prečiščeno besedilo, in 25/2008);
- Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/2006 – uradno prečiščeno besedilo, in 102/2007).

Decembra 2002 je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije ustanovilo posebno delovno skupino, ki je podrobneje analizirala izobraževanje Romov. Ugotovljeno je bilo, da je treba zagotoviti učinkovitejšo in bolj usklajeno politiko izobraževanja. Leta 2004 je bil tako pripravljen dokument z naslovom **Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji**, ki so ga maja oziroma junija 2004 sprejeli najvišji strokovni organi na področju edukacije. Strategija predstavlja podlago za nadaljnje konkretne in usklajene ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja. Pri celotni pripravi strateškega dokumenta je sodelovala Zveza Romov Slovenije, ki je aktivno **vključena tudi v njegovo implementacijo**.

Dokument vsebuje naslednje rešitve:

- zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred pricetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija v vzgojno izobraževalnem

⁴⁸ Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Uradni list RS-MP, št. 6/1993).

zavodu, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v osnovno šolo;

- romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi custveno in jezikovno bariero in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija ciljev (npr. veckulturnosti) oziroma standardov znanja v učnih nacrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine in identitete;
- nadaljnje izobraževanje in usposabljanje za strokovne delavce;
- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije;
- ne segregacija, praviloma ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka;
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben nacrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in nacrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);
- romski učenci kot etnicna skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenceva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom);
- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v *Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010* (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost je namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile; razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja; posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi; zagotovitvi sredstev za brezplačno udeležbo v programih in brezplačno učno pomoč.

Cilji in ukrepi, zajeti v dokumentu, so strateški in jih ni mogoče uresniti vse hkrati. Prav zato je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije leta 2005 imenovalo posebno skupino za uresničevanje strategije, ki jo vodi predsednik Zveze Romov Slovenije. Navedena skupina vsako leto izdela t. i. akcijski nacrt za tekoče leto s konkretno opredeljenimi aktivnostmi. Tako so bili izdelani in izvedeni že akcijski nacrti za leto 2005, 2006, 2007 in 2008. Finančna sredstva za izvedbo akcijskega nacrta se zagotavljajo iz proračuna, v letu 2008 pa tudi s finančnimi sredstvi Evropskega socialnega sklada.

V tem času so bile tako izvedene naslednje **aktivnosti oziroma ukrepi**:

- Z normativnim aktom je bil ukinjen normativ za oblikovanje oddelkov s samo romskimi učenci.

- Vzpostavljena je bila mreža šol, v katere so vključeni učenci Romi. V okviru te mreže učitelji izmenjujejo izkušnje in primere dobre prakse ter se dodatno strokovno usposabljaajo. Usposabljanja izvajajo tako fakultete in inštituti kot javni zavodi (npr. Zavod Republike Slovenije za šolstvo).
- Šolam so bila zagotovljena sredstva za izvajanje projektov in drugih aktivnosti, ki so uresničevale cilje medkulturnega dialoga. Projekti in aktivnosti šol naj bi prispevali k boljšemu poznavanju kultur (romske in drugih) in tako omogočali sožitje in odpravljanje stereotipov.
- V tem obdobju je bilo financiranih več razvojno-raziskovalnih del. Razvojno raziskovalna dela so element "*evidence-based policy*", saj je le s tovrstnimi podlagami mogoče oblikovati učinkovito edukacijsko politiko. Tako je bila npr. pripravljena standardizacija romskega jezika kot podlaga za poučevanje romskega jezika.
- Izdelane so bile podlage za oblikovanje poklica romski pomočnik, leta 2008 pa so bila zagotovljena tudi sredstva za vključevanje romskih pomočnikov v šolski sistem.
- V letu 2008 so bila zagotovljena sredstva za povečanje števila pedagoških delavcev v oddelkih, kjer so vključeni učenci Romi.
- Zveza Romov je izvedla neodvisno evalvacijo izobraževanja učencev Romov in na podlagi le-te predlagala konkretne ukrepe.
- Zveza Romov vsako leto (tudi s pomočjo sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije) izvede romski tabor, katerega osrednji cilj je učenje romskega jezika.
- V tem času je bila posebna pozornost namenjena tudi procesom usmerjanja romskih otrok v šole za otroke z lažjimi motnjami v duševnem razvoju.
- Financiran je projekt, s katerim naj bi razvili didaktiko (in učna sredstva) poučevanja slovenščine kot tujega jezika in tako omogočili hitrejšo in uspešnejšo osvajanje slovenskega jezika.
- Sofinancirane so bile publikacije Zveze Romov in romskih posameznikov, ki so ustvarili literarna dela.
- Izdelan in sprejet je bil učni nacrt za predmet Romska kultura.

Država posebej obravnava in šolam priznava **ugodnosti** za vzgojo in izobraževanje romskih učencev. Za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi (obseg ur pouka za drugega strokovnega delavca v oddelku 1. razreda, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi, je 15 ur pouka za 10-14 učencev, za 15-21 učencev pa 20 ur pouka), posebej financira prehrano, učbenike, ekskurzije, ipd..

Predšolski romski otroci so integrirani v redne oddelke v vrtcih v občinah: Beltinci, Brežice, Cankova, Dobrovnik, Jesenice, Kocevje, Križevci, Krško, Kuzma, Maribor, Puconci, Radovljica, Ribnica, Rogašovci, Semic, Šentjernej, Škocjan, Tišina, Turnišče, Velenje. V vrtce so vključeni na tri načine: največ jih je integriranih v običajne skupine; manj v romske oddelke, kjer so vključeni samo romski otroci; ena enota vrtca pa vključuje le romske otroke (romsko naselje Pušča v Murski Soboti) - poudariti pa je treba, da se imajo v enoto možnost vključevati tudi vsi ostali otroci.

Oddelki vrtcev, v katerih so zgolj romski otroci (homogeni oddelki), v Republiki Sloveniji, 2008:

VRTEC	Št.oddelkov	Povpr. število otrok
Vrtec pri OŠ F. Prešeren Crenšovci	1	5,0
Vrtec O. Župancica Crnomelj	1	16,5
Vrtec Lendava	1	15,0
Vrtec Murska Sobota	2	21,3
Vrtec Pedenjped Novo mesto	2	28,3
Vrtec Trebnje	1	11,7
Vrtec O. Župancica Metlika	1	9,0
Skupaj	9	106,8

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije

V osnovne šole je bilo v šolskem letu 2008/09 vključenih 1.862 romskih učencev.

Na podlagi *Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji* je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije aprila 2008 objavilo **javni razpis Evropskega socialnega sklada za uspešno vključenje Romov v vzgojo in izobraževanje**, katerega namen je razviti oblike in načine izobraževanja ter mehanizme in instrumente na ravni vrtca in osnovne šole, ki bodo pripomogli k učinkovitejšemu vključenju Romov v predšolsko vzgojo in osnovno šolo.⁴⁹ V šolah in vrtcih, kjer so romski učenci in otroci, je poleg tega treba dosledno omogočiti realizacijo ciljev, ki zagotavljajo poznavanje romske kulture, zgodovine in identitete. To je mogoče izvajati na več načinov: pri pouku romske kulture (izbirni predmet), pri pouku vseh drugih predmetov, pri izvedbi različnih šolskih aktivnosti ter s skrbjo za šolsko klimo, ki izraža sprejemanje romskih učencev, jih postavlja v enakopraven položaj in odpravlja predsodke. V ta namen je treba vzpostaviti projektne time, v katere so poleg poslovnih in strokovnih delavcev v vrtcih in osnovnih šolah vključeni tudi romski pomočniki. Za uspešno delovanje projektnih timov je treba pripraviti usposabljanje ter priročnike za poslovodne delavce, učitelje in romske pomočnike, prav tako pa tudi učna gradiva in didaktične pripomočke za otroke in učence. Izbran je bil projekt, ki ga koordinira Zveza Romov Slovenije in bo trajal do konca leta 2011, skupna vrednost znaša 1.595.000 evrov. Zaenkrat je zaposlenih 26 romskih pomočnikov.

Med 2004 in 2008 sta bila v katalogu objavljena tudi dva programa za **usposabljanje strokovnih delavcev** za uspešno **delo z romskimi otroki**, ki sta trajala 40 in 24 ur:

- Integracija romskih otrok v prvih razredih osnovne šole;
- Vzgoja in izobraževanje učencev Romov v osnovni šoli.

Programov se je udeležilo 55 strokovnih delavcev, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije pa je v ta namen porabilo 895,28 evrov.

⁴⁹ Zveza Romov Slovenije je sodelovala pri pripravi Strategije. Predsednik Zveze je tudi predsednik delovne skupine za pripravo letnih akcijskih nacrtoev za uresničevanje rešitev strategije. Zveza je koordinatorica izbranega projekta Evropskega socialnega sklada za uspešnejše vključenje Romov v vzgojo in izobraževanje. Želja Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije je, da se v čim večji meri opolnomoči Rome, da sami kar največ storijo in prispevajo k uspešnejšemu vključenju romske populacije v najrazličnejše oblike vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji.

V okviru projekta Evropskega socialnega sklada za profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju je bil na področju uspešnega vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje izbran nosilec Zavod za izobraževanje in kulturo Crnomelj.⁵⁰ Projekt bo trajal od 2008 do 2011. V letu 2009 se je začelo izvajati več 7-dnevnih programov profesionalnega usposabljanja, in sicer za:

- predvidoma 600 učiteljev in vzgojiteljev romskih otrok (iz vsebin vključevanja romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih, vključevanja romskega jezika in kulture v izvedbeni kurikulum ter seznanjanje romskih otrok s slovenskim jezikom in kulturo, pomoči romskim otrokom za uspešnejše šolanje, sodelovanja med romsko skupnostjo in šolo);
- predvidoma 20 romskih pomočnikov v dveh skupinah (Prekmurje ter Dolenjska in Bela krajina).

Višina predvidenih sredstev za triletni projekt je 203.000 evrov. V letu 2008 so bile izvedene pripravljalne aktivnosti za izvedbo izobraževanja.

V letih 2006 in 2007 je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije pretežno sofinanciralo izobraževanje **odraslih** pripadnikov romske skupnosti v Kocevju, Murski Soboti, Crnomlju in Novem mestu; v manjši meri še v Trebnjem, v Velenju in v Mariboru. Leta 2006 je sofinanciralo 22 izobraževalnih programov v višini 18.360 evrov, leta 2007 pa 20 izobraževalnih programov v višini 15.020 evrov.

Vsebine izobraževalnih programov so:

- izboljševanje družbenega položaja Romov (npr. vprašanja izobraževanja in zaposlovanja);
- družina in otroci (npr. nega in vzgoja otrok, zdravje v družini, urejanje doma, priprava jedi);
- kulturna vprašanja (npr. državljanska pismenost, kultura komunikacije in veščine nastopanja, knjiga - moja prijateljica, moj jezik – moja pravica, vzgoja za strpnost v prometu);
- praktična vprašanja (npr. urejanje zelenjavnega vrta, racunalnik in internet).

Maja 2008 so mladi romski intelektualci in študentje ustanovili **društvo** Romski akademski klub (RAK). Člani kluba so v statut med drugim zapisali, da bodo ozaveščali pripadnike romske skupnosti in Sintov o pomenu znanja in izobraževanja.

Priseljenci

Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji je maja 2007 sprejel minister za šolstvo in šport. Najpomembnejši cilji strategije so naslednji:

- zagotavljanje pogojev, možnosti in priložnosti, ki omogočajo doseganje ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v kurikulumu za vrtce, učnih nacrtih in izpitnih katalogih;
- uspešna vključenost otrok migrantov v vrtcevsko, šolsko, socialno in kasneje poklicno okolje;
- razvijanje zmožnosti za predstavljanje lastne kulture, zaznavanje, razumevanje in sprejemanje drugačnosti za premagovanje predsodkov do drugih kultur,

⁵⁰ Vec o projektu na spletni strani: <http://www.uvrvi.si/>.

primerjanje kultur, vzgajanje k strpnosti, ohranjanje in nadgrajevanje lastne identitete in kulture;

- znanje slovenščine v taki meri, da zagotavlja uspešno vključevanje v sistem vzgoje in izobraževanja:

- razvijanje jezikovne zmožnosti (uspešno sporazumevanje v okolju, sodelovanje pri izvedbenem kurikulumu oziroma pouku);
- razvijanje socialne zmožnosti (zmožnost izražanja mnenj, želja, namer; socializacijski proces);
- razvijanje spoznavne zmožnosti (širjenje otrokovega pojmovnega sveta).

Poleg splošnih naceri najboljših koristi otroka, nediskriminacije, pravice do sodelovanja, spoštovanja kulturne identitete, dostopa do informacij, usposabljanja osebja, trajnosti (dolgorocne koristi in blaginja otroka) in časovne primernosti je *Strategija* zgrajena še na naslednjih nacelih, ki so pomembna za vzgojo in izobraževanje:

- dostopnost vzgoje in izobraževanja;
- odprtost kurikula, avtonomnost ter strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev;
- enake možnosti, upoštevanje razlikosti med otroki (spoštovanje specifičnosti otrokove kulture), multikulturalizem in medkulturnost;
- zagotavljanje pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja;
- aktivno učenje in zagotavljanje možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja;
- sodelovanje s starši.

Strategija predvideva naslednje pomembnejše ukrepe za učinkovitejše vključevanje migrantov v vzgojno-izobraževalni sistem:

- določitev obsega, oblik in načinov prilagajanja izvajanja kurikula za hitrejše in kakovostno vključevanje v proces vzgoje in izobraževanja:
 - priprava individualnega programa;
 - določitev obsega ur slovenščine kot drugega jezika;
 - prilagajanje urnika;
 - priprava elementov preverjanja znanja in meril za ocenjevanje znanja;
 - priprava portfolia otroka;
 - določitev obdobja prilagajanja;
- priprava strategij za delo s starši migranti in njihovo vključevanje v šolsko življenje;
- spodbujanje medkulturnega učenja in pozitivne naravnosti do razumevanja in sprejemanja razlikosti;
- umestitev slovenščine kot drugega jezika;
- skrb za kakovostno poučevanje jezikov otrok migrantov;
- skrb za kakovostno izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev.

Na podlagi *Strategije* je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije leta 2008 objavilo **javni razpis Evropskega socialnega sklada za uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje**, katerega namen je zagotoviti pogoje za uresničevanje ukrepov iz strategije in razviti mehanizme, ki bodo prispevali k učinkovitejšemu vključevanju učencev migrantov

v šolski sistem s ciljem njihove boljše vključenosti v družbo in izboljšanja njihovega položaja na trgu dela. Učinkovitejše vključevanje v sistem vzgoje in izobraževanja naj bi prispevalo tudi k dvigu kakovosti življenja otrok in mladostnikov migrantov. Med drugim naj bi v okviru izbranih projektov nastali predlogi obsega, oblik in načinov prilagajanja izvajanja kurikula za hitrejše in kakovostno vključevanje otrok migrantov v proces vzgoje in izobraževanja ter strategije za delo s starši migranti in njihovo vključevanje. Projekti vzpodbujajo medkulturno učenje in pozitivno naravnost do razumevanja in sprejemanja razlikosti v šoli. Skupna vrednost razpisa znaša 444.764,00 evrov, projekti pa bodo trajali do konca leta 2010.

Za **usposabljanje strokovnih delavcev** za uspešno delo z otroki in mladostniki priseljencev sta bila med 2004 in 2008 izvajana dva programa v trajanju od 16 do 24 ur:

- Izobraževalna bivanja slovenskih učiteljev v Švici in Nemčiji ter švicarskih in nemških v Sloveniji;
- Delo s starši otrok in mladostnikov priseljencev v Sloveniji.

Teh izobraževanj se je udeležilo 62 strokovnih delavcev, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije pa je v ta namen porabilo 987,51 evrov.

Ukrepi, ki spodbujajo komunikacijo z družinami priseljencev ter (dodatno) **ucenje maternega jezika priseljencev**.⁵¹

- Tuje osebe, ki so v stiku z javnimi službami, lahko zaprosijo za prevajalca oz. tolmaca, vendar ga morajo placati. V praksi to pomeni, da šole prosijo družine s starši priseljenci ali dvojezične učenke na šoli, da opravljajo to funkcijo. To metodo priporoča tudi zgoraj omenjena *Strategija vključevanja otrok, učenec in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji*.
- Učenje maternega jezika priseljencev je možno na osnovi bilateralnih sporazumov (Republika Slovenija ima sklenjene bilateralne sporazume z Nemčijo, Avstrijo, Bosno, Hrvaško, Crno goro, Rusijo in Srbijo) – diplomatske misije držav izvora financirajo učitelje, učenje pa se odvija v šolskih prostorih (npr. hrvaščina, srbščina, bosanščina, makedonščina). Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije financira tudi učenje nemščine, finščine, albanščine in ruščine kot interesno dejavnost v prvih šestih letih obveznega izobraževanja (ISCED 1). Učenje maternega jezika poteka izven rednega pouka, število ur pa obsega od dve do štiri šolske ure na teden.
- V zadnjih treh letih obveznega izobraževanja (ISCED 2) lahko ucenci priseljenci izberejo svoj materni jezik kot izbirni tuji jezik, in sicer nemščino, španščino, francoščino, italijanščino, angleščino, hrvaščino, makedonščino, ruščino in srbščino. Pri tem je treba zadostiti minimalnemu številu učenec, ki je potrebno, da se izbirni predmet organizira oz. poučuje.

Kar zadeva **nemščino**, poteka dopolnilni pouk nemškega jezika in kulture na podlagi sporazuma o sodelovanju v kulturi med Vlado Republike Slovenije in Vlado ZR Nemčije⁵² na eni osnovnih šol v Ljubljani, in sicer od leta 2006.

⁵¹ Vir: Measures introduced in European school systems to foster communication with immigrant families and heritage language teaching for immigrant children, delovno gradivo mreže Eurydice, februar 2009.

⁵² Uradni list RS-MP, št. 9/1994.

Kurikulum slovenskih osnovnih in srednjih šol tudi vključuje možnost učenja nemškega jezika kot prvega tujega jezika od 4. razreda osnovne šole (ISCED 1). Od šolskega leta 2008/09 se postopoma uvaja obvezni drugi tuji jezik v zadnji triadi osnovne šole (ISCED 2), med katerimi je tudi nemščina. V prvem krogu se uvaja drugi tuji jezik na 10 % slovenskih osnovnih šol (48 šol), od tega se je večina odločila za nemščino. Ob tem pa še vedno obstaja možnost nemščine kot izbirnega predmeta v zadnji triadi osnovne šole.

Gimnazija Kocevje (ISCED 3A) je bila od leta 2004 dalje vključena v pilotni projekt Evropski oddelki s poudarjeno angleščino in nemščino, kar pomeni, da je bilo med drugim tudi več ur namenjenih nemščini in kulturi nemško govorecih dežel.

Hrvaščina ima v osnovni šoli status izbirnega predmeta - poučuje se tri leta, dve uri na teden, torej skupaj 204 ure. Učenec se lahko za predmet odloči v zadnjem triletju devetletne osnovne šole (7., 8. in 9. razred, ISCED 2). Po letu ali dveh učenja hrvaškega jezika lahko izstopi iz programa, učiti pa se ga lahko začne tudi v 8. ali 9. razredu, če ima ustrezno predznanje. Cilj izbirnega predmeta je razvijanje sporazumevalne zmožnosti v hrvaščini za različne namene, z različnimi temami in v različnih sporazumevalnih okoliščinah. Pouk ne vključuje samo znanja o jeziku (slovnica, besedoslovje, pravorecje, pravopis, stilistika, besediloslovje), ampak tudi znanje o svetu (sociolingvistična in strateška kompetenca). Ker se učenci v sporazumevalnem procesu znajdejo v različnih vlogah (kot poslušalci, bralci, govorniki, pisci in prevajalci), je cilj izbirnega predmeta tudi razvijanje jezikovnih dejavnosti (poslušanje - gledanje, govorjenje, branje, pisanje, prevajanje). Ker je učenje jezika tudi učenje kulture, je cilj pouka hrvaščine tudi spoznavanje hrvaške kulture in civilizacije, kar pripomore k uspešnejši medkulturni komunikaciji in medkulturnemu razumevanju.

Dopolnilni pouk hrvaščine poteka na nekaterih osnovnih šolah v Republiki Sloveniji v organizaciji veleposlaništva Republike Hrvaške.

Poučevanje **romskega jezika** se izvaja v okviru izbirnega predmeta v osnovni šoli, in sicer Romske kulture. Prav tako se poučevanje romskega jezika izvaja prek projektov na šolah, katerih izvajanje pristojno ministrstvo posebej spodbuja z dodatnimi sredstvi. Leta 2008 je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije zacelo s sofinanciranjem priprave učbenika za romsko kulturo ter drugih gradiv in didaktičnih pripomočkov za poučevanje in učenje romskega jezika in kulture. Hkrati sofinancira publikacije in romske tabore, ki jih izvaja Zveza Romov Slovenije, katerih osrednja pozornost je vedno namenjena razvoju romskega jezika. Na romskih taborih redno sodelujejo tudi strokovnjaki za romski jezik iz tujine.

Kar zadeva poučevanje **tujih jezikov nasploh**, javne osnovne šole izvajajo pouk naslednjih jezikov (podatki so za šolsko leto 2008/09, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije):

- tuji jezik kot obvezni predmet:
 - o angleščina: izvaja 389 šol;
 - o nemščina: izvaja 25 šol;
 - o angleščina in nemščina (učenci izbirajo med obema jezikoma): izvaja 34 šol;
- tuji jezik kot izbirni predmet:

- angleščina: izvaja 61 šol;
- nemščina: izvaja 382 šol;
- francoščina: izvaja 85 šol;
- italijanščina: izvaja 48 šol;
- španščina: izvaja 58 šol;
- hrvaščina: izvaja 7 šol;
- latinščina: izvajajo 3 šole.

Učna nacerta za srbski in makedonski jezik sta sprejeta, vendar se trenutno ne izvajata, ker teh izbirnih predmetov ucenci niso izbrali.

Tuji jeziki v programih zasebnih šol:

- angleščina – 6 šol (prvi ali drugi tuji jezik);
- nemščina – 5 šol (prvi ali drugi tuji jezik);
- italijanščina – 1 šola (drugi tuji jezik);
- francoščina – 2 šoli (izbirni predmet);
- španščina – 2 šoli (izbirni predmet);
- latinščina – 4 šole (izbirni predmet);
- grščina – 1 šola (izbirni predmet).

Statistični podatki o ucenju tujih jezikov

Ucenci, dijaki in odrasli, ki so se v šolskem letu 2006/07 ucili tuje jezike

	Po predpisanem predmetniku		Kot izbirni predmet	Fakultativno
	mladina	odrasli	mladina	mladina
V osnovnih šolah				
angleški jezik	97114	1177	2949	9202
nemški jezik	7006	134	18116	3489
francoski jezik	-	-	1836	99
italijanski jezik	-	-	1443	170
latinski jezik	-	-	98	135
španski	-	-	760	-
drugi tuji jeziki	-	-	219	137
V srednjih šolah	mladina	odrasli	mladina	mladina
angleški jezik	85981	13193	-	22
nemški jezik	49100	6175	329	20
italijanski jezik	3822	1300	1778	50
francoski jezik	3638	18	618	84
španski jezik	2073	20	669	172
ruski jezik	88	-	51	110
madžarski jezik	-	-	-	3
latinski jezik	-	-	1229	64
drugi tuji jeziki	-	-	42	-

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Ucenci, ki se ucijo tuje jezike in jezike okolja v okviru predmetnika, konec šolskega leta, letno

			2005	2006
			Razredi - SKUPAJ	Razredi - SKUPAJ
SLOVENIJA	Osnovne šole	Tuji jeziki in jeziki okolja - SKUPAJ	105.619	109.766
		Angleški jezik	90.494	97.114
		Nemški jezik	7.665	7.006
		Slovenščina kot jezik okolja	2.363	594
		Italijanščina kot jezik okolja	4.538	4.500
		Madžarščina kot jezik okolja	559	552

Učenci, ki se učijo tuj jezik kot izbirni predmet, občine, Republika Slovenija, konec šolskega leta, letno

		2005		2006	
		Kot 2. tuji jezik	Kot 3. tuji jezik	Kot 2. tuji jezik	Kot 3. tuji jezik
		Razredi - SKUPAJ	Razredi - SKUPAJ	Razredi - SKUPAJ	Razredi - SKUPAJ
Osnovne šole	Tuji jeziki - SKUPAJ	26.220	656	24.990	431
	Angleški jezik	3.435	43	2.948	1
	Francoski jezik	1.824	143	1.779	57
	Italijanski jezik	1.529	65	1.417	26
	Nemški jezik	18.510	318	17.850	266
	Španski jezik	577	68	715	45
	Latinski jezik	134	4	93	5
	Hrvaški jezik	211	15	188	31

Učenci pri fakultativnem pouku tujega jezika in drugih predmetov po razredih, konec šolskega leta, letno

		2005	2006
		Razredi - SKUPAJ	Razredi - SKUPAJ
Osnovne šole	Fakultativni predmeti - SKUPAJ	13.380	15.734
	Angleški jezik	8.756	9.202
	Nemški jezik	2.326	3.489
	Francoski jezik	75	99
	Italijanski jezik	227	170
	Latinski jezik	170	135
	Drugi jeziki	29	137
	Racunalništvo	1.681	2.476
Drugi predmeti	116	26	

Oddelki in ucenci v osnovnih šolah z italijanskim ucnim jezikom in dvojezičnih osnovnih šolah, letno

		2005		2006	
		Šole - SKUPAJ	Otroci - SKUPAJ	Šole - SKUPAJ	Otroci - SKUPAJ
Osnovne šole	Italijanski	8	369	8	373
	Slovenski in madžarski (dvojezično)	7	855	7	836

Ucenci, ki se ucijo tuje jezike in jezike okolja v okviru predmetnika

		2005				2006			
		Razredi - SKUPAJ	1. razred 9-letne OŠ	2. razred 9-letne OŠ	3. razred 9-letne OŠ	Razredi - SKUPAJ	1. razred 9-letne OŠ	2. razred 9-letne OŠ	3. razred 9-letne OŠ
Osnovne šole	Tuji jeziki in jeziki okolja - SKUPAJ	105.619	765	871	1.017	109.766	722	657	730

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

15. člen

V maju 2004 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah **Zakona o varstvu potrošnikov**⁵³, ki v prvem odstavku 2. člena določa, da mora podjetje s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa tudi v jeziku narodne skupnosti. Isti zakon v 5. členu določa, da morajo biti oglaševalska sporočila v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa so lahko v jeziku narodne skupnosti.

S tem se pojem dvojezičnosti iz javnega sektorja razširja na privatni sektor.

V aprilu 2006 je Ustavno sodišče v postopku za oceno ustavnosti, ki so ga vložile družbe Petrol, Slovenska energetska družba, d. d., Ljubljana, Poslovni sistem Mercator, d. d., Ljubljana, in drugi, soglasno odločilo (odločba US št. U-I-218/04-31 z dne 20. aprila 2006, objavljena v Uradnem listu RS, št. 46/2006), da prvi odstavek 2. člena Zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 51/2004), ki se glasi: »Podjetje mora s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa tudi v jeziku narodne skupnosti ...«, ni v neskladju z Ustavo. Ugotovilo pa je, da je v neskladju z Ustavo celoten Zakon o varstvu potrošnikov, saj ne določa roka za prilagoditev poslovanja gospodarskih subjektov. Državni zbor mora ugotovljeno neskladje odpraviti v roku šestih mesecev po objavi odločbe v Uradnem listu Republike

⁵³ Uradni list RS, št. 51/2004.

Slovenije, do takrat se podaljša učinkovanje sklepa Ustavnega sodišča št. U-I-218/04 z dne 13. oktobra 2004⁵⁴ o zadržanju izvrševanja izpodbijane določbe.

Državni zbor Republike Slovenije je 17. decembra 2007 sprejel **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov**.

Navedeni zakon glede narodnih skupnosti spreminja sledece:

Prvi odstavek 2. clena se spremeni tako, da se glasi:

»(1) Podjetje mora s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa tudi v jeziku narodne skupnosti. Pri tem mora v pisnih sporocilih uporabljati celotno ime svoje firme in sedež. Pri oznacevanju izdelkov mora potrošniku posredovati potrebne informacije glede znacilnosti, prodajnih pogojev, uporabe in namembnosti izdelka. Te informacije morajo biti v jeziku, ki je potrošnikom na območju Republike Slovenije lahko razumljiv. Namesto besednega jezika lahko podjetje pri oznacevanju izdelkov uporablja tudi splošno razumljive simbole in slike.«

Doda se nov drugi odstavek, ki se glasi:

»(2) Procese poslovanja, v katerih mora podjetje na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, uporabljati tudi jezik narodne skupnosti, podrobneje določi minister, pristojen za gospodarstvo«.

Dosedanji drugi in tretji odstavek postaneta tretji in četrti odstavek. (3. clen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov)

(1) Podjetja, ki poslujejo na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, morajo svoje poslovanje uskladiti z določbo prvega stavka prvega odstavka 2. clena zakona najkasneje v dvanajstih mesecih po sprejetju predpisa iz drugega odstavka 2. clena zakona.

(2) Minister, pristojen za gospodarstvo, sprejme predpis iz drugega odstavka 2. clena zakona v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona. (24. clen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov)

Na podlagi drugega odstavka 2. clena Zakona o varstvu potrošnikov je minister za gospodarstvo 15. julija 2008 izdal **Pravilnik o uporabi jezikov narodnih skupnosti** v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost. Pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS št. 78/2008 z dne 30. julija 2008. Pravilnik podrobneje določa procese poslovanja podjetij, ki se nanašajo na prodajo blaga in storitev, v katerih mora podjetje na območjih, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, s potrošniki uporabljati poleg slovenskega jezika tudi jezik narodne skupnosti. Podjetje mora na območjih, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, s potrošniki uporabljati poleg slovenskega jezika tudi jezik narodne skupnosti v naslednjih procesih poslovanja:

- pri podajanju osnovnih informacij glede znacilnosti, prodajnih pogojev, namembnosti, sestave in uporabe izdelka ali storitve;
- v cenikih, ce so predpisani s posebnim zakonom;
- v obvestilih o obratovalnih casih.

Oktobra 2009 je bil sprejet **Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2015**, ki v 3. clenu (ukrepi razvojne podpore) določa:

(1) Ukrepi razvojne podpore so:

⁵⁴ Uradni list RS, št. 117/2004.

1. program spodbujanja konkurenčnosti Pomurske regije v obdobju 2010–2015,
2. spodbude za zaposlovanje,
3. davčna olajšava za investiranje,
4. prednostna obravnava programov in projektov iz Pomurske regije pri kandidiranju za sredstva iz nacionalnih programov, programov evropske kohezijske politike in politike razvoja podeželja na področjih:
 - vzpostavitve medpodjetniškega izobraževalnega centra,
 - vzpostavitve regijskega gospodarskega središča,
 - vlaganja v prestrukturiranje in dvig konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva ter živilsko-predelovalne industrije in diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti in
 - vlaganja v infrastrukturo za oskrbo s pitno vodo.
- (2) Pri opredeljevanju in izvajanju ukrepov razvojne podpore se upoštevajo zlasti naslednje dolgoročne primerjalne prednosti in razvojne usmeritve Pomurske regije:
 - geotermalna energija in drugi obnovljivi viri energije,
 - trajnostno in konkurenčno kmetijstvo ter agroživilstvo,
 - turizem.
- (3) Ukrepi razvojne podpore se izvajajo v skladu s pravili o uporabi sredstev evropske kohezijske politike, pravili evropske politike razvoja podeželja in pravili o dodeljevanju državnih pomoči.
- (4) Prednostna obravnava programov in projektov iz Pomurske regije pri kandidiranju za sredstva iz programov evropske kohezijske politike in evropske politike razvoja podeželja se zagotavlja z neposredno potrditvijo regijskih projektov, ki so vključeni v operativne programe, s strani organa upravljanja, v skladu s pravili kohezijske politike ter z dodatnimi merili za izbor projektov iz Pomurske regije v javnih razpisih, na osnovi uredbe iz 10. člena tega zakona.
- (5) **Pri izvajanju ukrepov razvojne podpore se upoštevajo tudi specifične potrebe narodnostno mešanega območja regije, predvsem z vidika ustvarjanja gospodarske osnove madžarske narodne skupnosti.**

Sodelovanje v kulturnem življenju

V zvezi s 15. členom OKVNM je Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije vzpostavilo normativni ukrep in v 74. do 79. členu Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo vzpostavilo možnost za aktivno sodelovanje v kulturnem življenju in za uporabo javne kulturne infrastrukture. Hkrati dosledno udeležanje institut pridobivanja mnenj tako od reprezentativnih organov narodnih skupnosti in romske skupnosti, kot tudi od samih društev in zvez, ko gre seveda za ukrepe, ki so jim namenjeni. Dajemo jim tudi možnost, da sami opredelijo prednostne projekte v okviru razpoložljivih finančnih možnosti Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, s katerimi najboljše lahko zadovoljijo svoje kulturne potrebe.

Predlagateljem iz vrst manjšinskih skupnosti daje Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije možnost, da izrazijo mnenje o predlogih za ukrepe, zlasti glede financiranja projektov.

17. člen

Stiki z maticnim narodom

V zvezi s 17. členom OKVNM je treba zapisati, da se na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije zelo dobro zavedamo, kako pomembno za ohranjanje in razvoj posebnih kulturnih identitet je ohranjati in še razvijati stike z maticnim narodom. Gre

za zelo pomembno poglavje, ki je sestavina posebnega programa pri vseh manjšinskih skupnostih.

V letošnjem letu je bil izveden drugi javni razpis za izbor kulturnih projektov posebnega programa, namenjenega pripadnikom nemško govorece etnicne manjšine v Republiki Sloveniji, ki jih bo v letu 2009 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo. Razpisna dokumentacija je letos obsegala tudi »Nacela, cilji, kriteriji ter posebni ukrepi za (so)financiranje kulturnih programov in projektov iz dela državnega proračuna, namenjenega kulturi na področju kulturne dejavnosti italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti, različnih manjšinskih etnicnih skupnosti in priseljencev v Republiki Sloveniji za leto 2009«. V njih je zapisano, da je nosilec redne dejavnosti na področju stikov z maticnim narodom, praviloma Javni Sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. Predlagatelji torej prijavijo projekte na Javni Sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, ki sodeluje z Ministrstvom za kulturo Republike Slovenije, le-to pa bo izjemoma (so)financiralo le tiste projekte, za katere bo utemeljen poseben pomen za celotno državo ali pa bo pri projektu aktivno sodeloval vsaj en uveljavljen strokovnjak ali umetnik.

V okviru stikov z maticnim narodom Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije podpira gostovanja Italijanske Drame z Reke, ki jih prijavi Obalna italijanska skupnost, kakovostna gostovanja iz Italije in iz Madžarske, nastope najbolj kakovostnih skupin italijanske oz. madžarske narodne skupnosti v Italiji in na Hrvaškem oz. na Madžarskem ter kulturne izmenjave.

18. člen

Meddržavni sporazumi

Na podlagi Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ki sta ga državi podpisali leta 1992, se enkrat letno sestane posebna medvladna mešana komisija, ki ugotavlja, kako se sporazum izvaja in na vlado v tej smeri naslovi svoja priporočila. Nazadnje se je ta mešana slovensko – madžarska komisija sestala 17. novembra 2009 v Lendavi.

Republika Slovenija in Republika Italija sta trenutno v postopku dogovarjanja o naslednjem izvedbenem programu sodelovanja v kulturi in izobraževanju v letih 2009 – 2013. Del programa je namenjen tudi sodelovanju v izobraževanju in kulturi za narodni manjšini.

V letu 2007 je Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije vzpostavilo temelje za nov, dodatni tip programa s posebno proračunsko postavko: *Etnicne manjšine na podlagi meddržavnih sporazumov*, ki je v letu 2008 že zaživel za nemško govoreco skupnost na podlagi meddržavnega sporazuma z Avstrijo, in novega programa, v katerem je bil sprejet njihov predlog za novo točko tega programa: *Promocija kulturne raznolikosti*. Še nekaj aktivnosti bo potrebnih, da ta program zaživi zares kot dodatna možnost za tiste skupnosti, kjer je tako bilateralno dogovarjanje prisotno in tudi formalizirano.

Na podlagi Sklepa Vlade Republike Slovenije z dne 8. maja 2007 so bila sprejeta Izhodišča za zasedanje slovensko-avstrijske mešane komisije za uskladitev in podpis Drugega delovnega programa o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in

znanosti med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije za obdobje 2008 – 2012. V izhodiščih je bil med pravicami porabe za izvedbo predlaganih rešitev zagotovljen dodatni znesek 12.000 evrov. Za ta znesek se je oblikovala nova postavka z naslovom: *Manjšinske skupnosti, vključene v meddržavne sporazume*, ki je bila v letu 2008 namenjena le specifičnim kulturnim projektom za potrebe nemško govorece etnicne skupine v Republiki Sloveniji.

V sektorju raznolikosti se je zato konec leta 2007 za financiranje kulturnih projektov, ki so se realizirali v letu 2008, izvedel Javni razpis za izbor kulturnih projektov posebnega programa, namenjenega pripadnikom nemško govorece etnicne skupine v Republiki Sloveniji, ki jih je v letu 2008 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo. Pravna podlaga razpisa sta bila tudi Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti (Uradni list RS, št. 20/2002, MP5/2002) ter 34. člen Drugega Delovnega programa o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije za obdobje 2008–2012, vrednost razpoložljivih sredstev pa 12.000 evrov. Javni razpis (predvsem temeljni in prednostni kriteriji) je upošteval svojevrstnost tega programa Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

Na razpis so se lahko prijavile kulturne organizacije s statusom pravne osebe, ki so: društva, zveze društev in druge nevladne organizacije. Ob omenjenem javnem razpisu se lahko organizacije nemško govorece etnicne skupine prijavijo (tako kot je bila praksa pred dodatnimi sredstvi) tudi na javni poziv na področju različnih manjšinskih etnicnih skupnosti. Vse organizacije nemško govorece etnicne skupine, ki jih sektor vodi v svoji evidenci in so se do sedaj kakorkoli vključile v posebni program Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, je pristojna svetovalka sektorja pisno obvestila o možnostih v okviru omenjenega poziva in tudi novega razpisa (se pravi, da gre odslej za dve možnosti).

Priloga 1

Zneski za posamezne proračunske postavke znotraj programa kulturne dejavnosti posebnih skupin v Republiki Sloveniji za leta 2005 – 2009

Posamezna skupnost	2005	2006	2007	2008	2009
Italijanska in madžarska narodna skupnost	687.907,00	703.730,00	718.448,00	736.410,00	754.820,00
Romska skupnost	93.118,00 (58.713,07 + 34.927,39 REBALANS 2005)	81.410,00	83.363,00	85.447,00	87.538,00
Različne druge manjšinske etnicne skupnosti in priseljenci v RS	174.708,00 (84.447,50 + 90.260,39 REBALANS 2005)	193.110,00	197.747,00	202.691,00	207.758,00
SKUPAJ	955.733,00	978.250,00	999.558,00	1.024.548,00	1.050.116,00

Priloga 2

Nemško govoreca etnicna skupina v Republiki Sloveniji za leto 2009

Razpoložljiva in razdeljena sredstva: **12.000,00 evrov**

Zaprošena sredstva: **38.770,00 (3,2-krat vec)**

Zap. št.	PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	KONCNI PREDLOG STROKOVNE KOMISIJE OZ. ODOBREN ZNESEK V ODLOCBI (v evrih)
1.	Kulturno društvo nemško govorecih žena Mostovi – Kultur Verein deutschsprachiger Frauen Bruecken	Božicno – novoletna proslava društva pod naslovom: Nadvojvoda Janez – Erzherzog Jahann in njegovo delovanje na Spodnji Štajerski ob 150 letnici njegove smrti	Zavrnen projekt
2.	Zavod za ohranitev kulturne dediščine Nesselstal Koprivnik	5 fotografov Kocevarjev	1.000,00
3.	Zavod za ohranitev kulturne dediščine Nesselstal Koprivnik	Izgubljeni album o fotografu – Das Verlone Album des Fotografen	Zavrnen projekt
4.	Kulturno društvo Apaško polje	Jezikovni tecaji slovenskega in nemškega jezika	3.500,00

5.	Društvo za ohranjanje nemškega maternega jezika	Mach mit – Pridruži se	3.000,00
6.	Društvo Kocevarjev Staroselcev	Izdaja društvenega biltena Bakh – Pot, delno v dve h jezikih	1.000,00
7.	Kulturno društvo nemško govorecih žena Mostovi – Kultur Verein deutschsprachiger Frauen Bruecken	Izdaja – natis dvojezicnega zbornika letopisa 2009 Vezi med ljudmi – Zwischenmenschliche Bindungen	1.500,00
8.	Društvo Kocevarjev Staroselcev	Ohranjanje kocevskega narecja v obliki delavnic za mladinsko skupino, predvsem osnovnošolce	2.000,00

Priloga 3:

Javni razpis za izbor razvojnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti za leto 2008 v okviru Evropskega socialnega sklada za obravnavo na strokovno komisijo

Seznam izbranih upravičencev

Razpoložljiva sredstva: 2.058.751,00 evrov

Skupaj za financiranje: 1.475.908,74 evrov

Zap. št.	PRIJAVITELJ	NASLOV PROJEKTA	ZAPROŠENO (v evrih)	ODOBRENO (v evrih)	Število doseženih točk
1.	AURIS- medobcinsko društvo gluhih in naglušnih za Gorenjsko	Zaposlovanje in usposabljanje gluhih in naglušnih ter vključenje v širše družbeno okolje preko sodobne in tradicionalne umetnosti	57.907,78	57.907,78	88,1
2.	Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto	Kulintegracija – socialno vključenje kultur etnicnih skupin in romske skupnosti	66.711,11	66.711,11	87
3.	MOZAIK društvo za socialno vključenost	Panonska vas – usposabljanja invalidov za dela na področju ohranjanja in kreativne uporabe kulturne dediščine	99.055,56	99.055,56	86,5
4.	Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Vključenje Romov v javno življenje preko medijev	55.183,33	55.183,33	86,3
5.	Gorenjsko umetniško društvo Kranjski komedijanti	Kovček svetlobe in nostalgicni zvoki lajne; ulicno gledališče – kulturno podjetniška priložnost na mojem dvorišču z mojo kulturo	100.000	100.000,00	84,2
6.	Zveza društev gluhih in	Zaposlovanje, podpora in	99.744,00	99.744,00	83,6

	naglušnih Slovenije	usposabljanje gluhih in naglušnih za delo s spletno televizijo			
7.	ZULK – Združenje ustvarjalnih ljudi na področju kulture	Teorija in praksa: usposabljanje za menedžment v kulturi in umetniških poklicih	57.150,52	57.150,52	82,6
8.	Kulturno-izobraževalni zavod Averroes Ljubljana	Bošnjaki med nami – usposabljanje za sožitje kultur	78.523,04	78.523,04	81,1
9.	Društvo Vita za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Usposabljanje oseb s poškodbo glave za izvajanje in zaposlovanje na področju kulture	98.394,58	84.979,36	80,8
10.	Zavod Mariborski Radio Študent – Radio MARŠ	IDA – izobraževanje ranljivih skupin za delo na avdiovizualnem področju	83.166,67	83.166,67	77,8
11.	Zavod za umetniško produkcijo Kitch	Šola dokumentarnega filma – moja digitalna zgodba	91.629,60	91.629,60	77,2
12.	»Misija *S« Društvo za trajnostni razvoj Pomurja	»Romano barvalijpe – Romske bogastvo« Usposabljanje članov romskega društva »Romano pejtaušago« Kamenci za aktivno partnerstvo v (krovnem) projektu Sveta Evrope: »Cultural route of Roma Culture and Heritage«	88.063,33	88.063,33	72,6
13.	Zavod Radio Študent	Kul-media – usposabljanje pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju medijev, kulture v medijih, kulturnih dogodkov ter na različnih področjih kulturnega menedžmenta	81.111,11	81.111,11	72,2

14.	Romsko društvo Amala	Glasbeno – kulturne delavnice za romske polprofesionalne glasbenike	97.222,22	89.222,22	67,3
15.	Bošnjaška kulturnega zveza Slovenije	Bošnjaška kultura v Sloveniji – od prostovoljstva k profesionalizaciji	79.277,78	64.917,78	63,1
16.	CENTER društvo za pomoč osebam z motnjami avtizma	Vzpostavitev »Središče za kulturo avtizma«	98.694,44	98.694,44	61,3
17.	Ustanova »Vukova zadužbina«	Medkulturno komuniciranje in ustvarjalnost kot osnova nove kulturne samozavesti srbske skupnosti v Sloveniji ter razširjanje prostora kulturnega dialoga med Slovenijo in Srbijo	80.000,00	80.000,00	56,8
18.	Združenje Fabrika Fabijana	Vaja dela mojstra	99.848,89	99.848,89	55,6

Javni razpis za izbor razvojnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti za leto 2009 v okviru Evropskega socialnega sklada za obravnavo na strokovno komisijo

Predlog liste projektov za sofinanciranje strokovne komisije

Status: Predlog strokovne komisije

Datum: 3.8.2009

Razpisana razpoložljiva sredstva: 1.575.910 EUROV

Razdeljena sredstva: 1.575.910 EUROV

Zap. Št.	NASLOV PROJEKTA	PRIJAVITELJ	Zaprošeno (v EUR)	Odobreno (v EUR)	Število doseženih točk
1.	Romski kulturno turistični animator	Romsko kulturno in turistično društvo Pušca	49.610,00	49.610,00	92,7
2.	Iskanje izvora romskih plesov – usposabljanje plesnih pedagoginj in plesalk v indijskih in španskih romskih plesih za aktivno vključevanje mladih Romov v širšo kulturno skupnost	Orientalno društvo NUR	63.630,56	63.630,56	92,0
3.	Mala šola kulturnega menedžmenta – izobraževanje na področju vodenja kulturnih društev	Društvo bosansko-hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	71.533,00	71.533,00	91,0
4.	Od crte do risanege filma – izobraževanje na področju likovne umetnosti	Društvo Rojakov Plava in Gusinja Izvor – Slovenija	72.094,00	72.094,00	90,0
5.	Razvoj mreže kulturno – umetniškega usposabljanja za osebe z avtizmom	Center društvo za avtizem	92.951,55	92.951,55	89,0
6.	Africani v slovenskih gledališčih	Društvo Afriški center	99.913,00	99.913,00	87,7
7.	Knjiga – projekt usposabljanja in	Zavod Dlan, Maribor	47.454,00	47.454,00	87,3

	zaposlovanja invalidov za ohranjanje nematerialne in materialne kulturne dediščine katerega nosilca je knjiga				
8.	Živeti skupaj – socialno vkljucevanje kultur etnicnih skupin in romske skupnosti	Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto	99.858,00	99.858,00	87,0
9.	Manjšinska kultura v zvoku in sliki – usposabljanje na področju filmske produkcije za pripadnike različnih manjšinskih skupnosti	Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	77.671,00	77.671,00	86,7
10.	Usposabljanje pripadnikov madžarske narodne skupnosti v tradicionalnih rokodelskih veščinah	Kulturno društvo Petofi Sándor Dobrovnik	68.937,00	68.937,00	86,3
11.	IZRAZNI SVET AFRISKE KULTURE – širjenje afriške kulture z aktivnim vkljucevanjem priseljencev in njihovih potomcev v kulturna usposabljanja	Kulturno umetniško društvo Baobab	87.036,96	87.036,96	86,0
12.	Moka, med, barvila – ključ do srca, znanja in umetniške dediščine	Društvo za ohranjanje in razvoj lectarije	99.803,00	99.803,00	85,7
13.	Umetnost multikulturalnosti – usposabljanje pripadnikov manjšinskih skupnosti na področju filma in fotografije	Kulturno-izobraževalni zavod Averroes Ljubljana	73.304,00	73.304,00	85,3
14.	Usposabljanje predstavnikov arabske skupnosti v Sloveniji za izvajanje arabskega kulturnega festivala	Društvo Rozana – Društvo za kulturo, razumevanje in dialog Rozana	92.719,00	92.719,00	85,0
15.	Vaja dela mojstra 2	Združenje Fabrika Fabijana	99.990,00	99.990,00	84,3

16.	Oder za vse – gledališka dejavnost invalidov	Rotary Klub Nova Gorica	93.665,00	93.665,00	82,3
17.	Delavnice usposabljanja romskih polprofesionalnih igralcev, plesalcev in glasbenikov za ustvarjanje in izvedbo gledališko – glasbeno – plesnih predstav ter nadgradnjo romskega muzikala Stekleno jabolko	Romsko društvo Amala	99.880,00	99.880,00	80,7
18.	Zaposlovanje in usposabljanje gluhih in naglušnih za informiranje v njim prilagojenih tehnikah	Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	99.744,00	99.744,00	80,3
19.	Kulturna spletnja – usposabljanje invalidov za (samo)promocijo kulturnih dejavnosti s pomočjo spletnih medijev	Zavod za medgeneracijsko povezovanje Zlata leta	99.930,00	86.115,93*	79,3